

**Universitatea de Vest
„Vasile Goldiș”
Arad**

**Univerzita Mateja Bela
Ekonomicka fakulta
Banská Bystrica**

**Tessedik Sámuel Főiskola
Gazdasági Főiskolai Kara
Békéscsaba**

**TUDOMÁNYOS ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT
REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ-CULTURĂ
VEDECKÝ A KULTÚRNY ČASOPIS**

MÁTHÉ ILONA – MICHELLER MAGDOLNA
Szerkesztők – Redactori

VIII. évfolyam, 8. szám
anul VIII, nr. 8.
Ročník VIII. č. 8.

2004

Technikai szerkesztő
KOSSA ANIKÓ

Fedőlap
LONOVICS LÁSZLÓ

A fotókat készítette
CSERÉNYI SÁNDOR

Lektorok

BARTA ÁRPÁD
kandidátus, főiskolai tanár

GURZÓ IMRE
kandidátus, főiskolai tanár

Kiadja
TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba 2004.

Felelős kiadó
BARTA ÁRPÁD

ISSN szám: 1454-9921

TARTALOMJEGYZÉK - CONTENTS

Előszó – Foreword	5
Nemes Nagy József	11
Tagolt világ – a regionális fejlődés egyenlőtlenségei	
Mária Uramová - Martin Hronec	23
Predpokladané zmeny v politike zamestnanosti po vstupe Slovenska do Európskej únie	
Florin Dumescu	31
Mijloace economice în protecția mediului	
Ľubica Švantnerová - Radoslav Kožiak	39
Vybrané problémy financovania územnej samosprávy v SR	
Máthé Ilona	45
„Életesélyek egy közös Európában”	
Krajcsóné Kraszkó Ilona	49
Az oktatás, iskolázottság kérdései a népszámlálások tükrében	
Rückné Kádár Judit	61
Didaktische Evaluationen zum Video- und CD-Rom-Einsatz Gruppendiskussion als eine der Aufgaben des Assesment Center	
Şoim Horațiu - Ilona Mathe	69
Nemzetközi projektek menedzsmentje	
Andrei Anghelina - Cristian Haiduc	77
Evoluția prețurilor și a consumului în ultimii ani în România	
Anton Strašík	87
Príležitosti a riziká slovenského cestovného ruchu po vstupe do Európskej únie	

David Delia - Păiușan Luminița	93
Solvabilitatea bancară și riscul de capital	
Eva Hudecová	107
Definičné znaky právnických osôb v slovenskej právnej teórii a legislatíve	
Luminița Păiușan - Delia David	113
Evoluția pieței de Capital din România	
Șoim Horațiu - Klein Ladislau	125
Coruptia – cauze si impact economic	
Biacsi Orsolya	139
Az ország különböző régiói közötti eltérő adottságok és fejlettségbeli különbségek	
Csikós Gábor	145
Tények és emlékek: Holokauszt Mezőberényben – Dr. Szegő György szemével	
Oláh Henrietta	147
A személyügyi tevékenység elmélete és gyakorlati megvalósítása közötti összefüggés vizsgálata	
A kötetben szereplők jegyzéke	155

ELŐSZÓ

Hölgyeim és Uraim, Tisztelt Megjelentek!

A Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Karának vezetése nevében nagy tisztelettel üdvözlöm Önöket a Magyar Tudomány Ünnepén megrendezésre kerülő konferenciánk alkalmából. Köszöntöm plenáris ülésünk meghívott előadóit, Mária Uramova professzor asszonyt, Florin Dumescu professzor urat és Nemes Nagy József professzor urat. Köszönöm a megjelent külföldi előadóinknak és vendégeinknek, Békés megye és Békéscsaba város képviselőinek, a társ szakmai szervezetek reprezentánsainak és minden érdeklődőnek, hogy jelenlétékkel tisztelték meg rendezvényünket és egyben üdvözlöm Önöket. Köszöntöm Főiskolánk vezetésének, a társkaroknak itt jelen lévő képviselőit, Karunk vezetőit, kollégáinkat és az érdeklődő hallgatókat. Továbbá üdvözlöm a sajtó munkatársait, megköszönve érdeklődő figyelmüket.

Tisztelt Ünnepi Előadóülés!

Az immár hagyománnyá váló tudomány napi rendezvényünk a köszöntőt mondónak alkalmat ad arra, hogy bevezetőjében egyszerre három szempontra is ráírányíthassa a figyelmet.

- Egyrészt egy rövid visszatekintéssel megemlékezhetek a hivatalos magyar tudományosság, Akadémiánk születésére, s

FOREWORD

Ladies and Gentlemen, Honourable Audience,

I warmly welcome you to the conference on Hungarian Science Day on behalf of the management of the Faculty of Economics, Tessedik Sámuel College. I pass on my greetings to the guest speakers of our plenary session, Professor Mária Uramova, Professor Florin Dumescu, and Professor József Nemes Nagy. I welcome all of you and thank our foreign speakers and guests, the delegates of Békés County and Békéscsaba, the representatives of our professional partner organizations, and all those gathered here for making this event a special one by their presence. I welcome the representatives of the management of our College and of our partner faculties, the heads of our Faculty, and also our colleagues and students. Furthermore, I welcome the members of the press, thanking their interest in the conference.

Honourable Session,

Our traditional Science Day conference gives the first speaker a chance to focus on three things in his opening speech.

First, I can take a brief look back at the birth of Hungarian science, our Academy, and at the same time can praise the person initiating it.

egyben méltathatom a kezdeményező történelmi személyiség szerepét.

- Másrészt ez a konferencia lehetőséget ad az itt dolgozók számára, hogy mérleget készítsenek az utóbbi egy évben Karunkon született tudományos teljesítményekről.
- Harmadsorban közösen folytathatjuk azt a már-már hagyományt, hogy ezeken a rendezvényeken intenzíven ápoljuk nemzetközi és hazai szakmai kapcsolatainkat, megismерkedve számos külföldi és hazai kolléga eredményeivel.

Hölgyeim és Uraim!

Mindenek előtt engedjék meg, hogy egy percre visszatekintve a múltba meglemlékezzek a Magyar Tudományos Akadémia születéséről, illő tisztelettel fejet hajtva a Kossuth Lajos által „legnagyobb magyarnak” titulált gróf Széchenyi István emléke és tettei előtt. Bár a jelenlévők közül sokan ismerik a történetet, de azok kedvéért akik nem tudják, hadd említsem mégis meg, hogy a Magyar Tudományos Akadémia megalapítására 179 évvvel ezelőtt, 1825 november 3-án a pozsonyi országgyűlésen tett Széchenyi gróf felajánlást, amikor is birtokainak egy évi jövedelmét adományozta oda egy tudós társaság megalapítására. A hálás utókor részéről emlékező tisztelet illeti őt e tettéért és minden ország-lakosokat, akik e felhíváshoz csatlakozva anyagi tehetősük mértékében áldozatot vállaltak a

Secondly, this conference provides an opportunity for our staff to take stock of the research done at our Faculty in the past year.

Thirdly, we can continue the tradition that at these events we intensively cultivate our professional relations both internationally and nationally, acquainting ourselves with the achievements of our colleagues working abroad and in this country.

Ladies and Gentlemen,

First of all allow me to look back at our past for a moment and commemorate the birth of the Hungarian Academy of Sciences, bowing my head with due respect before the memory and deeds of Count István Széchenyi, who Lajos Kossuth called ‘the greatest Hungarian’. Though many of you are familiar with the story, still – for the benefit of the ignoramuses – let me reiterate that Count Széchenyi proposed the foundation of the Hungarian Academy of Sciences in a parliamentary session in Pozsony 179 years ago, on 3 November 1825, when he pledged to donate a yearly income of his estates for the cause of setting up an academic society. Grateful posterity will honourably remember him and all those who, heeding his call, contributed to the fulfilment of his noble cause to the extent

Tettükkel nagyban elősegítették a magyar tudományosság fejlődését, s ezzel hozzájárultak ahhoz a reformkori folyamathoz, amelyet így fogalmazott meg nemzeti imádságunk, a Himnusz szerzője a kortárs Kölçsey Ferenc: „jelszavaink valának „Haza és haladás”..

Tisztelt Kollégák, Kedves Vendégeink!

Karunk oktatói a tudomány napi konferenciákon évente számot adnak egymásnak, a Főiskola vezetésének, a szakmai közvéleménynek és a befogadó közegnek a nálunk folyó tudományos tevékenységről. Erre leginkább lehetőséget a délutáni szekcióülések adnak. A tudományos munka nálunk az oktatói kar összeteléből adódóan interdiszciplináris jellegű, hiszen felöleli a közgazdaság-tudomány számos szegmensét, továbbá kiterjed a gazdaságmatematikára, a pszichológiára, a történettudományra, a nyelvtudományra és a földrajztudományra is. A tudományági sokszínűség mellett a szekciók programjainak tanúsága szerint várhatóan megjelenik majd a témkák és az eredmények változatossága is, de reményeim szerint ez a variabilitás mutatkozik majd érdekes szemléleti megközelítésekben, az alkalmazott metodikák sokféleségében és az EU-s kritériumok figyelembe vételének igényében is. Területileg kutatásaink a

of their material capacities. With their act they greatly helped the advancement of science in Hungary and made their share in the Reform Age process that Ferenc Kölçsey, the writer of our national anthem, the ‘Hymn’ described thus: “our slogans are Homeland and Progress”.

Distinguished Colleagues, Dear Guests,

At the yearly conferences on Science Day our Faculty staff can report on their ongoing research activities to each other, the heads of the College, the professional and wider public. They are given such a chance at the afternoon section meetings. Due to the make-up of the staff, our research work is interdisciplinary, because it encompasses economic mathematics, psychology, the historical science, linguistics, geography, and various segments of economics. Together with this colourful blend of sciences the programmes of the sections make it likely that at the conference we will also encounter a variety of topics and findings, and I hope that this variability will also show in interesting viewpoints, in the diversity of applied methodologies, and in a strife to take EU criteria into account. As regards the geographic scope of our research, it concentrates on the disadvantaged regions in the south-east of the Great Hungarian Plain.

Délkeletalföld hátrányos helyzetű régióira koncentrálnak.

Örömmel jelentem be, hogy ismételten sikerült a Magyar Tudomány Ünnepére megjelentetnünk évkönyvünket, a Körös Tanulmányokat, melyben régi és új, idősebb és fiatalabb kollégáink, valamint külső szakemberek publikációi tanulmányozhatók. Köszönet illeti Karunk vezetését a szükséges anyagiak biztosításáért és minden munkatársaimat, akik a kötet gyors megjelentetésében tevékeny szerepet vitték.

Kedves Ünneplő Megjelentek!

Rendezvényünk jó alkalmat ad Karunk vezetésének és a tanszékek kollektívainak, hogy ápolhassuk nemzetközi kapcsolatainkat és hazai szakmai együttműködéseinket. Ennek keretében vesznek részt konferenciánkon hazai és külföldi meghívottjaink. A plenáris rendezvényünk és a szekciótípusok programjaiból kiderül, hogy ez évben is több fontos hazai és nemzetközi társintézmény neves szakemberét nyertünk meg ügyünknek: a nap során megismerkedhetünk vendéglőadóink eredményeivel. Ez a nap az előadások mellett formális és informális konzultációk által lehetőséget teremt tudományos-oktatási és egyéb szakmai kapcsolatok ápolására, esetleg új munkakapcsolatok kialakítására

I have the pleasure to announce that by the time of Hungarian Science Day we have again managed to publish our yearbook, 'Körös Tanulmányok', with articles from our long-time and new, old and young colleagues. I thank the management of our Faculty for providing the necessary material resources, and all my colleagues who actively participated in the speedy publication of this volume.

Dear Audience,

This event provides an excellent opportunity for the management and the staff of our Faculty to cultivate our professional relations internationally and nationally. As part of this process, we have guests from around the country and from abroad at the conference. The programmes of the plenary session and the sections make it clear that this year we have again won over to our cause many a renowned researcher working in important partner institutions both in Hungary and abroad; during the day we can learn of the achievements of our guest speakers. Besides the presentations, this day gives us a chance for formal and informal consultations to see to our professional, research, and educational relations, and perhaps to start on some new ties. As an important event of today, we are going to raise our long-held, excellent and diverse

is. Fontos eseménye lesz a mai napnak, hogy a román kollégákkal évek óta meglévő kiváló és sokrétű kapcsolatainkat hivatalos szintre emeljük: a plenáris ülés során aláírásra kerül az aradi West Vasile Goldis Egyetem Marketing, Menedzsment és Informatikai Kara valamint a Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Főiskolai Kara közötti együttműködési megállapodás. Megelégedésünkre szolgálhat, hogy a földrajzilag legközelebbi, s egyúttal legfontosabb külföldi partnereink, a besztercebányai és aradi kollégák folyamatosan részt vesznek rendezvényeinken és a tavalyi év után ez évben is körünkben üdvözölhetünk a drezdai egyetemről egy részvevő kollégát. S végezetül örömmel nyugtázom azt is, hogy sok hazai partnerintézményből lesznek előadóink.

Tisztelt Kollégák!

Figyelmüket megköszönve a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából az itt elmondott gondolatokkal köszöntöm Önöket és nyitom meg konferenciánkat.

relations with our Romanian colleagues to the official level: during the plenary session a cooperation agreement will be signed between the Faculty of Marketing, Management, and IT, West Vasile Goldis University, and the Faculty of Economics, Tessedik Sámuel College. We are very much pleased that our most important partners, who are also the nearest in geographical terms, our colleagues from Banská Bystrica and Arad regularly participate in our events, and this year, just as the year before, we can welcome here a colleague from Dresden University. And finally I also take note of it with pleasure that we will have speakers from many partner institutions from around the country.

Dear Colleagues,

Thanking your attention, and with the thoughts I have just shared with you on the occasion of Hungarian Science Day, I both welcome you and open the conference.

Imre Gurzó

Gurzó Imre



NEMES NAGY JÓZSEF

TAGOLT VILÁG – A REGIONÁLIS FEJLŐDÉS EGYENLŐTLENSÉGEI

A térbeli-területi egyenlőtlenség a földrajz és a regionális tudomány központi kérdésköre, e tudományterületekről aligha találunk olyan dolgozatot, amely több-kevesebb szálon ne kapcsolódna hozzá. A témakör azonban széles savon kötődik más tudományágakhoz is. Ha csak a manapság legintenzívebben kutatott kérdéseket vesszük, ez a kapcsolódás megjelenik a közigazdaságágtannal („az új gazdaságföldrajz”), a tervezéselmélettel (regionális politika), a politika-tudománnyal (föderalizmus). Találkozunk a témakörrel a szociológiában és az urbanisztikában (szegénység, szegregáció), de környezettudományok (diverzitás, fenntarthatóság) vagy épp a történettudomány (fejlődéselméletek), a statisztika (területi adatgyűjtés) és a tér-elemzés (regionális modellek, GIS) kutatási területein is. Mindez számos analógiát, kölcsönösen átvehető közelítést, módszert kínál. A különböző tudományágakban természetesen más-más hangsúlyokat találunk. Ugyancsak tagolják a kérdéskör kutatását a vizsgálatok térbeli keretei, szintjei és területegységei. Széles kutatási vonulat a *világméretű, globális egyenlőtlenségek* vizsgálatáé (ahol egyre szélesebbre nyílik a fejlettségi olló), az *országokon belüli térségi-regionális szintek* folyamatainak elemzéséé (tanulmányunk, a terjedelmi korlátok okán alapvetően itt mozog), de a településrendszer, a *város-falu kettőssége* vagy épp a településen belüli inhomogenitás, sőt sok tekintetben az egyéni szintű különbségek vizsgálata is ide kapcsolódik.

Az írásban a regionális fejlettség és fejlődés témakörének legaktuálisabb kutatási vonulatait, néhány új elemét és eredményét mutatom be, kissé tágabbrá nyitni igyekezvén a hasonló témakörökben mozgó hazai kutatások eszközrendszerét és szemléletét is.

A Williamson-modell

Az országokon belüli regionális egyenlőtlenségek empirikus, területi statisztikai alapú összehasonlító elemzésének máig gyakorta idézett klasszikus munkája *J. G. Williamson (1965)* tanulmánya, amely elsőként vizsgálta széles bázison a regionális tagoltság fejlettségfüggését. Megjelenésekor a munka elsődlegesen sokkal inkább a korszak makrogazdasági, növekedésselmeleti munkáihoz, a második világháborút követő évtizedek „gazdasági csodái”, a gyarmatbirodalmak felbomlásának eupóriáját kísérő-követő, minden nyilvánvalóbbá váló világméretű „Észak-Dél” dualizmus élesedéhez kapcsolódó munkák (*S. Kuznets 1955, G. Myrdal 1957*) sorába tartozott, s komoly regionális politikai valamint

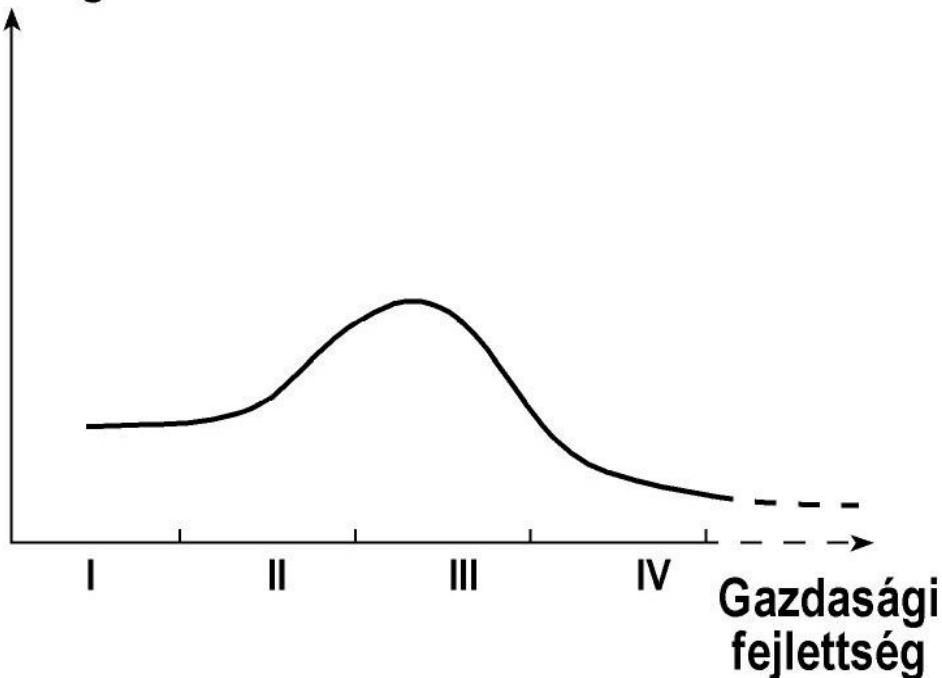
földrajztudományi figyelmet csak később kapott. Utóbbi területeken nem pusztán a williamsoni kérdésfeltevés (Miként függ össze a nemzeti, országos (gazdasági) fejlődéssel a belső területi tagolódás?), hanem annak fordította (Miként hat a regionális differenciáltság a gazdasági-társadalmi fejlődésre?) is megjelenik.

A munkában firtatott alapkérdésre a szerző eredményei egy „fordított U” alakú modell-összefüggést adnak válaszul, miszerint a gazdasági fejlődés kezdeti szakaszainak (ami keresztmetszeti értelemben ezzel analóg: az alacsony-közepes fejlettségi szintnek) a jellemzője a regionális tagoltság növekedése (divergencia), míg egy – precízen nem meghatározható szint után – a regionális tagoltság enyhülésének periódusa (konvergencia) valószínűíthető. A magam korábbi vizsgálatai (Nemes Nagy J. 1987) alapvetően megerősítették ezt az összefüggést, szélesebb empirikus bázison pontosítva a regionális egyenlőtlenségek fejlődésmenetének modelljét (*1. ábra*).

1. ábra

A módosított modell (Nemes Nagy J. 1987.)

Területi fejlettségi különbségek



A modell I. szakasza a prekapitalista időszak relatíve kiegyenlített agrárdominanciájú területi gazdasági arányait generalizálja, a II. szakasz a kapitalista nagyipar kibontakozásának, a nagy területi koncentrációk kialakulásának időszaka. A III. szakaszban a tőkés termelési

viszonyok teljes uralomra jutása után a tercierizálódó társadalmakban megkezdődik az éles fejlettségi és strukturális dualizmus spontán és az állami gazdaságpolitika által befolyásolt csökkenése. Ez utóbbi faktor a IV. szakaszban kialakuló regionális politikával tovább erősíti a regionális közeledést.

A modellekben felvázolt fejlődésmenet mindmáig éles viták tárgya, egyben sokoldalú metodikai megújulás generálója a regionális egyenlőtlenségek tudományos elemzésében. E két momentum mindenkorral indokolja évtizedekkel az első leírások után ismételt áttekintését. A problémakör gyakorlatiasabb szemléletében kevésbé maguknak az egyenlőtlenségeknek az alakulása, lefutása áll a középpontban, hanem a folyamatokat alakító hatótényezők, mindenek előtt az állami beavatkozás, a területfejlesztés, a nemzeti és (Európában) a nemzetek feletti regionális politikai eszközrendszer eredményességének értékelése.

Kibővült empiria, új elemzési eszközök

A regionális fejlődés, a térbeli egyenlőtlenségek kutatásának szakirodalma mára nagyságrendekkel bővült ki a múlt század ötvenes-hatvanas évekbeli kutatásaihoz képest, amikor a témakör igazából lábra kapott. Williamson tanulmányának hátterében még csak 24 ország regionális jövedelemegyenlőtlenségeiről találhatunk számítási eredményeket, a magam, a nyolcvanas évek közepén lezárt hasonló tematikájú dolgozata már 39 országra vonatkozó jövedelemegyenlőtlenségi számításokkal firtatta az országokon belüli regionális egyenlőtlenségek alakulását, illetve fejlettségfüggését. A jelen tanulmányt megalapozó kutatómunka, adatfeltárás eredményeként megállapíthattam, hogy az elemzésre, összevetésre alkalmas adatbázis jelentősen tovább szélesedett. Az ezredforduló környékén több mint 80 országra találhatunk nyilvános területi bontású GDP és jövedelmi (szegénységi) adatok, illetve kutatási eredményeket.

Európa lényegében minden országáról hozzáférhetők az aktuális fejlettségi térszerkezetet leíró területi bontású adatbázisok. Ugyanez vonatkozik a volt Szovjetunió utódállamaira, az egész amerikai kontinense, Ázsia és Afrika sok országára. A legkevésbé feltárt ebből a szempontból az arab világ. A világhálón megjelenő információs robbanás mögött két irányítási-fejlesztési momentum is megjelenik. Európában és Latin-Amerikában a hosszabb múltra visszatekintő *területfejlesztési* és *regionális politikai erőfeszítések* követelik meg az egyes régiók, országrészek fejlettségi pozícióinak tény szerű ismeretét. A fejlődő országok esetében a nemzetközi szervezetek (ENSZ, Világbank) *segélyprogramjai* kapcsán érzékelhető az a törekvés, hogy ezeket az eszközöket az egyes országokon belül regionálisan

koncentráltan használják fel, s ezt készítik elő, alapozzák meg az egyes országokról készített, a regionális egyenlőtlenségeket bemutató elemzések. Külön is említést érdemel az ENSZ fejlesztési szervezete, az UNDP által kiadott *Human Development Report* kiadványsorozat, amelyben a világ egészéről, egyes országcsoportokról valamint szinte minden fejlődő országról jelentek meg elemzések, gazdag statisztikai háttérrel. Ezzel együtt a fejlődő országokról inkább csak egy-egy időpontra vonatkozó helyzetképpel rendelkezünk, miközben néhány fejlett ország esetében már hosszú történeti időtávon teszik lehetővé a regionális egyenlőtlenségek alakulásának. Utóbbira jó terep az Egyesült Államok, ahol a tagállami szintű jövedelemegyenlőtlenségekről hosszú idősorok állnak rendelkezésre. Európa országai közül az Észak-Dél probléma klasszikus mintaterület, Olaszország esetében a 20. század egész második felét átfogó elemzések vannak, de meglehető – egyebek között – Belgium, amely a területi fejlettségi inverzió mintaországa (az elmúlt fél évszázad során Flandria és Vallónia helyet cserélt a fejlettségi skálán). Hosszú távú elemzések vannak Latin-Amerika térben erősen tagolt nagy országairól is (Mexikó, Brazília, Kolumbia, Chile, Argentína). Kitüntetett figyelmet kap a témaör nemzetközi szakirodalmában a kínai regionális fejlődés elemzése is, ami a viharos gazdasági fejlődést kísérő szélsőséges regionális polarizáció (tengerpart-belső területek) tükrében aligha meglepő.

A témaör számos, önmagában is vizsgálatra érdemes elméleti és módszertani problémakört tartalmaz, amelyekre – röviden – itt is ki kell térnünk.

Az első ilyen kérdéskör magának a *regionális fejlettségnek a méréséhez* kapcsolódik. Bár a regionális fejlettség kifejezetten többdimenziós és többmutató fogalom, s így mérése a társadalom széles szféráit átfogó mutatórendszerek alapján kívánatos, ez az út azonban jellemzően csak az egy-egy időpontra, egy-egy meghatározott térségre (országra) vonatkozó statikus fejlettségelemzések esetében kivitelezhető. A regionális egyenlőtlenségek történeti változásainak elemzése valamint a fejlettségi tagoltság egyidejű, keresztmetszeti összehasonlítása ezért a komplex közelítés helyett jellemzően egy-egy kiemelt mutató tükrében mért egyenlőtlenségvizsgálatokat jelent. Ezek közül is egyértelmű prioritása van a gazdasági értéktermelés (*területi GDP*) és a *lakossági jövedelmek* jelzöszámainak (ezen belül speciálisan a különböző *szegénységi jövedelem-mutatóknak*). E jelzöszámok között jellemzően szoros területi együttmozgás, magas korreláltság mérhető, s így a velük mért egyenlőtlenségek időbeli lefutása is hasonló. Ugyanakkor a mutatószámok közötti különbségek is hosszan taglalhatók. Ezt mellőzve itt csupán néhány momentumra utalunk. A számítási eredmények arra utalnak, hogy a gazdasági értéktermelés mutatói (GDP/fő) tükrében jellemzően nagyobbak a regionális egyenlőtlenségek, mint a lakossági

jövedelemszintekkel mérve. Ebben leginkább az állami jövedelem-transzferek kiegyenlítő hatása érhető tetten. A szegénységi érintettséget számszerűsítő mutatók (pl. a jövedelmi medián fele alatt élők aránya) még ennél is differenciáltalanabbak területileg, azzal összefüggésben, hogy a fejlett régiók magasabb átlagjövedelme sok esetben egy szélsőségesen polarizált jövedelem-eloszlás eredménye (kis létszámú, de kiugróan magas jövedelmű csoportok és széles szegény réteg együttelese a nagyvárosi régiókban). Mindez arra is utal, hogy a regionális egyenlőtlenségek szorosan összefüggnek a társadalmi egyenlőtlenségekkel. A „szegénység” és a „gazdagság” térszerkezet azonban nem azonos, a szegénység egyenletesebben terül el a gazdagságnál.

A fajlagos GDP kapcsán még érdemes megjegyezni, hogy a nemzetközi összehasonlítások esetében gyakran párhuzamosan használt valutakulccsal illetve vásárlóerő-paritásos összehasonlítása a regionális értékeknek jellemzően különbözik: a helyi (országos) árszintet is figyelembe vevő utóbbi módszer jóval kisebb differenciákat mutat ki az előbbinél. Ugyancsak figyelmet érdemel több ország esetében (pl. Nagy-Britannia, Hollandia, Oroszország, Indonézia) néhány extra-jövedelmezőségű természeti kincs (leginkább a kőolaj- és földgázkitermelés), ami a kitermelés helyén számba véve kiugró GDP volument és fajlagost eredményez, noha az adott térségeknek ez jellemzően nem képezi meghatározó saját fejlesztési forrását, bevételét (az érintett országok esetében az ezekből származó bevételeket gyakran nem veszik a régiók összevetésekor figyelembe az elemzések). Míg a GDP-t, s a gazdasági értéktermelés más mutatóit jellemzően térségi, regionális szinten elemzik, a személyi jövedelem alapú vizsgálatokban a másik kiemelkedő fontosságú térbeli megosztó dimenzió, a települési, város-falu tagoltság is feltárható. (A térségi szintű GDP-becslés kérdésköre önmagában is szerteágazó és virulens kutatási téma napjainkban.)

A területi fejlettség komplex mérőszámai közül a történeti és keresztmetszeti összehasonlításokban a fenti jelzőszámok mellett ma már nagy súlyal szerepel az ENSZ által kidolgozott *Human Development Index (HDI)*, amit mára számos országban regionálisan is megbecsültek.

A következő módszertani-elemzési vitapont a vizsgálatok térségi szintjéhez kapcsolódik. Ha egy adott ország példáján indulunk el, akkor az a kérdés merül fel, hogy milyen területi szinten elemezzük és értékeljük a regionális fejlődés és fejlettség különbségeit (hazánkban például választhatók a régiók, a megyék, a kistérségek, a települések). A kutatási munka mentében a mutatók és a vizsgálati egységek kiválasztását követően újabb módszertani válaszúthoz érkezik az elemző. Az, hogy milyen indexekkel, egyenlőtlenségi mutatókkal mérje a területi egyenlőtlenségek nagyságát, illetve ezek változását

(kiegyenlítődés-differenciálódás), ugyancsak szerteágazó, itt nem részletezhető kutatási terület.

A regionális egyenlőtlenségek alakulásának aktuális trendjei

Az előzőekben említett új információk és eredmények alapján megállapítható, hogy a Williamson-modell „működik”. A keresztmetszeti vizsgálatokból (különböző fejlettségi szinten lévő országok belső regionális tagoltságának összevetéséből) és a hosszú regionális idősorok vizsgálatából a következő megállapítások meríthetők ma.

A „fordított U” felfelé ívelő ágára már nehéz példát találni a világban, ugyanis még a legelmaradottabb országok is túl vannak azon a fejlettségi szakaszon, amikor a naturálgazdálkodás uralta kiegyenlített térszerkezetből tértek át a polarizáló kapitalista termelési módra. (Kivétként említhetők az afrikai országok belső jövedelemegyenlőtlenségeit tesztelő vizsgálatok, amelyek szerint itt az országos fejlettségi szint pozitív korrelációban van a jövedelemegyenlőtlenségek nagyságával, azaz a fekete kontinens legelmaradottabb országai kissé kiegyenlítettebbek, mint a fejlődésben elindultak. Itt azonban hangsúlyozottan nem a területi egyenlőtlenségek kapcsolatát keresi az országos fejlettséggel, hanem a teljes jövedelem-eloszlásét.)

Ellenben teljesen egyértelmű összefüggésként van jelen ma a világ fejlettségi térképen az a helyzet, hogy az alacsony fejlettségű országok társadalmi és területi értelemben is jóval tagoltabbak, megosztottabbak, mint a magasabb gazdasági fejlettségi szinten lévők. Ezt a dualitást, számos hasonló következtetésre jutó publikáció mellett a Világbank egyik új tanulmánya (*Fallon-Lampart 1998*) – összevetve két országcsoport regionális tagoltságának mérőszámait (alacsony és magas gazdasági fejlettségű országra számított területi jövedelemszóródási indexek) az 1960-as illetve 1990-es évtizedekre) - ma is létező összefüggésként állapítja meg. A fejlődő világ általános gazdasági instabilitása konzerválja az erős társadalmi és területi egyensúlytalanságot, a kiegyenlítettebb térszerkezet irányába történő elmozdulás markáns fordulata itt még várat magára. Ráadásul az éles gazdasági nyitást, piaci fordulatot végrehajtó fejlődő országokra – például Délkelet-Ázsiában - újabb polarizációs mechanizmusok nehezültek (ezek jelen vannak a volt szocialista országok estében is, ezek sajátosságait kissé részletesebben a következő fejezetben mutatjuk be).

A fejlett országokban (Európa és az Új Világ vezető országai) jóval kisebbek az egyenlőtlenségek, azonban itt megtörni látszik a második világháborút követő évtizedeket általánosan jellemző markáns kiegyenlítődési trend. A nyolcvanas évektől e tercierizált

gazdaságok térszerkezetében az előretörő posztfordista mechanizmusok újraértékelték bizonyos térségek adottságait. A hagyományos ipari terekben depressziós jelenségek léptek fel, a mezőgazdasági vidékek még a jelentős támogatottság ellenére sem váltak dinamikussá, ugyanakkor a tudásintenzív szektorok, a pénzügyi-gazdasági szolgáltató szféra térben koncentrált dinamikája kissé megnövelte a korábbi egyenlőtlenségeket. A „jóléti állam” megrendülése hasonló hatásokat hoz. Mindezek következtében ma Európa legtöbb országára és az USÁ-ra ma egy a korábbinál instabilabb fejlettségi kép a jellemző. Hangsúlyozni kell azonban, hogy e folyamatok dacára az alapképlet változatlan: a legfejlettebb országok jóval kiegyenlítettebbek, mint a fejlődő világ országai.

Az átmeneti országok sajátosságai

Már a hetvenes-nyolcvanas években végzett kutatásaink is egyértelműen felhívták a figyelmet arra, hogy a vizsgálatban szereplő kelet-közép-európai szocialista országok a velük nagyjából azonos fejlettségi szinten álló piacgazdaságokhoz képest *regionálisan kiegyenlítettebb*, kevésbé tagolt térszerkezetűek voltak, a gazdasági fejlettség regionális szóródása szignifikánsan kisebb volt ezekben az országokban. Ma már egyre világosabban látszik, hogy épp ez, az adott szakaszban pozitív jegynek minősülő jellemvonás jelenítette meg a regionális fejlődés "trendvonaláról" való letérést, mivel a viszonylagos kiegyenlítettség tartalma nem volt valóságosan megalapozott, nem nyugodott tartós reálbázison, hanem a rendszerspecifikus, „lefelé nivelláló” gazdaságirányítási elemek és társadalompolitika, valamint a keleti blokk zárt és művi piaca alakította ilyenné. Reáltartalmát tekintve ez az eltérés elsődlegesen abban különbözött a piacgazdaságok regionális közeledést hordozó folyamataitól, hogy teljesen eltérő volt annak domináns ágazati tartalma. Míg a modern piacgazdaságokban a közeledés alapvető hordozója a gazdaság tercierizálódása, a népességarányokhoz a primer és szekunder szektornál jóval szorosabban kötődő ágazatok térnyerése, addig a szocialista országokban szó sem volt ilyen irányú reáltartalomról, hisz épp a tágan értelmezett infrastruktúra volt a leginkább háttérbe szorított szektor. Itt a viszonylagos kiegyenlítettséget a túldotált - több országban a nemzetközi eladósodás árán finanszírozott - termelő ágazatok (nehézipar), a tömegtermelés, a nivellált bér- és jövedelemviszonyok eredményezték elsődlegesen.

A rendszerváltozást követő időszak a volt szocialista országokban a regionális egyenlőtlenségeknek a piacgazdaságokra jellemző trendjére való visszatérést jelenti. Ez minden érintett országban – épp a fent említett relatív kiegyenlítettség miatt - egyértelműen a

regionális fejlettségi, jövedelmi egyenlőtlenségek növekedését jelenti. (A rendelkezésre álló regionális gazdaságstatisztikai információk illetve a területi folyamatok elemzései egyetlen kivételt jeleznek, az *Fehéroroszország*, ahol a hivatalos adatok ma is nagyon csekély területi jövedelemszóródásról tudósítanak. Ez a jegy annak tükrében azonban nem meglepő, hogy a piacgazdasági viszonyok talán épp itt nyertek legkevésbé teret máig). A huszadik század utolsó évtizedében az összes volt szocialista országban növekedett a területi fejlettségi polarizáció (1. táblázat), egyetlen kivétel az ország-csoport legfejlettebb tagja, *Szlovénia*. Ahol az utóbbi években már kissé zárult a fejlettségi olló.

1. táblázat

Növekvő területi egyenlőtlenségek a volt szocialista országokban az ezredvégen*

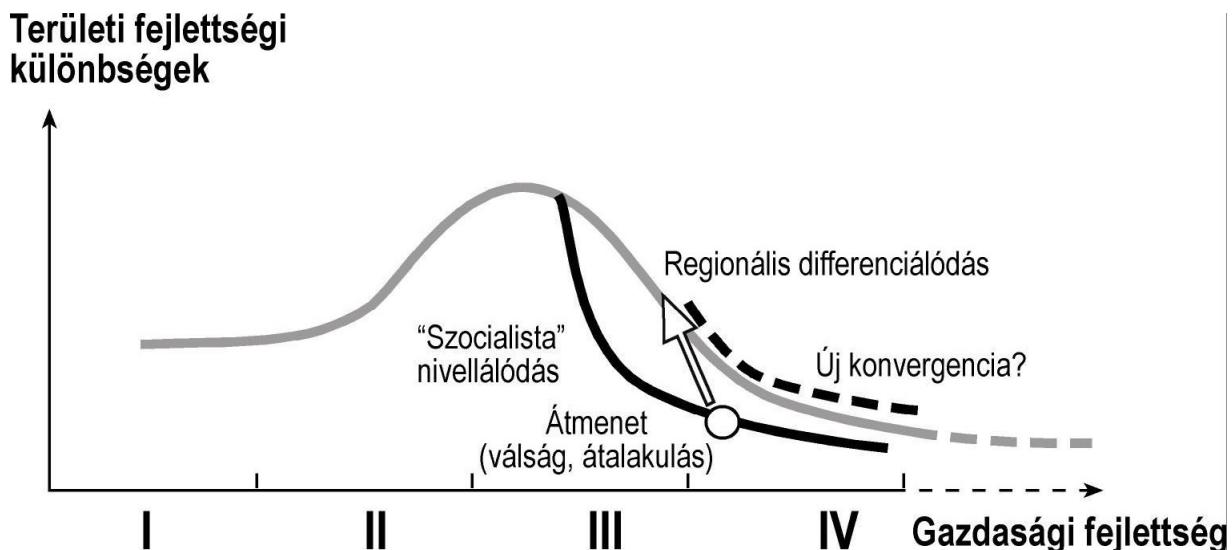
Ország	Év	Régiószám	Legfejlettebb	GDP/fő	Legelmaradottabb	GDP/fő	Max/min
Bulgária	1996	6	DNY	135	DK	85	1,59
	2003	6	DNY	141	D-Közép	81	1,74
Csehország	1993	14	Prága	167	Közép-Cso.	80	2,09
	2003	14	Prága	226	Olomouc	77	2,94
Észtország	1996	5	É	148	D	68	2,18
	2001	5	É	159	ÉK	54	2,94
Lettország	1996	5	Riga	119	ÉK	61	1,95
	2002	5	Riga	158	DK	48	3,29
Litvánia	1997	10	Vilnius	120	Taurage	59	2,03
	2002	10	Vilnius	144	Taurage	57	2,53
Kazahsztán	1994	15	Mangistau	217	D-Kazahsztán	29	7,48
	2001	15	Atytau	400	Zhambıl	34	11,76
Kirgízia	1996	8	Bishkek	176	Osh	58	3,03
	2000	8	Issik Kul	190	Osh	46	4,13
Lengyelország	1994	16	Mazowie	135	Lublin	73	1,85
	2001	16	Mazowie	156	Lublin	70	2,23
Magyarország	1994	7	Közép-Mo.	146	É-Alföld	66	2,21
	2002	7	Közép-Mo.	164	É-Magyaro.	64	2,56
Mongólia	1999	22	Ulanbataar	147	Buyun Olgii	49	3,00
	2002	22	Ulanbataar	173	Ovorkhangai	37	4,68
Örményország	1999	11	Armavir	131	Shirak	75	1,75
	2002	11	Syunik	140	Lori	73	1,92
Románia	1994	8	Bukarest	149	ÉK	76	1,96
	2000	8	Bukarest	207	ÉK	70	2,96
Szlovákia	1995	8	Bratislava	211	Presov	65	3,25
	2001	8	Bratislava	228	Presov	60	3,80
Szlovénia	1994	12	Central S.	143	Koroska	62	2,31
	2002	12	Central S.	142	Pomurska	69	2,06
Üzbegisztán	1995	14	Taskent v.	141	Samarkand	67	2,10
	1999	14	Taskent v.	185	Namangan	66	2,80

*A táblázatban az országok gazdaságilag legfejlettebb és legelmaradottabb régióinak egy lakosra jutó regionális GDP adatai szerepelnek (az országos átlag =100). A szerző számításai a nemzeti statisztikai hivatalok adatai alapján.

A rendszerváltozás meghatározó regionális fejlődési tendenciája, a markáns és többdimenziós differenciálódás nem más, mint a regionális arányok "helyreállítása", ami egészen addig meghatározóan marad, míg a gazdaságban a fejlett piacgazdaságokra jellemző reálarányok helyre nem állnak, azaz a termelőágazatok helyét a tercier és kvaterner szektorok veszik át. Különös fontosságú e folyamatban a fejlettségi térszerkezet alapjait adó nagytérési kommunikációs-közlekedési infrastruktúra kiépítése. A kiegyenlítődési folyamatok nagy valószínűséggel be fognak indulni ezekben az országokban is, de nem automatikusan és vélhetően erős időbeli szóródással, egyedei jegyekkel, fékekkel (ezek közé egyaránt tartozhatnak gazdaságstratégiai hibák vagy politikai, kulturális, etnikai fékek). Ez a fejlődésmenet magától értetődően illeszthető be az általános modellbe (2. ábra).

2. ábra

Az átmeneti (volt szocialista) országok regionális egyenlőtlenségeinek alakulása



A rendszerváltozást követő területi (és társadalmi) jövedelempolarizálódás egyértelműen nyomon követhető a hazai folyamatokban is (erről lásd pl. Nagy G. 2002). Különösen az átalakulás első éveiben (1993/94-ig) markáns a differenciálódási trend, ezt egy magas szinten stagnáló új jövedelemi térszerkezet követi. Az ezredforduló után megjelenni látszik egy – a fenti modellben is előre jelzett – kiegyenlítődési irányú fordulat, bár ennek tartóssága még kérdéses. E területi folyamatokat a periódus egészében a piaci mozgások, elsődlegesen a külföldi tőke egyenlőtlen térbeli eloszlása mozgatták, a korrigáló célú állami területpolitikának alig van kimutatható hatása. Az Uniós tagságunk után remélt nagy volumenű támogatások elméletileg felerősíthetik a kiegyensúlyozottabb térszerkezet irányába mutató folyamatokat, ennek azonban feltétele azok ésszerű és hatékony felhasználása.

Felhasznált irodalom:

- Fallon, P. – Lampart, C. 1998. Can backward subnational regions catch up with advanced ones?, *WB Premnotes, Economic Policy*, Nu. 6.
- Kuznets S. 1955. *Economic Growth and Income inequality*, „*The American Economic Review*”, 45 (1), p. 1-28.
- Myrdal, G. 1957. *Rich Lands and poor*, Harper and Brothers, N. Y.
- Nagy G. 2002. Oldódtak-e az öröklött területi különbségek a rendszerváltás éveiben? (In: *A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága*, SZE GTT, Szeged, pp. 211-225.)
- Nemes Nagy J. 1987. *A regionális gazdasági fejlődés összehasonlító vizsgálata*, Akadémiai K., Bp.
- Williamson, J. G. 1965. Regional inequality and the process of national development: a description of the patterns, *Economic Development and Cultural Change*, 13, pp. 1-84.

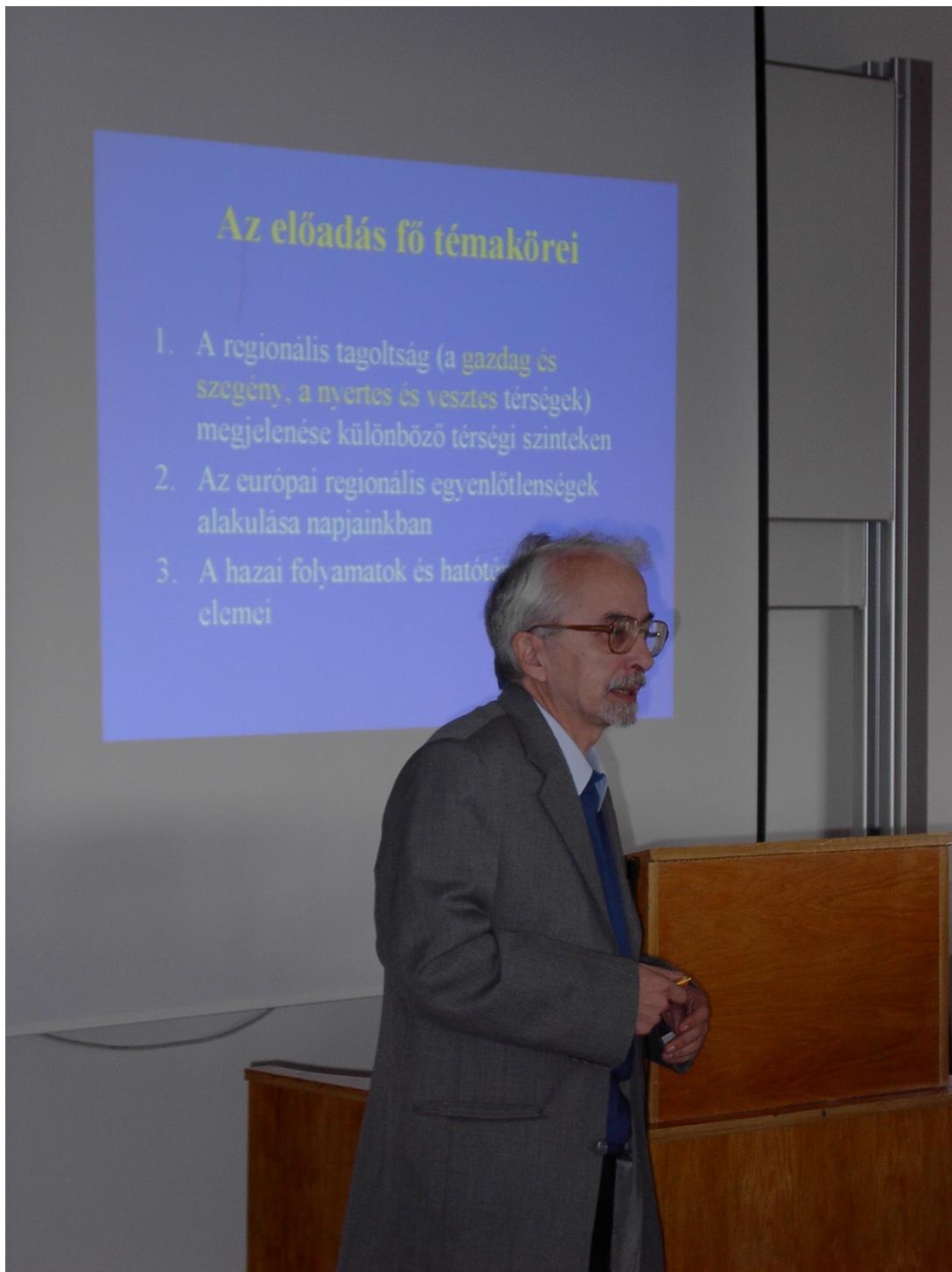
Abstract

In his paper, the author exposes the most current trends of research in the regional scale of development, some of their new elements and results, trying to enlarge the system of ways and means and views of the similar fields of research on national level as well. First of all, he presents and explains the Williamson – model (which characterizes the regional fragmentation and economic dependence with the help of a bell curve. The author tried out the applicability of the model by means of an analysis carried out in the middle of the 1980s as well. The author discusses the effects of the enlargement of databases and methodology and separately the aspects of measuring regional development (territorial GDP, the incomes of the population, the HDI index) and those of regional levels as well. According to the analyses, the Williamson – model “is functioning“, namely on the map of development of the world, it is absolutely obvious that the countries of a low scale of development in social and territorial respects alike are much more fragmented and divided than those of a higher scale of development. The author analyses the trends of development of the transitional countries (those of an average level of development) by pointing out that after the smaller differences of the „socialist“ phase, the polarization of territorial development increased in all the former

socialist countries in the last decade of the twentieth century. The conclusion referring to the future is also very important: the processes of equalization will launch in these countries in all likelihood as well, not spontaneously, but presumably with strong dissemination in time, individual traits and with several obstacles.

Rezümé

A szerző írásában a regionális fejlettség és fejlődés témakörének legaktuálisabb kutatási irányzatait, néhány új elemét és eredményét adja közre, megkísérelve tágabbrá nyitni a hasonló témakörökben mozgó hazai kutatások eszközrendszerét és szemléletét is. Először bemutatja és magyarázza a Williamson-modellt (amely a regionális tagoltság fejlettség függését egy fordított U-alakú görbével karakterizálja). A modell alkalmazhatóságát a szerző egy, az 1980-as évek közepén végzett vizsgálatával maga is kipróbálta. Tárgyalásra kerülnek az adatbázisok és a metodika bővülésének hatásai, külön is a regionális fejlettség mérésének (területi GDP, lakossági jövedelmek, HDI-index) és a térségi szintek problematikája. Az elemzések szerint a Williamson-modell „működik”, azaz: teljesen egyértelmű összefüggésként van jelen ma a világ fejlettségi térképén az a tény, hogy az alacsony fejlettségű országok társadalmi és területi értelemben is jóval tagoltabbak, megosztottabbak, mint a magasabb gazdasági fejlettségi szinten lévők. A szerző elemzi az átmeneti (közepesen fejlett) országok fejlődési trendjét is, kimutatva, hogy a „szocialista” szakasz kisebb különbségei után a huszadik század utolsó évtizedében az összes volt szocialista országban növekedett a területi fejlettségi polarizáció. Fontos, a jövőre vonatkozó következtetés: a kiegyenlítődési folyamatok nagy valószínűséggel be fognak indulni ezekben az országokban is, de nem automatikusan és vélhetően erős időbeli szóródással, egyedei jegyekkel, fékekkel.



- Az előadás fő téma körei
1. A regionális tagoltság (a gazdag és szegény, a nyertes és vesztes térségek) megjelenése különböző térségi szinteken
 2. Az európai regionális egyenlőtlenségek alakulása napjainkban
 3. A hazai folyamatok és hatótérük elemei

MÁRIA URAMOVÁ - MARTIN HRONEC

PREDPOKLADANÉ ZMENY V POLITIKE ZAMESTNANOSTI PO VSTUPE SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Úvod

Proces globalizácie, ktorého súčasťou je posilňovanie integrácie, rozširovanie pôsobnosti nadnárodných zoskupení a inštitúcií, ale aj ďalších súvisiacich javov je fenomén vytvorený ľuďmi. Ide o značne zložitý jav, ktorý na jednej strane vytvára šance, na druhej strane prináša riziká. Nezvládnutie rizík spojených najmä s nezamestnanosťou, chudobou a deštrukciou sociálnej štruktúry spoločnosti môže vyústiť do takých rozporov, ktoré celý proces globalizácie posunú na neželanú úroveň.

Pozitívny pohľad na **globalizáciu ponúka ľudstvu šancu** využiť čo možno najlepšie existujúce a novo vznikajúce zdroje a impulzy rozvoja, medzi ktoré zaradujeme aj ľudské zdroje. Ekonomika založená na poznatkoch, ktorá vyjadruje kvalitatívne nové procesy v spoločenskom rozvoji 21. storočia obsahuje v sebe a priori človeka, jeho vedomosti, adaptabilitu a flexibilitu. Je odrazom trendov, ktoré súvisia so zásadne novým spôsobom využitia zdrojov, s tvorbou statkov s vysokou pridanou hodnotou, ktorá je výsledkom umu, talentu a výnimočných schopností pracovnej sily. Každá ekonomika disponuje určitým ľudským potenciálom, ktorý dynamizuje sociálno-ekonomickej rozvoj. Slovensko sa považuje za krajinu, ktorej komparatívnu výhodou je zručná a kvalifikovaná, ale nedostatočne využitá (vysoká nezamestnanosť) a nedocenená pracovná sila (v roku 2000 malo Slovensko najlacnejšiu pracovnú silu v stredoeurópskom regióne, jej priemerná mesačná hodnota predstavovala 445 EUR). Ak je ľudský faktor rozhodujúcim faktorom ekonomickeho rastu a produktivita ľudskej práce jedným z hlavných indikátorov úrovne ekonomickeho rozvoja, potom je dôraz na využitie ľudského potenciálu opodstatnený a v procese reálnej konvergencie tăžiskový.

Od začiatku transformačného procesu je jedným z najväčších problémov Slovenska dlhodobo pretrvávajúca nezamestnanosť. Jej riešenie doteraz zodpovedalo zložitosti podmienok, v ktorých prebiehali procesy privatizácie, liberalizácie cien a obchodu, reštrukturalizácie ekonomiky, ale aj čiastkových reform v sociálnej sfére. Napriek celému radu opatrení a nástrojov, ktoré použil štát a jeho inštitúcie na zníženie miery nezamestnanosti, táto predstavovala v posledných 15 rokoch dvojciferné číslo. V roku 2003 bola priemerná miera nezamestnanosti na úrovni 17,4 % a v porovnaní s rokom 2002 klesla

o 1,1 percentuálneho bodu. **Problém nezamestnanosti** ostáva aktuálny aj po vstupe Slovenska do EÚ, pričom k jeho riešeniu musí národná vláda pristupovať aj z pozície uplatňovania politiky zamestnanosti porovnateľnej s vyspelými krajinami EÚ. Zosúladovanie národných záujmov a potrieb v politike zamestnanosti so záujmami a potrebami EÚ znamená okrem iného upustenie od niektorých, doteraz platných opatrení a nástrojov a naopak zavedenie nových.

Zmeny v politike zamestnanosti na Slovensku by mali viest' k zníženiu miery nezamestnanosti, k spružneniu trhu práce, k posilneniu motivačných faktorov jednotlivcov, ale najmä k lepšiemu využitiu a oceneniu ľudského potenciálu, ktorý je najväčším bohatstvom jednotlivca i národa.

Sociálno-ekonomické podmienky

Dosahovanie čo možno najvyššej zamestnanosti sa vždy uskutočňuje v konkrétnych **sociálno-ekonomických podmienkach**, ktoré vytvárajú rámec pre efektívne využitie ľudských zdrojov. V tejto súvislosti si možno položiť otázku, čím sú tieto podmienky charakteristické v súčasnosti a aký bude ich pravdepodobný vývoj v najbližších rokoch?

Vývoj slovenskej ekonomiky je z pohľadu dynamiky rastu hrubého domáceho produktu veľmi pozitívny. **Rast HDP** v stálych cenách o 4,2 % v roku 2003 zaradil Slovensko už po druhý krát (aj v roku 2002) medzi najvýkonnejšie ekonomiky v stredoeurópskom regióne. Relatívne vysoké tempo ekonomického rastu (v eurozóne tento rast predstavoval len 0,5 %) však bolo dosiahnuté najmä vďaka zahraničnému dopytu. Súčasne s ekonomikou rásťla aj cenová hladina ako dôsledok liberalizácie regulovaných cien a rastu spotrebných daní. **Spotrebiteľské ceny** za rok 2003 vzrástli o 8,5 %, pričom najvýraznejšie rásťli ceny bývania, vody, elektriny, plynu, niektorých tovarov a služieb a dopravy. Pretože nominálny rast priemernej mesačnej mzdy predstavoval v roku 2003 len 6,3 % a bol nižší ako rast spotrebiteľských cien, reálne klesla aj spotreba obyvateľstva.

Ak došlo k istému zhoršeniu vývoja cien v roku 2003, situácia na trhu práce sa naopak zlepšila. Podľa výberového zisťovania pracovných síl sa **priemerná miera nezamestnanosti** znížila na 17,4 % a vytvorili sa nové pracovné miesta a príležitosti (vplyv priamych zahraničných investícií a lepšieho domáceho prostredia na investovanie), ktoré znamenali vzrast zamestnanosti o 1,8 %, čo je najrýchlejšia dynamika od roku 1997.

Na obdobie rokov 2005 - 2007 podľa prognóz Štatistického úradu SR, ale aj ďalších inštitúcií (MF SR, MPSVaR) sa predpokladá ďalšie zvyšovanie dynamiky rastu hrubého

domáceho produktu (v roku 2007 4,7 %), pokles miery inflácie (v roku 2007 2,5 %), ale aj pokles nezamestnanosti (v roku 2007 na 13 %). Predpokladané pozitívne trendy vývoja ekonomiky Slovenska sa opierajú o hypotézu, že rast HDP nevyvolá inflačné tlaky a nespôsobí rast deficitu bežného účtu platobnej bilancie štátu.

Ak prijmem predpoklad priaznivých sociálno-ekonomickej podmienok vývoja na obdobie rokov 2005 - 2007, potom môžeme pripustiť, že k **cieľu Lisabonskej stratégie** - dosiahnuť 70 % mieru zamestnanosti do roku 2010 (v súčasnosti miera zamestnanosti vo veku 15 - 64 rokov predstavuje v SR 57,6 %) sa Slovensko môže reálne priblížiť. K tomu však treba splniť viacero cieľov a realizovať celý rad opatrení, ktoré zdynamizujú rast ekonomiky, zvýšia produktivitu práce, spružnia trh práce a posilnia motivačné faktory k práci a jej výsledkom. Niektoré z cieľov sa začali realizovať štrukturálnymi a inštitucionálnymi reformami. Napríklad Zákonník práce (2003) zvyšuje flexibilitu trhu práce, daňová reforma (2003) zjednotila daňové sadzby z príjmov právnických a fyzických osôb, v roku 2004 došlo k spojeniu služieb zamestnanosti s výkonom štátnej správy na úseku sociálnych vecí a k poskytovaniu komplexných služieb zamestnanosti a súvisiacich sociálnych dávok, vo februári 2004 nadobudol účinnosť Zákon o službách zamestnanosti, ktorý umožňuje adresnejší a individuálny prístup k službám zamestnanosti, pripravuje sa zavedenie systému povinného starobného dôchodkového sporenia (tzv. II. pilier dôchodkového systému) od 1. 1. 2005 ako súčasti dôchodkovej reformy, zvyšuje sa podpora investičných aktivít, podnikania a efektívnej regulácie.

Ciele a nástroje politiky zamestnanosti

Medzi hlavné ciele politiky zamestnanosti SR, ktoré sú rozpracované v Národnom akčnom pláne zamestnanosti na roky 2004-2006 patria:

- sústavné **zvyšovanie zamestnanosti**, vyrovnanie **regionálnych disparít**, riešenie zamestnanosti **žien a mužov a mladých ľudí**,
- zvyšovanie **kvality a produktivity práce** prostredníctvom vyšej miery adaptability, inovácií a pokračujúcej reštrukturalizácie, lepšou organizáciou práce, rozvojom ďalšieho vzdelávania, zabezpečením rovnosti rodov, odstraňovaním diskriminácie, zvyšovaním pružnosti pracovných pomerov a pracovného času, sociálnym dialógom, zvyšovaním bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,
- posilňovanie **sociálnej kohézie a inklúzie** uplatňovaním rovnosti, predchádzaním rizík vylúčenia z trhu práce najzraniteľnejších skupín a riešením chudoby.

Rozhodujúcimi opatreniami na dosiahnutie vyššie uvedených cieľov sú aktívne a preventívne opatrenia pre nezamestnaných a neaktívnych, tvorba pracovných miest a rozvoj podnikania, podpora rozvoja ľudského kapitálu a celoživotného učenia, ale aj podpora aktívneho starnutia.

Vzhľadom na to, že ide o komplex cieľov, opatrení a nástrojov na ich dosiahnutie, budeme akcentovať tie z nich, ktoré považujeme pre budúce obdobie za rozhodujúce a v porovnaní s doterajším vývojom trhu práce na Slovensku kvalitatívne nové. Kvalitatívna zmena sa týka najmä samotnej **filozofie politiky zamestnanosti**, v zmysle ktorej by malo byť výhodnejšie pracovať, ako byť nezamestnaným, pretože „každá **zmysluplná práca je lepšia ako nečinnosť**“ a rast zamestnanosti je najúčinnejším bojom proti chudobe“. Tendencie od nezamestnanosti k zamestnanosti, od pasívnej ochrany nezamestnaných k aktívnej podpore vzniku nových pracovných miest a zvyšovaniu adaptability ľudí, od nadmernej a neefektívnej regulácie štátom k väčšej liberalizácii a spružneniu trhu práce predstavujú ten kvalitatívne nový posun, ktorý by mal viest' k rastu efektívnej zamestnanosti, k zvyšovaniu produktivity práce a vyrovnávaniu rozdielov sociálno-ekonomickej úrovne Slovenska s vyspelými krajinami EÚ.

Trh práce na Slovensku má v porovnaní s ostatnými krajinami viaceré **osobitosti**. Jednou z nich je vysoká miera nezamestnanosti, na ktorej sa 10 percentami podieľa dlhodobá nezamestnanosť (v EÚ-15 sú to len 3 %, v Maďarsku 2,4 %), podiel nezamestnaných so základným vzdelaním a vyučených je vyšší ako 30 % a nezamestnanosť mladých ľudí vo veku 15 – 29 rokov predstavuje 38,4 % (v EÚ-15 je to asi 15 %, v Maďarsku 12 %). K zásadnej zmene na trhu práce zatial nedochádza najmä preto, že pracovná sila je málo mobilná a flexibilná, samotné podniky pomaly vytvárajú nové pracovné príležitosti aj z dôvodu vysokého zdanenia práce. **Dlhotravajúca nezamestnanosť** je vysokým nákladom aj pre štát, ktorý prostredníctvom sociálneho systému poskytuje dávky sociálnej pomoci. Podiel poberateľov dávok sociálnej pomoci dlhodobo tvorí cca 10 - 11 % obyvateľov SR s výraznými regionálnymi rozdielmi. Väčšinu poberateľov tvoria nezamestnané osoby (90 až 92 %), čím sa posilňuje závislosť na systéme sociálnej pomoci. O tejto závislosti mnohí odborníci hovoria ako o „**pasci**“, z ktorej niet úniku pre mnohé skupiny obyvateľstva. Tým sa prehlbuje problém chudoby a sociálneho napäťa nielen v jednotlivých regiónoch, ale v ekonomike ako celku.

Jednou z úloh politiky zamestnanosti je zamedziť príliv ľudí do kategórie dlhodobo nezamestnaných najmä cestou vyšej miery ich informovanosti o situácii na trhu práce, individuálnymi poradenskými a konzultačnými službami, cieleným ďalším vzdelávaním

a urýchleným návratom na trh práce. Hlavným zmyslom tejto úlohy je **posilnenie motivácie jednotlivca nájst' a udržať si zamestnanie**. K tomu majú slúžiť individuálne akčné plány na podporu pracovného uplatnenia, využívanie neštátnych služieb zamestnanosti (agentúry sprostredkovania zamestnania za úhradu, agentúry dočasného zamestnania, agentúry podporovaného zamestnávania) pri umiestňovaní znevýhodnených skupín uchádzačov o zamestnanie, zavádzanie nových foriem služieb zamestnanosti poskytovaných samotnými zamestnávateľmi. V budúcom roku (2005) sa pripravuje zriadenie databázy ponuky pracovných miest a požiadaviek na pracovné miesta (Job-bank) založenej na technológii internetu, zriadenie bezplatnej informačnej telefonickej linky pre klientov, zvýšenie investícií do zlepšenia HW a SW služieb zamestnanosti. Všetky tieto a ďalšie opatrenia musia byť pravidelne vyhodnocované, nakoľko skúsenosti z predchádzajúcich rokov ukazujú, že prostriedky vynaložené na niektoré opatrenia aktívnej politiky trhu práce neboli efektívne využité. Pritom výdavky na aktívnu politiku trhu práce (APTP) predstavovali v roku 2003 1/3 (2,8 mld. Sk) všetkých vynaložených prostriedkov na riešenie nezamestnanosti.

Pri riešení vyšej miery zamestnanosti majú významné postavenie samotné podniky. Ponuka nových pracovných miest, vnútropodnikové vzdelávanie, vyššie investície do rozvoja podniku, ale aj samotná mzdová politika sú možnosti, ktoré by mali účinnejšie využívať všetky typy podnikov. Trh práce a pracovné sily však musia byť v oveľa väčšej mieri mobilné a adaptabilné na meniace sa podmienky. Jednou z cieľov zvyšovania **adaptability a pružnosti** je zavádzanie progresívnych foriem organizácie pracovného času. Práve v tejto oblasti SR výrazne zaostáva, o čom svedčí skutočnosť, že kratší pracovný čas využíva len 2,4 % z celkového počtu pracujúcich, podiel pracujúcich na dobu určitú alebo na základe dohody o vykonaní práce predstavoval v roku 2003 len 5,1 % a prácu doma využívalo 2,7 % pracujúcich. Uplatňovanie **flexibilných foriem organizácie pracovného času** závisí od súhry sociálnych partnerov, ktorí by mali presadzovať širšiu paletu pracovnoprávnych vzťahov a úpravu pracovného času tak, aby vzniklo viac pracovných príležitostí a bola podporená pracovná mobilita.

V tejto súvislosti je dôležité zvýšiť **geografickú mobilitu pracovnej sily** s cieľom riešenia regionálnych nerovností v zamestnanosti. Aj keď základným nástrojom riešenia tohto problému je podpora celkového ekonomickejho rastu krajiny, zníženie regionálnych disparít možno riešiť tiež vyššou intenzitou pomoci v rámci aktívnych opatrení na trhu práce v zaostávajúcich regiónoch a pre znevýhodnené skupiny, investíciami do vzdelávania a prípravy, ktoré zodpovedajú požiadavkám regionálneho trhu práce (na túto oblasť sa bude orientovať aj schválený projekt IVF č. 7044-2004 pod názvom „Common and different

features of using young people potential at labour market (comparative study at Silesian, Karviná, Banská Bystrica and Békéscsaba region“, ktorý bol predložený EF UMB v Banskej Bystrici), implementáciou pravidiel pre regionálnu podporu strategických investícií, podporou územnej mobility za prácou, vrátane cezhraničnej, a to najmä v prihraničných okresoch, riešením otázky bytovej výstavby, najmä nájomných bytov, rozvojom dopravnej infraštruktúry. Nie je asi neznámou skutočnosťou fakt, že skupina problémových marginálnych regiónov z hľadiska nižšieho sociálno-ekonomickejho rozvoja sa sústredzuje predovšetkým na východe a v južnej časti stredného Slovenska. Charakteristickým znakom týchto regiónov je nízka úroveň vzdelania, vysoké zastúpenie rizikových skupín obyvateľstva a výrazne vyššia ako je priemerná úroveň nezamestnanosti. Odborníci uvádzajú rozdiely v regionálnej nezamestnanosti od 5 do 30 a viac percent.

Jedným z ďalších cieľov politiky zamestnanosti SR je **riešenie problému chudoby** a exklúzie, ako súčasti spoločného boja Európskej únie a plnenia jej cieľov v zmysle dokumentov prijatých v Nice a aktualizovaných v Kodani. Politika sociálnej kohézie a inklúzie sa v SR realizuje prostredníctvom Národných akčných plánov inklúzie. Slovenská republika v Národnom akčnom pláne inklúzie 2004 po prvýkrát prezentovala údaje o chudobe na základe spoločných indikátorov, čo umožnilo komparáciu s ostatnými krajinami EÚ. I napriek tomu, že ide o špecifický program boja proti chudobe, jednoznačne z neho vyplýva úzka previazanosť s trhom práce a politikou zamestnanosti. Chudoba ako globálny jav sa týka najmä tých skupín obyvateľstva, ktoré sú dlhodobo nezamestnané, strácajú nielen návyky k práci a pôvodnú, aj keď veľmi nízku kvalifikáciu, ale aj ochotu a schopnosť hľadať si nové pracovné zaradenie. Koncentrácia takýchto skupín obyvateľstva a rodín v určitom sociálno-ekonomickom priestore vyvoláva ďalšie napätie v súžití s ostatným obyvateľstvom a spravidla vyžaduje ďalšie dodatočné náklady na riešenie rastúceho problému.

Ak sme v úvode príspevku poukazovali na význam kvalifikácie a vzdelania v globalizujúcom sa svete a na dynamicky sa vyvíjajúcich trhoch práce a trhoch statkov, kde dominujú nadnárodné spoločnosti, opäťovne sa vraciame k tejto myšlienke aj v súvislosti s riešením problému chudoby. Sme toho názoru, že podpora rozvoja ľudského kapitálu, investície do vzdelania a celoživotného vzdelania sú práve tou cestou, ktorá môže riešiť problém chudoby v dlhom časovom horizonte. Krátkodobo sice možno riešiť chudobu a exklúziu rôznymi dávkami, podporami a zvýhodneniami, tieto však pôsobia len ex post. Evidujú problém chudoby, nezamestnanosti a vylúčenia z trhu práce, neriešia však problém ako taký. Žiaľ na Slovensku sa problém zvyšovania vzdelanostnej úrovne obyvateľstva stáva skôr politickým sloganom, ako reálnym naplnením sľubov predstaviteľov hospodárskej

politiky. Verejné výdavky na vzdelávanie vo výške 4,05 % z HDP v roku 2003 boli najnižšími zo všetkých členských a pristupujúcich štátov EÚ (priemer v krajinách EÚ-15 je 4,95 % HDP, priemer v nových krajinách-10 je 4,86 %). Ak vezmeme do úvahy verejné výdavky do vysokoškolského vzdelávania vo výške 0,72 % z HDP pri zanedbateľnom počte súkromných vysokých škôl na Slovensku, natíska sa otázka, či sa komparatívna výhoda zo začiatku transformačného obdobia v podobe kvalifikovanej pracovnej sily nezmení na brzdu ďalšieho rozvoja aj v kombinácii s odchodom kvalifikovaných pracovných sôl do zahraničia.

Akokol'vek dobre rozpracovaná politika zamestnanosti, ktorá sice zohľadňuje spoločné európske ciele, ale nedoceňuje význam národnej pracovnej sily a jej poslania ako faktora ďalšieho ekonomickejho rastu, nemusí priniesť očakávané pozitívne účinky. Rieši sociálne problémy tých, ktorí sú z trhu práce vytláčaní pre svoju nedostatočnú kvalifikovanosť a zručnosť, ale nerieši uspokojivo problém vyšej motivácie tých, ktorí sú trhom práce žiadani.

Literatúra:

- Hronec, M. – Hronec, Š. 2002. Vývoj niektorých kvantitatívnych ukazovateľov v oblasti vysokého školstva po roku 1989 v Slovenskej republike. Mladéž a spoločnosť, Bratislava. 2002, č. 3/2002, s. 56 – 63.
- Marasová, J. 2004. La dimension éthique du développement des ressources humaines. X Conférence Internationale du réseau PGV, Lodz, Pologne, 2004. s. 44 – 48. ISBN 83-7171-769-5.
- Národný program zvyšovania produktivity práce a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky, MPSVaR Bratislava, 2001.
- Národný akčný plán zamestnanosti na roky 2004 – 2006, MPSVaR Bratislava, 2002.
- Národný akčný plán sociálnej inkluzie SR 2004 – 2006, MPSVaR Bratislava, 2004.
- Piteková, J. 2003. Príležitosti a ohrozenia trhu práce na Slovensku po vstupe do EÚ. Zborník z medzinárodnej konferencie „Implementácia štandardov EÚ vo vzdelávaní a vede krajín V 4“, Banská Bystrica EF UMB, IVF 2003, s. 135 – 149. ISBN 80-8055-797-7.
- Správa o sociálnej situácii obyvateľstva Slovenskej republiky v roku 2003, Inštitút sociálnej politiky Bratislava, 2004.

- Švantnerová, L. 2004. Význam vysokých škôl pre rozvoj regiónov. Vedecký a kultúrny časopis, roč. VIII., č. osob. 2004, Tessedik Sámuel Foiskola – Gazdasági Foiskolai Kara, Békéscsaba 2004. s. 31 – 34. ISSN 1454-9921.
- Uramová, M. 2004. Faktory rozhodovania ekonomických subjektov na trhu práce. Acta oeconomica Cassoviensia No 8, PHF EU Košice, 2004. s. 213 – 227. ISBN 80-225-1844-1.
- Vetráková, M. - Seková, M. – Ďurian, J. 2001. Ľudské zdroje a ich riadenie. EF UMB Banská Bystrica, 2001. ISBN 80-8055-581-8.

Abstract

The article reflects changes in employment policy after Slovakia joined the European Union. The starting points of this reflection are the social – economic conditions of Slovakia in which the objectives of the National Plan of Action of employment are realized within 2004 – 2006. The most important change in employment policy is considered the change in government and the approach of other institutions to the solution of long - term unemployment, the unemployment of young people and their social exclusion.

Rezumé

A cikk a foglalkoztatási politikában végbenmő változásokat tükrözi Szlovákiának az Európai Unióhoz való csatlakozás után. Ezen elemzés kiindulópontja a szlovákiai társadalmi és gazdasági viszonyok, melynek keretei között a Nemzeti Akcióterv foglalkoztatási célkitűzései 2004 és 2006 között valósulnak meg. A foglalkoztatási politika legfontosabb változása a kormánynak és egyéb intézményeknek a hosszú távú munkanélküliség, különösen a fiatalok munkanélküliségének és társadalmi kirekesztettségének megoldása iránt tanúsított szemléletmódjában ment végbe.

FLORIN DUMESCU

MIJLOACE ECONOMICE ÎN PROTECȚIA MEDIULUI

Elaborarea standardelor privind respectarea concentrațiilor limită ale reziduurilor poluante constituie un factor necesar și pozitiv dar, este, totuși, insuficient. Sistemul de norme obligatorii trebuie integrat în sistemul economic, în speță în sistemul valoric și finanțier, pentru a permite, în primul rând, efectuarea unor calcule corecte privind cheltuielile și rezultatele economice. Este vorba deci, de a determina valoarea pagubelor provocate de poluare și de a le lua în considerare în calculele de eficiență a proiectelor de lucrări antipoluante. În al doilea rând, integrarea respectării normelor fizice obligatorii în sistemul economico - valoric este impusă de necesitatea de a face posibilă punerea mecanismului economic în sprijinul alocării optime a resurselor nu numai prin calculul de optimizare a reducerii gradului de poluare (compararea cheltuielilor pentru reducerea poluării cu avantajele create prin reducerea pagubelor provocate de poluare cu ajutorul metodelor de analiză prezente), ci printr-un sistem concret de pârghii economice, ca de exemplu taxa pentru daunele provocate de poluare și taxa pentru emisiile reziduale poluante, subvențiile, sistemele de consignație, bursele de poluare.

Taxa pentru daunele provocate de poluare

Dacă o unitate economică oarecare cauzează factorilor de mediu de folosință publică sau altor unități economice și sociale, datorită reziduurilor poluante, anumite pagube, suma aceasta nu este contabilizată la unitatea emițătoare de reziduuri poluante. De aceea, efectul local al daunelor (la unitatea emițătoare de reziduuri poluante) pare mai mic decât cel social. Decizia economică referitoare la unitatea respectivă, unde eficiența economică apare la modul deformat mai mare, este luată pe baza efectelor locale, nu a celor sociale. De aceea, asemenea decizie poate fi contradictorie intereselor generale ale economiei, fie din cauza proliferării pagubelor aduse economiei, fie a gradului nesatisfăcător al eficienței economice reale.

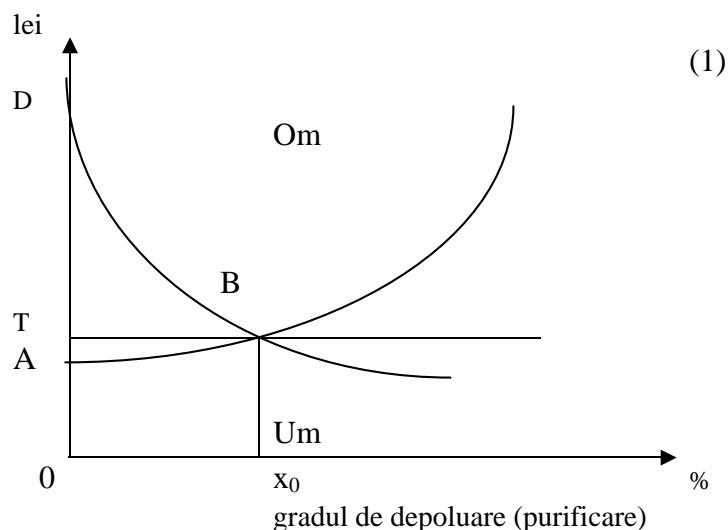
Instituirea unei taxe asupra activității care generează efecte externe poate contribui la înlăturarea unor asemenea fenomene din economie, la punerea de acord a efectelor locale cu cele sociale, iar calculele economice și deciziile luate pe baza acestor calcule pot reflecta mai corect situația reală din economie.

În felul acesta, pentru unitatea economică, taxa devine un element al costului ca oricare alt element – materie primă, combustibil și energie etc. Deci, mediul înconjurător - aşa

cum a facut remarcă A. Hannequart - este transformat într-o resursă de producție, cum sunt, de exemplu, forța de muncă și materiile prime, pentru care întreprinderea începe să devină sensibilă la folosirea acesteia tocmai datorită instituirii taxei.

Taxa asupra emisiei de reziduuri poluante

Această formă de taxă vine în completarea celei precedente. Ea este o sumă de bani reprezentând cheltuielile necesare lucrărilor pentru a cointeresa unitățile economice de a ajunge la nivelul de purificare optimă a factorilor de nefu. Un asemenea tip de taxă nu ar mai avea caracter administrativ, ci unul cu o funcție pronunțat economic stimulativă. De aceea, este rațional ca această taxă să fie calculată și percepută pe fiecare unitate de poluare emisă. Totodată, aceasta ar urma să fie egală cu o rată de X_0B sau $0t$, așa cum se arată în fig. 1.



Potrivit acestei definiri, ea reprezintă taxa sau prețul optim (în lei/t sau mc) de emisie pe unitatea de poluant, reprezentând acel nivel al cheltuielilor pentru acțiunile antipoluante la care, la o creștere suplimentară a acestora, nu se mai poate obține un efect (avantaj) economic și social suplimentar echivalent, ci un efect mai mic. În practică se simte necesitatea instituirii unui asemenea sistem de taxe, care ar putea fi interpretat ca un sistem de prețuri pentru folosirea rațională a resurselor de interes public (aer, apă).

Taxa asupra emisiei poluanților are menirea de a contribui la folosirea rațională a resurselor de utilitate publică. Aceasta se face îndeosebi pe calea stimulării unităților economice de a integra în calculele economice protecția mediului înconjurător. Prin efectuarea unor cheltuieli minime în vederea îmbunătățirii unor procese de producție, tehnologiei și produselor, poluarea poate fi diminuată în mod substanțial.

Detaxările și subvențiile

Suprimarea taxelor pentru unele produse datorită semnificațiilor lor pentru ocrotirea naturii s-a dovedit o modalitate importantă de promovare a unor obiective ecologice. Astfel, ridicarea taxelor în cazul benzinei fără plumb a permis, în multe țări, stabilirea unor prețuri ale acesteia inferioare celor ale benzinei obișnuite, încurajând astfel utilizarea acestui combustibil curat. În același mod s-a procedat și în privința biocarburanților.

De asemenea, o diminuare a fiscalității se practică și pentru autovehiculele care respectă norme de poluare mai stricte decât cele instituite pe cale legală.

Sistemele de consignație

Practicat de mai mult timp pentru ambalajele din sticlă, sistemul de consignație, prin reutilizarea acestora și rambursarea cheltuielilor, a fost extins în unele state și pentru sticlele din plastic și în Germania este preconizat pentru un larg evantai de ambalaje (pentru băuturi, detergenți, vopsele și lacuri etc.).

Un sistem de depozitare a autovehiculelor este utilizat în Norvegia încă din anul 1978, în scopul de a evita răspândirea necontrolată a deșeurilor. Tot un fel de consignație este și procedeul conform caruia taxa platită pentru uleiuri ori regeneratoare la momentul cumpărării este returnată în momentul reciclării lor. În sfârșit, de remarcat și ideea constituirii unei cauțiuni de către exploatații carierelor de nisip ori de piatră, rambursată după repunerea în stare inițială a locului.

Bursele de poluare

Destul de controversat până în prezent, acest sistem nu a fost experimentat decât în SUA, în privința apei și aerului. Chicago Board of Trade (cea mai mare bursă americană de materii prime) a inventat o piață a drepturilor de a polua; societățile americane pot, pe această piață, să cumpere asemenea drepturi care le permit să satisfacă exigențele de depoluare fără să investească în procesele de depoluare. Drepturile de a polua vor fi vândute de către producătorii care și-au ameliorat propria situație, în sensul degajării de la valoarea economică adăugată pe care o pot ceda la alții exploataanți mai poluanți.

Principiul constă, în concret, în următoarele: o uzină poate epura mai mult decât i se cere și permite astfel alteia de a epura mai puțin, desigur contra unei anumite plăți. Se vând astfel creațe de poluare. În SUA, s-au format chiar curtieri pentru a intermedia și facilita

asemenea tranzacții. Bine conceput și corect aplicat, sistemul poate constitui o sursă importantă de economii. Ca atare, unele uzine, pentru care costul epurării este scăzut, pot să-și permită o serie de economii pentru care costul ar fi, dimpotrivă, considerabil. În plan juridic, ediția Clean Air Act din SUA din 1990 a consacrat acest sistem.

Sistemul se dorește introdus și la nivel internațional, în domeniul reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră prin „permisele de emisie” negociabile, un stat putând vinde dreptul său de „a polua” la altul și chiar să se împrumute de la sine, în sensul de a reporta depășirile de emisie în viitor, asupra generațiilor următoare (borrowing). Principalul obstacol în realizarea unei „piețe mondiale” a permiselor de emisie va consta în modul de efectuare a controlului, de impunere, în caz de nerespectare, a obiectivelor propuse. Exemplul mecanismului intern din SUA în materia emisiilor de SO₂ nu este pertinent aici, întrucât în caz de depășire a „drepturilor de poluare”, autoritățile naționale pot aplica sancțiuni contravenționale sau chiar penale. Or, dreptul internațional public este lipsit de forță de constrângere necesară aplicării dispozițiilor sale. S-ar putea totuși replica faptul că preconizata piață - a permiselor de poluare contra bani - beneficiază de securitate juridică prin posibilitatea de identificare a obiectului insuși al contractului.

Marca-verde (eco-label)

În țările occidentale, ca expresie a viziunii în plină afirmare conform căreia important este a descoperi și preveni problemele ecologice înainte ca acestea să se manifeste, în loc de a reacționa prin mijloace care ar putea fi costisitoare se acordă o însemnatate crescândă etichetajului (mărcii) ecologice. Etichetajul ecologic reprezintă un instrument ecologic de promovare a produselor favorabile mediului, făcând apel la preocupările publicului și prudența producătorilor. O atare metodă cere producătorilor să experimenteze întregul ciclu al vieții produsului (producere, distribuire, utilizare, eliminare) în scopul de a preveni degradarea mediului în toate stadiile și cu privire la toate sectoarele: aer, apă, sol.

Sistemul a fost practicat pentru prima dată în Germania (prin apariția marcii „îngerul albastru” în 1978), s-a extins apoi în Norvegia, Suedia și Finlanda în cadrul Consiliului Nordic, în Austria, Portugalia, Franța și.a. În cadrul Uniunii Europene a fost adoptat Regulamentul 880/92 la 22 martie 1992 pentru a crea un sistem comunitar de eco-label bazat pe participarea voluntară a fabricanților. Punctul slab constă în faptul că aceste sisteme sunt foarte dificil de administrat, datorită, în principal, nevoii de evaluare globală a ciclului de viață întreg al produsului.

Situată din Romania

În România, folosirea instrumentelor economico-fiscale în protecția mediului se află în stare incipientă, deși experiențele de acest gen sunt cunoscute de mai mult timp. Astfel, printr-o lege din 17 mai 1892, se înființa "Fondul pentru punerea în valoare a pădurilor statului", ca fond special format prin prelevarea anuală a unei sume de 2 % din veniturile brute în bani ale tuturor vânzărilor de lemne din pădurile statului. Pus la dispoziția Ministerului Agriculturii, acesta era utilizat, în principal, pentru reglementarea exploatarii în stadiul de lucrări folositoare pentru punerea în valoare a pădurilor.

În ultimii ani, se remarcă tendința creării unor fonduri speciale alimentate prin taxe și alte contribuții financiare și folosite pentru finanțarea a diferite proiecte în materie sau altor pârghii economice. În plus, Legea nr. 137/1995 creează un cadru juridic general al promovării instrumentelor economico-fiscale. Astfel, în art. 4 lit. d din lege, printre „modalitățile de implementare a principiilor și elementelor strategice” este enumerată și „introducerea pârghiilor economice stimulative sau coercitive”.

a. **Fondul apelor.** A fost instituit prin art. 14 din Hotărârea Guvernului nr. 1001/1990 privind stabilirea unui sistem unitar de plăți pentru produsele și serviciile de gospodărire a apelor.

Reluat prin noua Lege a apelor (nr. 107/1996) fondul apelor se constituie din taxele și tarifele pentru serviciile de avizare și autorizare, precum și din penalitățile ce se aplică utilizatorilor de apă în condițiile stabilite de lege. Este un fond special, extrabugetar, gestionat prin buget separat, elaborat de Regia Autonomă Apele Române.

Împreună cu alte surse, fondul este folosit pentru susținerea financiară a realizării Sistemului național de supraveghere cantitativă și calitativă a resurselor de apă, lucrărilor publice privind apărarea de inundații și alte calamitați naturale, celor de protecție a bazinelor hidrografice, acordării de bonificații etc.

Totodată, fondul contribuie la finanțarea investițiilor privind lucrările, construcțiile sau instalațiile de gospodărire a apelor, reprezentând un element important al mecanismului economic din acest domeniu.

b. **Fondul de ameliorare a fondului funciar.** A fost creat prin art. 67 și 71 din Legea nr. 18/1991 a fondului funciar, la dispoziția Ministerului Agriculturii și Alimentației și Ministerului Mediului.

Scopul instituirii sale este acela de a asigura fondurile necesare pentru cercetarea, proiectarea și executarea lucrărilor prevăzute în proiectele de amenajare, ameliorare și punere în valoare a terenurilor degradate și poluate, cuprinse în perimetrele de ameliorare.

Surse de constituire: taxele percepute pentru aprobarea scoaterii definitive a terenurilor din circuitul agricol și silvic.

c. **Primele de împădurire.** Instituite prin Legea nr. 83/1993 privind sprijinul acordat de stat producătorilor agricoli și acordate conform Normelor metodologice privind acordarea de la bugetul de stat a primelor de împădurire potrivit Legii nr. 83/1993, aprobate prin H.G. nr. 532/1994.

Primele de împădurire reprezintă valoarea lucrărilor executate pentru realizarea de împăduriri ca măsură antierozională sau având ca scop crearea de perdele forestiere de protecție, calculată de către Regia Autonomă a Pădurilor ROMSILVA, pe baza normelor și a tarifelor proprii utilizate la astfel de lucrări începând de la întocmirea documentației tehnico-economice, pregătirea terenului, plantarea și întreținerea culturilor până la reușita definitivă, inclusiv lucrările de protejare a culturilor prin împrejmuri, consolidări de terenuri și altele de acest gen.

d. **Fondul de Mediu.** În paralel cu propunerea legislativă și mai ales sub presiunea cerințelor de integrare europeană, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului a elaborat Legea Fondului Național de Mediu un fond special extrabugetar format din impozite și taxe (pentru activități consumatoare de resurse naturale, emisiile care depășesc limitele admise, activitățile de risc etc.), amenzi contravenționale, subvenții, donații, asistență financiară externă și destinate investițiilor publice în domeniul protecției mediului, acordarea ori garantarea de credite avantajoase, compensații, finanțarea proiectelor de instrucție și educație ecologică etc. Fondul este coordonat, administrat și controlat de Autoritatea centrală pentru protecția mediului.

Abstract

The existence of current standards referring to the discharge of contaminated substances is necessary, but not sufficient to the efficient environmental protection. The compulsory norms must be set in the economic system, and the suitable resources can be put into the service of environmental protection with the help of several economic mechanisms.

Thus, not only optimization calculations may be made, but environmentally sound means can also be formed such as environmental prizes, subventions, systems of commission and the “environmental stock exchange”. The paper presents the protective effects of taxes imposed on environmental damages, on the discharge of contaminated substances, tax reduction, and subsidies as protective means, the system of commission used in the case of reutilization of packing papers, the market (“sewage stock exchange”) of trading in the rights of environmental pollution (the requirements of environmental protection) and the movement called ”eco – label” based on the consumers’ sensitiveness regarding environmental protection. At the end of the paper, its author surveys the situation in Romania very briefly by presenting the function of the most important basic hydrological, soil ameliorating and environmental protection factors.

Rezumé

A szennyezőanyag kibocsátásra vonatkozó hatályos szabványok léte szükséges, de nem elegendő a hatékony környezetvédelemhez. A kötelező normákat a gazdasági rendszerbe kell illeszteni, s így megfelelő erőforrásokat lehet a közgazdasági mechanizmusok segítségével a környezetvédelem szolgálatába állítani. Így nemcsak optimalizációs számítások készíthetők, hanem olyan környezetvédő eszközök is keletkeznek, mint környezetvédelmi díjak, szubvenciók, bizományi rendszerek, környezeti tőzsde. A tanulmány bemutatja a környezeti károkra kivetett díj, illetve a szennyező kibocsátásokra kivetett díj védő hatását, az adócsökkentést és a szubvenciót, mint védelmi eszközt, a csomagolóanyagok újrahasznosításánál alkalmazott bizományi rendszert, a környezetszennyezési jogok (környezetvédelmi követelmények) adásvételének piacát (szennyezési börze), továbbá a fogyasztók környezetvédelmi érzékenységére alapozó „zöld-címke” (eco-label) mozgalmat. A tanulmány végén a szerző röviden áttekinti a romániai helyzetet, a legfontosabb alapok (vízügyi, talajjavítási, környezetvédelmi) működésének bemutatásával.



ĽUBICA ŠVANTNEROVÁ - RADOSLAV KOŽIAK

VYBRANÉ PROBLÉMY FINANCOVANIA ÚZEMNEJ SAMOSPRÁVY V SR

Decentralizáciou sa vo všeobecnosti chápe presun moci na nižšiu úroveň štátu, alebo presun verejnej moci a zodpovednosti za vykonávanie verejných záležitostí z centrálnej vlády na regionálnu a miestnu vládu.

Decentralizáciu ako jeden z významných trendov súčasnosti možno považovať za conditio sine qua non rozvoja nielen samotnej miestnej samosprávy, ale i celej občianskej spoločnosti (Berčík, 2003, s. 50). Decentralizácia na jednej strane znamená určité možnosti na jednotlivých úrovniach územnej samosprávy, na druhej strane má jej uplatnenie určité ohraničenia. Zároveň je to proces, ktorý prináša výrazné zmeny v rozsahu a štruktúre kompetencií miestnej a regionálnej samosprávy a je sprevádzaný zmenou ekonomických podmienok pre zabezpečovanie vykonávania zverených úloh.

Proces decentralizácie sa na Slovensku začal v roku 1990. vtedy bol vytvorený základ systému verejnej správy, tzv. duálny systém.

Prvé voľby do orgánov samosprávy obcí v novembri 1990 naplnili legislatívne pripravený proces konštituovania miestnej samosprávy na princípoch európskeho právneho štandardu obsiahnutého v Európskej charte miestnej samosprávy. Obce a mestá sa stali autonómne v rozhodovaní o miestnych záležitosťach. Postupne sa budovali nielen legislatívne, inštitucionálne ale aj ich ekonomické podmienky, založené na ich vlastnej subjektivite, na miestnom finančnom systéme, vlastnom majetku a nástrojoch (ekonomických a mimoekonomických) pre možnosti ovplyvňovania sociálno – ekonomickeho rozvoja nimi spravovaných území.

V systéme štátnej správy pôsobili v tomto období orgány ústrednej štátnej správy a miestnej štátnej správy, tzv. všeobecnej a špecializovanej v administratívno správnej štruktúre 38 okresov a 121 obvodov.

V roku 1993 sa pripravoval ďalší krok reformy verejnej správy, ktorý mal predovšetkým priniesť horizontálnu integráciu miestnej štátnej správy. Zložitá politická situácia koncom roku 1993 neumožnila presadiť pripravenú reformu.

Ďalší krok v reforme verejnej správy na Slovensku sa realizoval v roku 1996. Uskutočnila sa zásadná zmena v územnom a správnom usporiadaní štátu. Vytvorilo sa 8 krajov a 79 okresov a tomu zodpovedala dvojstupňová sústava úradov všeobecnej miestnej

štátnej správy s koncentráciou širokého rozsahu kompetencií. V tomto období nedošlo k presunu kompetencií zo štátnej správy na miestnu samosprávu.

Reálne sa decentralizácia kompetencií štátu na samosprávne subjekty uskutočnila až od januára 2002 v dvoch etapách. Konštituovala sa regionálna samospráva. Prvé voľby do orgánov samosprávnych krajov boli v novembri 2001. Od 1.1. 2002 sa uskutočnil postupný proces decentralizácie niektorých úloh štátu, spravidla zabezpečovaný krajskými a okresnými úradmi, na samosprávne kraje a obce.

Druhý stupeň územnej samosprávy však nemal vytvorené ekonomicke podmienky adekvátne jej postaveniu, okruhu pôsobnosti, štruktúre právomocí.

Legislatívna úprava pôsobnosti samosprávnych krajov je porovnatelná s obdobnými právnymi normami v iných štátoch. Istú nepresnosť možno v zákone vidieť v okruhu vymedzenia originálnych (samostatných) a prenesených kompetencií. Oveľa väčším a závažnejším problémom je zabezpečenie decentralizovaných úloh funkčným systémom financovania na jednotlivých úrovniach územnej samosprávy.

Prechod systému finančného zabezpečenia akejkoľvek kompetencie z režimu rozpočtového hospodárenia štátnej správy na samosprávu je mimoriadne náročná a zložitá úloha. Treba zvážiť charakter verejnej úlohy a jej finančnú náročnosť.

Súčasne s decentralizáciou kompetencií treba uskutočniť aj fiškálnu decentralizáciu.

Reforma financovania územnej samosprávy je na Slovensku pripravená od 1.1. 2005 v nadväznosti na uskutočnený prechod niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a samosprávne kraje v období rokov 2002 – 2004 v nadväznosti na daňovú reformu, uskutočnenú od roku 2004.

Zvýšenie rozsahu úloh miestnej a regionálnej samosprávy, ale aj skutočnosť, že samosprávne kraje sú v súčasnosti financované prostredníctvom transféru zo štátneho rozpočtu, vyžaduje posilniť mieru ingerencie vlastných daňových príjmov obcí a miest na ich celkových príjmoch a vytvoriť podmienky finančnej samostatnosti samosprávnych krajov, vrátane ich daňových právomocí.

Základom finančného hospodárenia miestnej samosprávy je rozpočet. Odzrkadľuje finančnú politiku orgánov samosprávy obcí a miest, konkretizuje mieru úspešnosti v realizácii komunálnej politiky. Obce a mestá v SR majú pomerne veľkú autonómiu pri tvorbe a používaní vlastných finančných zdrojov. V období od revitalizácie miestnej samosprávy na Slovensku sa viackrát menili metodické zásady pre zostavovanie rozpočtov, finančné vzťahy štátneho rozpočtu a rozpočtov obcí a štruktúra štátneho rozpočtu. K výrazným systémovým zmenám došlo predovšetkým v dôsledku zavedenia nového daňového systému štátu k 1.1.

1993 zavedením novej rozpočtovej klasifikácie k 1.1. 1996 a v súvislosti so zmenami v štruktúre rozpočtovej klasifikácie uplatnenej od 1.1. 2002.

Základné informácie o vývoji miestnych rozpočtov za roky 1999 – 2003 uvádzame v nasledujúcich tabuľkách.

Porovnanie úhrnu rozpočtov miestnych samospráv na makroekonomickej úrovni môžeme vyjadriť jeho pomerom k hrubému domácomu produktu a k objemu výdavkov štátneho rozpočtu.

Tabuľka 1 Rozpočty obcí a makroekonomické ukazovatele v SR

Ukazovateľ	Rok				
	1999	2000	2001	2002	2003
HDP (v mld.SK bežné ceny)	835,7	930,2	989,3	1 096,4	1 195,8
Výdavky ŠR (v mld.Sk)	231,5	241,1	249,7	272,0	289,0
Príjmy obcí/ HDP (v %)	3,3	3,6	3,3	5,2	5,9
Výdavky obcí/HDP (v %)	3,1	3,4	3,1	4,9	5,8
Výdavky obcí / ŠR (v %)	11,3	13,1	12,2	19,7	23,8

Zdroj: Štátne záverečné účty SR 1999 – 2003

Objem úhrnu rozpočtov miestnych samospráv bol v porovnaní so zahraničím nízky. Od roku 2002 sa podiel výdavkov obcí na HDP zvýšil, a to oproti roku 2001 o 1,6%, v roku 2003 o 2,7%. Zmena podielu výdavkov rozpočtov obcí na výdavkoch ŠR bola ešte výraznejšia. Porovnanie rokov 2001 a 2002 znamenalo zvýšenie o 7,5%, rokov 2002 a 2003 zvýšenie o 4,1%. Porovnanie rokov 2001 a 2003 predstavuje nárast o 11,6%. V roku 2002 sa v rozpočtoch miestnych samospráv prejavil proces decentralizácie v oblasti školstva a sociálnych služieb. Objem rozpočtov obcí výrazne stúpol, zmenil sa aj ich pomer k HDP a výdavkom štátneho rozpočtu. Vplyv decentralizácie môžeme posudzovať aj z hľadiska vnútornej štruktúry miestnych rozpočtov, ktorú uvádzame v tabuľke 2.

Tabuľka 2 Rozpočty obcí

Ukazovateľ	Rok				
	1999	2000	2001	2002	2003
Príjmy obcí (v mil. Sk)	27 344	33 657	32 718	57 490	70 323
Daňové príjmy (v mil. Sk)	11 609	12 799	13 992	16 891	17 798
Daňové príjmy / PRO (v %)	52,5	38,0	42,8	29,4	25,3
Nedaňové príjmy (v mil. Sk)	9 117	10 692	10 925	11 865	13 104
Nedaňové príjmy / PRO (v %)	33,3	31,8	33,4	20,6	18,6
Granty a transféry (mil. Sk)	3 362	3 739	4 773	22 929	34 045
Granty a transféry / PRO (v %)	12,3	11,1	14,6	39,9	48,4
Príjmy zo splácania úverov, pôžičiek a z predaja účastín (v mil. Sk)	93	124	297	504	122

Prijaté úvery (v mil. Sk)	3 163	6 303	2 731	5 301	5 254
Prijaté úvery / PRO (v %)	11,6	18,7	8,3	9,2	7,5
Výdavky obcí (v mil. Sk)	26 084	31 610	30 586	53 462	68 905
Bežné výdavky (v mil. Sk)	16 777	18 748	19 873	34 312	49 649
Bežné výdavky /VRO (v %)	64,3	59,3	65,0	64,2	72,1
Kapitálové výdavky (v mil. Sk)	7 020	7 366	8 754	16 030	12 302
Kapitálové výdavky/ VRO (v %)	26,9	23,3	28,6	30,0	17,9
Poskytovanie úverov a pôžičiek, účasť na majetku a splácanie istiny	2 287	5 496	1 958	3 121	7 054
Prebytok (v mil. Sk)	1 260	2 047	2 132	4 027	1 419

Zdroj: MF SR – odbor financovania miestnych samospráv

Vysvetlivka: PRO = príjmy rozpočtov obcí

VRO = výdavky rozpočtov obcí

Dynamiku rastu a zmeny v štruktúre príjmov dokumentujeme v tabuľke 2. Vplyv decentralizácie verejnej správy sa prejavil najmä po roku 2001. Podiel vlastných príjmov miestnych rozpočtov sa zo 76,2% v roku 2001 postupne znížil na 50,0% v roku 2002 a na 43,9% v roku 2003. Podiel grantov a transferov vzrástol zo 14,6% v roku 2001 na 39,9% v roku 2002 a 48,4% v roku 2003. Výrazný vplyv na túto situáciu majú decentralizačné dotácie.

Štruktúra daňových príjmov sa za obdobie rokov 1999 – 2003 nezmenila. Boli tvorené miestnou daňou (daňou z nehnuteľnosti), miestnymi poplatkami a podielovými daňami (podielom na dani z príjmov právnických osôb, dani z príjmov fyzických osôb a cestnej dani). Nedaňové príjmy vykazovali za sledované obdobie pomerne vyrovnané hodnoty. Ich podiel na celkových príjmoch do roku 2001 predstavoval približne jednu tretinu. V dôsledku zvýšeného podielu grantov a transferov na celkových príjmoch rozpočtov obcí má podiel daňových a nedaňových príjmov klesajúcu tendenciu.

Rozsah výdavkov miestnych samospráv ovplyvnila výška príjmov, rozsah ich zodpovednosti a okruh právomoci pri zabezpečovaní miestnych verejných statkov. Dve tretiny výdavkov obcí tvoria bežné výdavky.

Fiškálna decentralizácia nadvázuje na vykonaný prechod kompetencií z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky podľa zákona č. 416/2001 Z.z. Podľa uvedeného zákona prechádzali kompetencie na územnú samosprávu postupne od 1.1. 2002 do 1.1. 2004.

Nový systém financovania od 1.1. 2005 by mal posilniť samostatnosť a zodpovednosť územných samospráv pri rozhodovaní o použití verejných zdrojov na zabezpečovanie služieb občanom. Podstatou nového systému financovania je prechod od poskytovania dotácií územným samosprávam zo štátneho rozpočtu na financovanie originálnych kompetencií prostredníctvom daňových príjmov. Kompetencie, ktoré obce a vyššie územné celky budú

vykonávať v režime preneseného výkonu štátnej správy budú aj naďalej finančované dotáciami zo štátneho rozpočtu.

Realizácia fiškálnej decentralizácie má okrem zvýšenia samostatnosti a zodpovednosti samosprávnych obcí a samosprávnych krajov pri tvorbe a použití vlastných finančných zdrojov zabezpečiť aj jej ďalšie ciele, a to spravodlivosť, transparentnosť a stabilitu príjmov územnej samospráve.

Fiškálna decentralizácia znamená nahradenie dotácií zo štátneho rozpočtu do rozpočtov obcí a samosprávnych krajov na ich originálne kompetencie určením ich daňových kompetencií.

Rozpočtové určenie výnosu vybraných daní bude nasledovné:

- 1) miestne samosprávy (obce)
100% dane z nehnuteľností a ďalších miestnych daní a poplatkov podľa osobitných predpisov
70,9% dane z príjmov fyzických osôb
- 2) regionálne samosprávy (samosprávne kraje)
100% dane z motorových vozidiel
27% dane z príjmov fyzických osôb.

Právny rámec pre realizáciu fiškálnej decentralizácie od roku 2005 na Slovensku vytvára predovšetkým zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy, zákon o rozpočtových pravidlach územnej samosprávy, zákon o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve, zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, zákon o daňových orgánoch, zákon o obecnom zriadení, zákon o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch).

V účinnosťou od 1.1. 2005 sa upravuje na Slovensku postavenie a obsah rozpočtov obcí a vyšších územných celkov, finančné vzťahy, rozpočtový proces a pravidlá hospodárenia s rozpočtovými prostriedkami subjektov územnej samosprávy.

Kľúčové slová: decentralizácia, fiškálna decentralizácia, financovanie obcí, financovanie samosprávnych krajov, rozpočty subjektov územnej samosprávy

Literatúra:

- Berčík, P. 2003. Ekonomický systém miestnej samosprávy. Dizertačná práca. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2003, 150s.
- Paulík, T. 2002. Hospodářská politika. Frýdek –Místek: s.n, 2002, 449 s. ISBN 80-7248-148-7
- Strecková, Y., Malý, J. et al. 1998. Veřejná ekonomie pro školu a praxi. Praha: Computer Press, 1998. 214s. ISBN 80-7226-112-6
- Uramová, M. et al. 2003. Hospodárska politika. Banská Bystrica: Ekonomická fakulta UMB, 2003. 213s. ISBN 80-8055-780-2

Abstract

The decentralisation of state powers on self-government subjects was implemented in Slovakia between 2002-2004. The reform of territorial self-government financial system will be ready to operate from January 1, 2005. The new financial system of local municipalities and self-government regions ought to strengthen their independence and responsibility in decision-making process about the creation and the usage of public financial resources.

Rezümé

Az önkormányzatokra gyakorolt állami hatalom decentralizációja Szlovákiában 2002 és 2004 között valósult meg. A területi önkormányzati pénzügyi rendszer 2005. január 1-jétől lép életbe. A helyi és a régiós önkormányzatok új pénzügyi rendszere meg kell, hogy erősítse függetlenségüket, a közpénzek előteremtésével és felhasználásával kapcsolatos döntéshozatalban a felelősséggüket.

MÁTHÉ ILONA

„ÉLETESÉLYEK EGY KÖZÖS EURÓPÁBAN”
**(Európai Szociális Alapok Humánerőforrás-fejlesztési
Operatív Program)**



„Egy országnak a boldogsága, az iffiakot való jó neveltetésekkel áll” Életesélyek egy közös Európában
(Mikes Kelemen)

Az „**Életesélyek egy közös Európában**” projekt a **Tessedik Sámuel Főiskola** békéscsabai Gazdasági Főiskolai Karának hosszú távú terület- és oktatásfejlesztési stratégiájának része.

A térség rugalmas, hatékony és a társadalmi, gazdasági környezet felelős és kompetens facilitátora és katalizátoraként dr. Máthé Ilona tanszékvezető főiskolai docens projektmenedzser vezetésével intézményünk olyan **felsőfokú szakképzési**, valamint a **felsőfokú végzettséggel rendelkezők munkaerő-piaci értékének növelését szolgáló programokat kíván kidolgozni és megvalósítani, melyek az élethosszig tartó tanulási igény, a saját és a nemzet sorsa iránti felelősség, a teljesítmény és a hozzáadott érték kulcsfontosságát bizonyítják, az eddigi hazai és nemzetközi programjaink folytatásaként.**

A projekt a Tessedik Sámuel Főiskola **két karának** (**Békéscsaba-Szarvas**) közreműködésével valósul meg, koordinátor a békéscsabai Gazdasági Főiskolai Kar. Konzorciumi partnerek a **Békéscsabai Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző** és a **Békés Megyei Munkaügyi Központ**, az olaszországi AGFOL intézet és a Béthel Alapítvány tapasztalatait is értékesítve.

A várható eredmény **6 szakképzési program** kidolgozása, **2 két éves kísérleti program** bonyolítása, valamint **2 hat hónapos átképzési program** kidolgozása és bonyolítása, annak érdekében, hogy a térség humánerőforrása képzettebb és sikeresebb legyen.

Az „**Életesélyek egy közös Európában**” című projekt egy hosszú távú humánfejlesztési stratégia szerves részeként, eddigi nemzetközi programok folytatása, illetve kiegészítéseként kerül kidolgozásra és megvalósítása.

Alapos munkaerő-piaci helyzetfelmérési tanulmányt valamint a munkáltatókat és munkavállalókat megszólaltató kérdőíves igényfelmérést készítettünk a pályázat megírása előtt.

A projektet **36 hónaposra** (I. komponens) és **24 hónaposra** (II. komponens) tervezük, **2004. október és 2007. szeptember között**.

Mint már említettük, a program tartalma és tevékenységei két komponens köré csoportosulnak:

- I. **komponens**- a felsőoktatási intézmények képzési kínálatának bővítése, fejlesztése, felsőfokú szakképzési programok megújítása, kidolgozása és beindítása formájában;
- II. **komponens**- felsőfokú végzettséggel rendelkezők át- és továbbképzés, az „Eurovállalkozói program” kidolgozása, megszervezése és lebonyolítása formájában.

A projekt **előkészítési fázisában** workshopokat szervezünk az illetékes hatóságok, potenciális célcsoportok, szakemberek részvételével a DACUM-SCID tantervfejlesztési módszertan alkalmazására annak érdekében, hogy a tervezett képzéseket kidolgozzuk.

A **tantárgyi programok**, az óra- és vizsgatervezek kidolgozása/felfrissítése, a **minőségbiztosítási rendszer** megfogalmazása, a **munkainstrumentumok** összeállítása után **célcsoport toborzás, kísérleti képzés** megszervezése, beindítása, lebonyolítása következik.

A projekt **fő célja**, hogy elősegítse a felsőoktatásban tanulók és végzettek sikeres

- **belépését** a munkaerőpiacra és
- **alkalmazkodásukat** annak változó körülményeihez, összhangban a magyar felsőoktatás a Bolognai folyamathoz igazodó stratégiával, az Európai Unió követelményeivel és stratégiával, valamint a helyi elvárásokkal és elvekkel is, Békés Megye stratégiai fejlesztési koncepciójával is.

Közvetlen/konkrét célkitűzések:

- A Tessedik Sámuel Főiskola karait felkészítse arra, hogy rugalmasan reagáljanak a társadalmi-gazdasági környezet elvárásaira a tudásalapú társadalom követelményeinek megfelelve;
- Olyan felsőfokú szakképzési programok és átképzési modulok kidolgozása, alapítása/indítása és kísérleti jellegű lebonyolítása, melyek eredményeként csökkennek a munkaerő-piaci negatív tendenciák és erősödnek a teljes és boldog élet alapjait megteremtő értékek (6 program- 2 kísérleti képzés beindítása- 60 fő hallgató képzése);
- Az idegen nyelvi és a számítástechnikai kompetenciák növelése, mint olyan kulcskompetenciáké a munkaerőpiacra, amelyek lényegesen befolyásolják a munkaerő foglalkoztatottságát (30 fő résztvevő az Eurovállalkozói képzésben);
- Tantárgyi programok konkrét kidolgozása, szakindítási/szakalapítási dokumentációjának elkészítése és benyújtása akkreditációra;

- Olyan nemzetközi és hazai szakember gárdából álló hálózat kialakítása, mely sok területen tud ütőképes programokat kidolgozni és implementálni, új értékeket teremtve egy hosszú távú humánerőforrás fejlesztési stratégia részeként, abból a filozófiából kiindulva, hogy értéket értékre kell alapozni és építeni és fenntarthatóságot kell biztosítani (kb. 50 fős hálózat);
- Kezdő/Záró konferencia megszervezése, lebonyolítása, zárókötet összeállítása.

Közvetett/általános célkitűzések:

- A képzettség javítása és a foglalkoztatás növelése a térségben, a munkahelyi hatékonyság növelésével együtt;
- A társadalmi és gazdasági kohézió, integráció javítása térségi szinten;
- A hátrányos helyzetű, elavult vagy hiányos szakképzettség miatti gyenge munkaerőpiaci megnyilvánulású emberek esélyeinek javítása;
- Aktív és preventív módszerek kidolgozása a munkanélküliség csökkentése érdekében;
- Az alkalmazkodóképesség, a vállalkozókésztség és a mobilitás ösztönzése a munkaerőpiacra;
- A humán tőke fejlesztése és az élethosszig tartó tanulás elvének széles körű elfogadtatása;
- A munkaerő-piaci kínálat szélesítése és az aktív korosodás ösztönzése;
- Az integráció ösztönzése és a diszkrimináció csökkentése.

Abstract

The Human Resource Development ESF project entitled „**Life Chances in a Common Europe**” is an integral part of the long-term strategy of the Tessedik Sámuel College School of Business and Economics concerning curriculum development and long-term educational objectives and activities. As part of it, within this project we intend to develop, to upgrade and to validate and introduce **new specialisations and courses both at post-secondary and at tertiary education level**, in order to enhance labour market key competences and skills of the project’s target groups.

Rezümé

Az „Életesélyek egy közös Európában” projekt a **Tessedik Sámuel Főiskola** békéscsabai Gazdasági Főiskolai Karának hosszú távú terület- és oktatásfejlesztési stratégiájának része és olyan **felsőfokú szakképzési**, valamint a **felsőfokú végzettséggel rendelkezők munkaerő-piaci értékének növelését szolgáló programokat** kíván kidolgozni és megvalósítani, melyek az élethosszig tartó tanulási igény, a saját és a nemzet sorsa iránti felelősség, a teljesítmény és a hozzáadott érték kulcsfontosságát bizonyítják, az eddigi hazai és nemzetközi programjaink folytatásaként.



KRAJCSÓNÉ KRASZKÓ ILONA

AZ OKTATÁS, ISKOLÁZOTTSÁG KÉRDÉSEI A NÉPSZÁMLÁLÁSOK TÜKRÉBEN

A népesség iskolázottsága

A magyar statisztikai szolgálat az első hazai népszámlálástól figyeli a lakosság műveltségében, iskolázottságban bekövetkezett változásokat. Az összeírás kérdései a módszertanból adódóan egy adott időpontban jellemző adatokat tudakolnak. A magyar oktatás rendszere azonban a népszámlálások története során többször alapvetően megváltozott, így változott a közzétett adatok tartalma is.

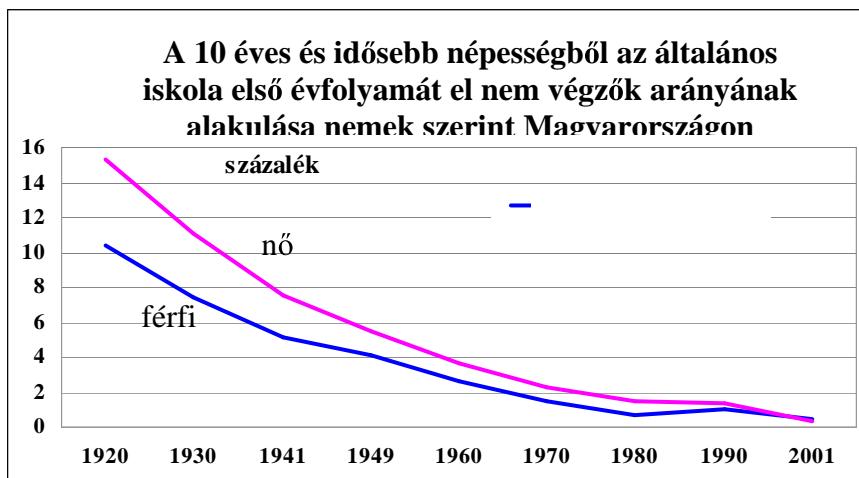
A 19. században tartott népszámlálások csupán az írás-olvasás ismeretét mérték. A 20. század közepétől – miután kiépült a népiskolai hálózat és törvény írta elő a tankötelezettséget, melynek hatására a fiatal korosztályok növekvő hányada járt iskolába - az elvégzett osztályok számának mérése is része lett az adatfelvételi programnak. Az írni-olvasni tudásra vonatkozó kérdés legutoljára az 1960. évi népszámlálás kérdőívében szerepelt. Ettől az évtől kezdődően csak az osztályok elvégzésére vonatkozóan tesznek fel kérdéseket a népszámlálások során.

A korábbi oktatási rendszerek intézményeit a jelenlegi iskolatípusok és osztályszámok csoportjainak megfelelően alakították át az összehasonlíthatóság biztosítása érdekében.

A népesség iskolai végzettsége

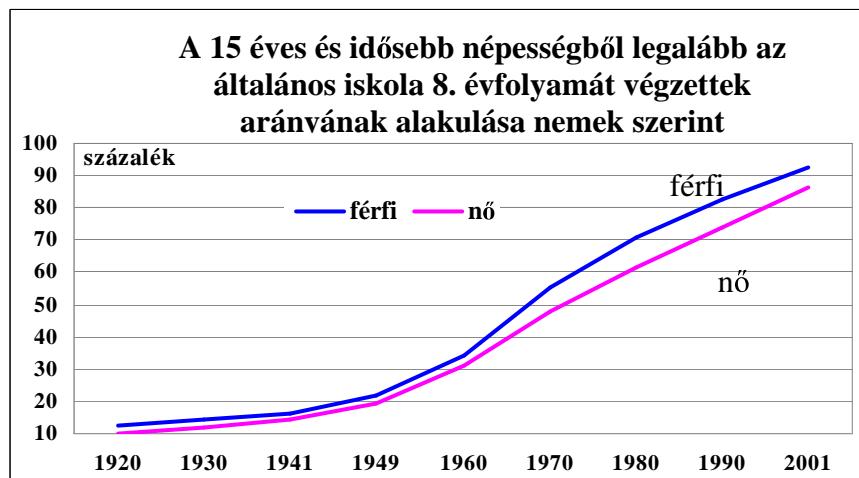
Az oktatásban a 20. század első felében a hangsúly az elemi, a második felében a közép-, utolsó évtizedében a felső szintű képzésre helyeződött. A népesség tanultabbá vált. Az iskolázottság színvonala fokozatosan emelkedett: javulás különösen az alapfokú és középiskolai végzettséggel rendelkezőknél jelentős. Az **1. ábrán** látható: 1920-ban még a 10 éves és idősebb férfineppesség 10,3 százaléka az általános iskola első évfolyamát sem végezte el, arányuk 80 év alatt minimálisra csökkent: 2001-ben csupán 0,5 százalékos értéket mértek. Megfigyelhető, hogy a nők, és a férfiak iskolai végzettségi színvonala eltér egymástól.

1. ábra



Régebben különösen jellemző volt a nők iskolázottsági szintjének elmaradottsága: az első világháborút követően még 5 százalékpontos eltérés volt a két nem között, de a különbség évről-évre fokozatosan csökkent, és napjainkra megszűnt az eltérés az első évfolyamot el nem végzők arányában.

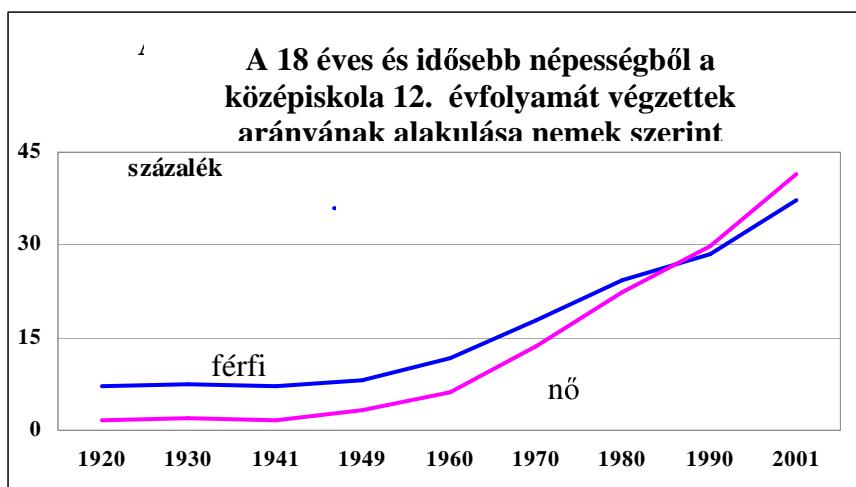
2. ábra



A húszas években a tizenöt éves és idősebb népesség 11,2 százaléka végezte el az általános iskola 8. évfolyamát (**2. ábra**), 1970-re ez az arány már elérte az ötven százalékot, és 2001-re országosan csaknem 90 százalékos az arány, a férfiaknál pedig már a 92 százalékot is meghaladja. A 8 osztálynál alacsonyabb végzettségűek elsősorban a 60 éves és idősebb népességből kerülnek ki.

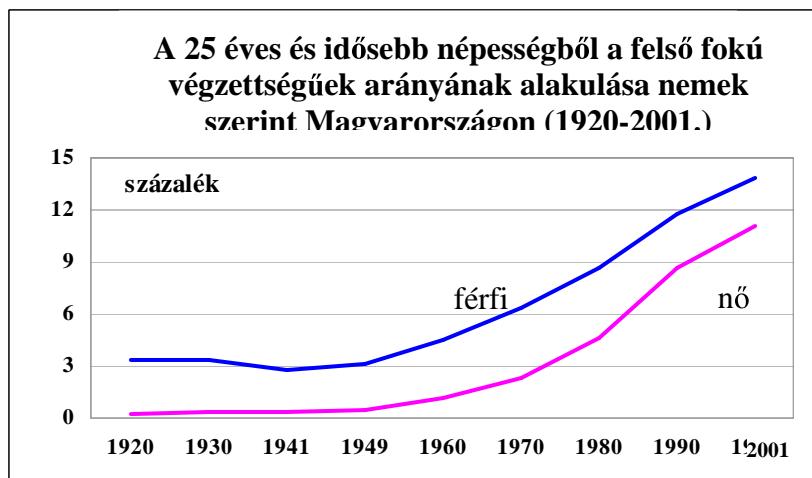
Az első világháború utáni népszámlálás időpontjában a 18 éves és idősebb népességen belül az érettségizettek aránya alig haladta meg a 4 százalékot (**3. ábra**). 1980-ban már a megfelelő korú népesség csaknem egynegyede elvégezte a középiskolát, vagyis a 12. osztályt, 2001-re ez az arány 38 százalékra emelkedett. Az elmúlt 80 év alatt az érettségizettek aránya lényegében tízszeresére nőtt. A növekedésben az is szerepet játszott, hogy a tankötelezettséget 16 évről 18 évre emelték fel.

3. ábra



Érdemes megfigyelni miként változott a két nem eltérő iskolázottsági szintje. (**3. ábra**) Az 1960-as évekig minden népszámlálás alkalmával a középiskolai végzettséggel rendelkező férfiak aránya 5 százalékponttal haladta meg a nőkét. A különbség a nyolcvanas évekre kiegyenlítődött, és jelenleg a nők 4 százalékponttal előzik meg a férfiakat.

4. ábra

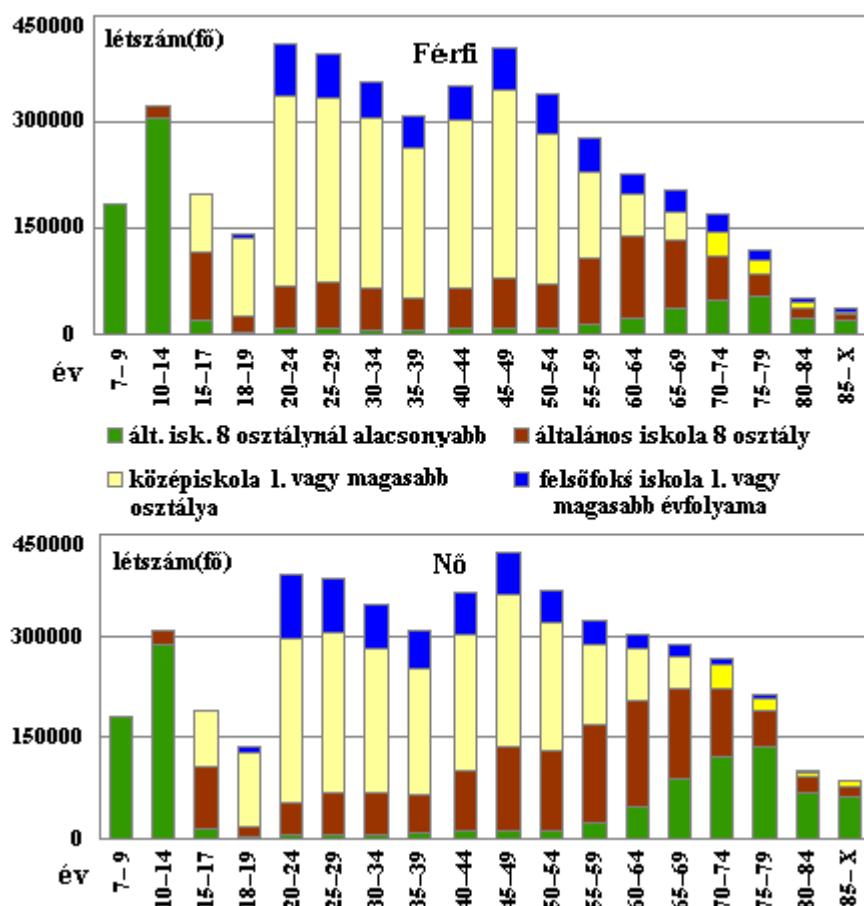


A 25 éves és idősebb népességen belül a felsőfokú végzettségűek aránya 1920-ban 1,7 százalék volt. Az arány 1980-ra már 6,5, és a legutolsó népszámlálás idejére 13,3 százalékra emelkedett, mely érték hétszerese az első világháborút követő népszámlálás időpontjában regisztrált adatnak (**4. ábra**). A nemek közötti különbségek a múltbeli iskolázottsági különbségeket tükrözik, 2001-ben a 25 éves és idősebb férfiaknál a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 14 százalék volt, a nőknél viszont 11 százalékos arányt mérték. Az 1930-as népszámlálás adatai szerint a diplomások között a nők aránya 10 % körüli volt, a 2001-es népszámlálás adatai szerint viszont már a 25-39 éves felsőfokú végzettséggel rendelkezők között a nők aránya jelentősen meghaladta az 50 %-ot.

A népesség iskolázottsága 2001-ben

5. ábra

A 7 éves és idősebb népesség az elvégzett legmagasabb iskolai évfolyam (osztály) száma, korcsoport és nemek szerint, 2001.



Az elmúlt évtizedekben a népesség iskolázottsági szintjének legnagyobb változása az volt, hogy jelentősen nőtt a közép és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők népességen belüli aránya. Ezzel párhuzamosan egyre kisebb az általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb végzettségűek aránya (**5.ábra**). A 2001. évi adatok szerint a 15-59 éves népesség minden korcsoportjában 10 százalék alatti azok aránya, akik nem végezték el az általános iskola 8. évfolyamát. A 65-69 évesek háromnegyede, a 85 évesek és idősebbeknek pedig mindössze egyharmada végezte el az első nyolc évfolyamot, de amikor ez a korosztály iskoláskorú volt, csupán hat osztály volt kötelező.

A 7 éves és idősebb népesség 44 százaléka elvégezte legalább a középiskola 1. évfolyamát. A férfiaknál az arány 48 százalék, a nőknél az arány alacsonyabb: 40 százalék. A 18-54 éves népesség minden korcsoportjában 60 százalékos a középfokú iskola 1. vagy magasabb osztályát végzettek aránya, 18-19 évesknél az arány eléri a 80 százalékot.

A 7 éves és idősebb népesség 12 százaléka elvégezte minimum a felsőfokú iskola 1. évfolyamát. A legmagasabb – 21 százalékos – arány a 20-24 éves korcsoportban figyelhető meg, ahol a nők 6 százalékponttal megelőzik a férfiakat. Összességében a férfiak nagyobb aránya tartozik a felsőfokú iskola 1. vagy magasabb évfolyamát végzettek kategóriájába, a nők 11,5 százalékos arányát a férfiak 1 százalékponttal haladják meg. Természetesen ez a különbség fokozatosan csökken.

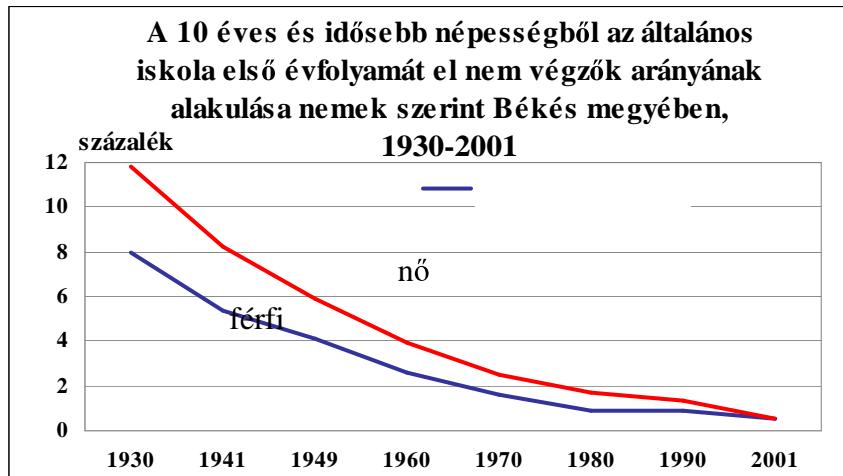
Elmondhatjuk, hogy nőtt a közép és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya és csökkent a 8 osztálynál alacsonyabb végzettségűeké a magyar népességen. A javulás elsősorban a demográfiai csere következménye.

Az elmúlt évtizedek jelentős javulása ellenére - pl. a 2003/2004. tanévben a felsőoktatási intézményekbe beiratkozott tanulók száma 25 %-kal volt magasabb, mint az 1999/2000. tanévben - Magyarország iskolázottsági helyzete még mindig elmarad a nyugat-európaitól. Az európai unióban 2002-ben egyetemi vagy főiskolai végzettséggel a 25-64 évesek átlagosan 22 %-a rendelkezett. Ez az arány nálunk nem éri el a 14 %-ot. Magyarország a 25-64 éves népességből a legalább középfokú végzettséggel rendelkezők aránya alapján a 10., a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya alapján a 11. Európában.

A népesség iskolázottsága Békés megyében

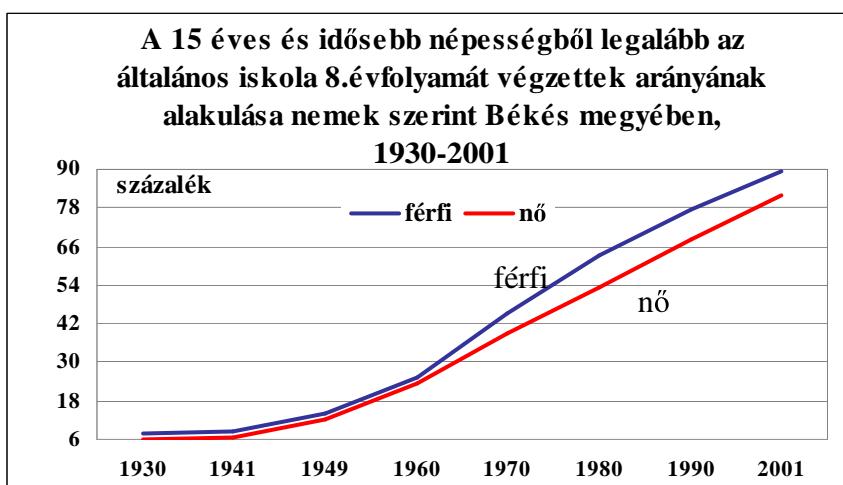
A népesség iskolai végzettsége Békés megyében

6. ábra



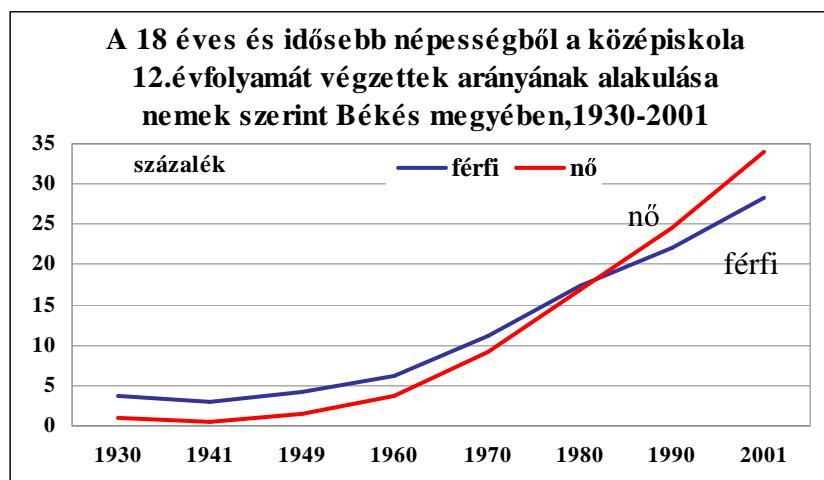
Az 1930-as adat szerint a 10 éves és idősebb népesség 10 százaléka nem végezte el az általános iskola első évfolyamát Békés megyében. Fokozatosan egyre többen vettek részt az elemi és az általános iskolai oktatásban, ennek köszönhetően az arány 1970-re 2 százalékre csökkent, és jelenleg az országos átlaggal megegyezően 0,5 százalékos az értéke Békés megyében. A nemek közötti különbségek változása jól megfigyelhető. 1930-ban még 4 százalékponttal magasabb volt a nőknél mért arány, 1980-ban már csupán 1 százalékos volt a különbség, 2001-ben viszont mindenek között nemnél azonos: 0,5 százalékos adatot regisztráltak.

7. ábra



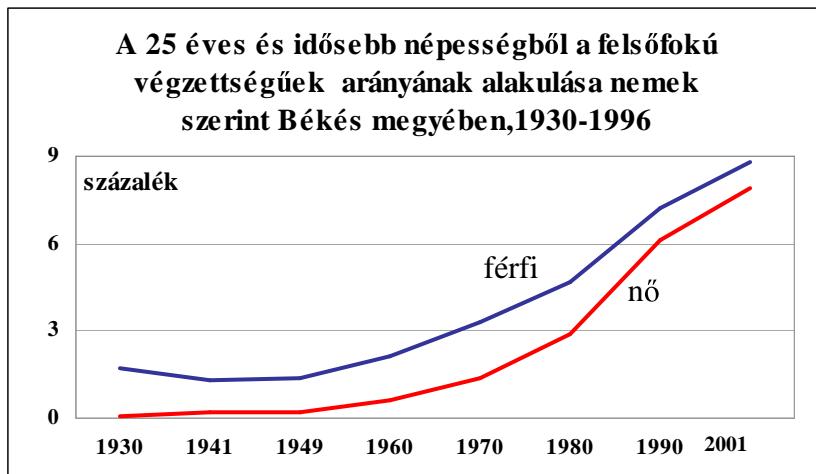
Megyénkben 1930-ban a 15 éves és idősebb népességnek csupán 7 százaléka fejezte be az általános iskolát (**7. ábra**), és ez az arány az akkorországi átlagtól (13 százalék) jóval elmaradt. Az 1990. évi népszámlálás eszmei időpontjára az arány tízszeresére nőtt, a 2001-es adat szerint a megfelelő korú népesség 85,5 százaléka tett eleget a hazánkban érvényes iskolakötelezettségi előírásoknak, vagyis elvégezte az általános iskola 8. évfolyamát. Bár a férfiak iskolázottsági szintje minden cenzus alkalmával meghaladta a nőkét, 1960-ig a különbség értéke 2 százalékpont körül mozgott, majd növekedni kezdett az eltérés, 1980-ban 10 százalékpontos volt – 2001-ben 7,7 százalékponttal marad el a nőknél mért arány a férfiakétől.

8. ábra



A 18 éves és idősebb népességből a középiskolát végzettek aránya az 1930-ban mért 2,3 százalékról hatvan év alatt tízszeresére emelkedett, és jelenleg megyei szinten 31,3 százalékos. A nemenkénti különbség jelentős változást mutat. 1980-ig minden népszámlálás alkalmával a férfiaknál regisztrált arány megelőzte a nőkét, azonban a **8. ábrán** is jól látható, hogy 1980-tól kezdve a gyengébb nem képviselőinek egyre nagyobb aránya rendelkezik érettségivel, a 2001-es adat szerint a férfiaknál mért arány 6 százalékponttal elmarad a nőknél megfigyelt értéktől.

9. ábra

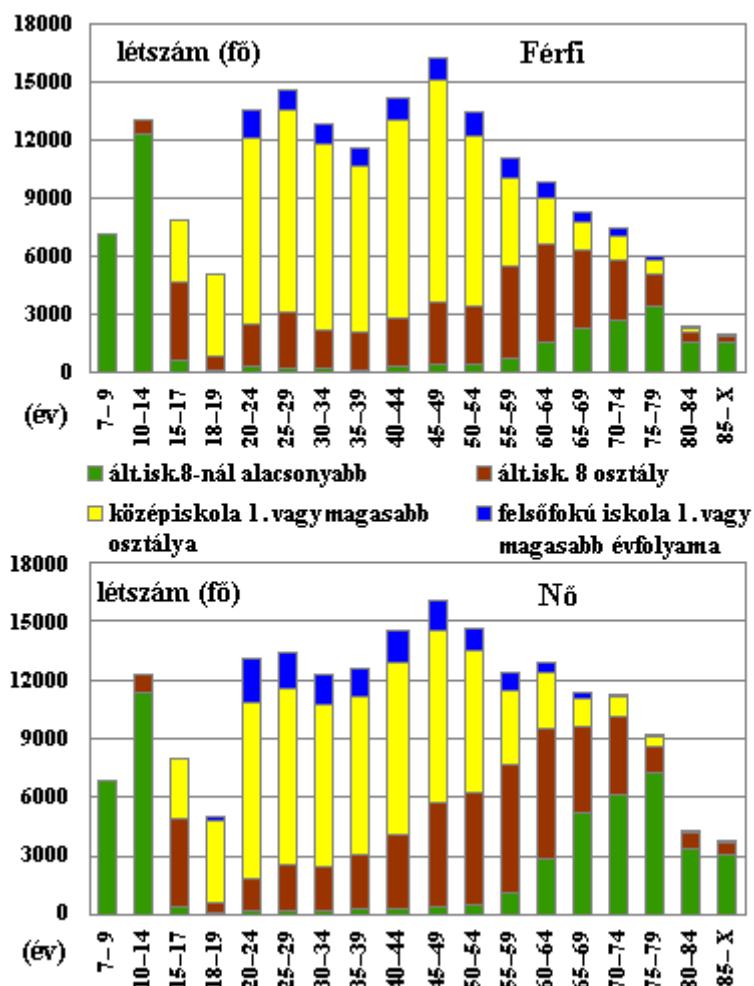


1930-ban Békés megyében a 25 éves és idősebb lakosságon belül a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya nem érte el az 1 százalékot, a férfiaknál 1,7 százaléket, a nőknél rendkívül alacsony értéket 0,1 százaléket mértek (**9.ábra**). 2001-ben az országos átlagnál 5 százalékponttal alacsonyabb 8,3 százalékos arányt mértek Békés megyében. A férfiak és nők között a korábbi népszámlálásoknál megfigyelt 2 százalékpontos eltérés felére csökkent az időtartam végére, a férfiak iskolázottsága még így is meghaladja a gyengébb nemnél mért szintet a népesség egészében.

A népesség iskolázottsága Békés megyében, 2001-ben

A 7 éves és idősebb népesség az elvégzett legmagasabb iskolai évfolyam (osztály) száma, korcsoport és nemek szerint Békés megyében, 2001-ben:

10. ábra



Megyénkben az elmúlt években az iskolázottság színvonala tovább emelkedett: nőtt az általános iskolai és a középiskolai végzettséggel rendelkezők népességen belüli aránya. A fiatalok helyzete kedvezőbb, mint az idősebb korúaké, a kor előrehaladtával – a régebbi iskoláztatási lehetőségek miatt – csökken az iskolázottsági szint. A legalább általános iskola 8 osztályát végzettek aránya 2001-ben a 15-50 évesek körében 98 százalékos, az idősebb korúaknál fokozatosan csökken, és a 75 éves és idősebbknél már csupán 30 százalékos.

Az országos helyzethez hasonlóan Békés megyében is a megfelelő korú népesség 44 százaléka elvégezte a középiskola 1. évfolyamát. A 7 éves és idősebb férfinepességnél az arány 50 százalékos, a nőknél az arány 10 százalékkal alacsonyabb.

A 7 éves és idősebb népességnak csupán 7 százaléka végezte el a felsőfokú iskola 1. évfolyamát, a megyében mért arány 5 százalékkal marad el az országos átlagtól. A férfiaknak 6,5 százaléka, a nőknek 7,2 százaléka tartozik a felsőfokú iskola 1. vagy magasabb

évfolyamát végzettek kategóriájába. A 20-24 éves korcsoportban a legmagasabb az arány: férfiaknál 11, nőknél 18 százalékos.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Békés megye iskolázottsági mutatói rosszabb képet mutattak, mint az országos adatok. 2001-ben a 15 éven felüli népességnek 86 %-a rendelkezett 8 általános iskolai végzettséggel Békés megyében, ez több mint 4 %-ponttal alacsonyabb az országos átlagnál. Ha az elmúlt 50 év fejlődését tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy ez a mutató 6-szorosára nőtt Békés megyében, míg országosan 4,5-szeres a növekedés. A középfokú végzettséggel rendelkezők arányában 10-szeres a növekedés a megyében a 18 éven felüliek körében, az ország egészében 5-szörös. A mutató abszolút értéke mégis kb 7 %-ponttal marad el az országos átlagtól. (Békés megyében 31 %, az országban 38 %). A felsőfokú végzettségűek között hasonló tendenciát tapasztalhatunk. A megyében 8-szorosára, az ország egészében 7-szeresére nőtt a 25 évnél idősebbek között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya, de még így is 5 %-ponttal alacsonyabb a megyei arány mint az országos (Békés megyében 8,3%, az országban 13,3%).

Abstract

From the very beginning, the censuses of population in Hungary have been attending to the changes taking place in culture and education. One may arrive at very interesting conclusions from these facts.

The proportion of the population aged 10 and its older members than those not completing the first form of primary school was only 0,5 % in 2001 as compared to the approximately 10 % of the 1930s. 12 % of the population aged 15 and its older members than those completed the 8th form of primary school on a national scale as compared to the ratio of 90 % nowadays. The same indicator was 85,5 % in Békés county in 2001. As far as this indicator is concerned, the achievement of women lags behind that of men. The proportion of the population aged 18 and its older members than those completing the 12th form of secondary school was 38 % throughout the country, whereas it was 31,3 % in Békés county.

In both fields, it is in the eighties that the proportion of women completing secondary school exceeded that of men. Consequently, nowadays the greater proportion of women has finished the 12th form of secondary school than men. The proportion of the population aged 25 and its older members than those having academic qualifications increased from 1,7 % in the 1930s to 8,3 % in 2001. Outstanding development has taken place in both fields.

Unfortunately, the indicators in Békés county are considerably much more modest than the data on national scale, and however the same data nationwide are remarkably much more modest than those of the more developed European countries.

Rezümé

A Magyarországon megtartott népszámlálások kezdettől fogva figyelik a műveltségen, iskolázottságban bekövetkezett változásokat. Érdekes eredményeket lehet ezekből levonni.

A 10 éves és idősebb népességből az általános iskola első osztályát el nem végzők arányában, 2001-ben csupán 0,5%-ot mértek, az 1930-as év 10% körüli értékével szemben. A 15 éves és idősebb népességből az általános iskola 8. évfolyamát az ország egészében a népesség 12%-a végezte el, napjainkban 90% az arány. Ugyanez a mutató Békés megyében, 2001-ben 85,5% volt. Ennél a mutatónál a nők teljesítménye elmarad a férfiakétől. A 18 éves és idősebb népességen a középiskola 12. osztályát elvégzettek aránya 38% az ország egészében, még Békés megyében 31,3%.

Mindkét területen a 80-as években haladta meg a nők középiskolai végzettségi arány a férfiakét. Ma már a nők nagyobb aránya rendelkezik tehát a középiskola 12. osztályával, mint a férfiak. A 25 éves és idősebb népességből a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya az 1930-as év 1,7%-áról 2001-re 8,3-ra nőtt. Hatalmas a fejlődés mindkét területen, sajnos a Békés megyei mutatók lényegesen szerényebbek, mint az országos adatok, pedig az országos adatok a fejlett európai adatoknál lényegesen szerényebbek.



RÜCKNÉ KÁDÁR JUDIT

DIDAKTISCHE EVALUATIONEN ZUM VIDEO- UND CD-ROM-EINSATZ GRUPPENDISKUSSION ALS EINE DER AUFGABEN DES ASSESSMENT CENTER

Deutsch ist die meist gesprochene Muttersprache in der Europäischen Union. 90 Millionen Menschen wachsen mit ihr auf, 50 Millionen sprechen sie als Fremdsprache. Etwa 20 Millionen Menschen lernen zurzeit im Ausland Deutsch. Allerdings hat es eine Akzentverschiebung gegeben: Deutsch wird heute auch in Mittel- und Osteuropa weniger als erste Fremdsprache gelernt – da steht ganz klar Englisch an erster Stelle – dafür aber verstärkt als zweite Fremdsprache.

Zwar ist Deutsch eine der elf Amts- und Arbeitssprachen der EU, in der täglichen Arbeit der EU-Bediensteten ist es aber kaum verbreitet und in den Institutionen des Europarates wird Deutsch überhaupt nicht gesprochen.

Warum sollte man eigentlich Deutsch lernen?

- In der EU ist Deutsch die meist gesprochene Muttersprache,
- aus beruflichen Gründen,
- eine Sprachenvielfalt in Europa führt auch zu einer Vielfalt von Ideen
- wegen der Aufarbeitung des Nationalsozialismus

Bedarfsanalyse

Heutzutage erweisen sich Sprachkenntnisse als eine der wichtigsten Faktoren im wirtschaftlichen und beruflichen Leben. Wer erfolgreich auf dem internationalen Arbeitsmarkt sein will, muss außer seiner Muttersprache mindestens eine der europäischen Sprachen in Wort und Schrift sehr gut beherrschen.

Betrachtet man die geografischen und die wirtschaftlichen Beziehungen Ungarns, liegt es auf der Hand, dass die deutsche Sprache zu den wichtigsten Kanälen der Kommunikation zählt. Sie gewinnt noch mehr an Bedeutung beim Beitritt Ungarns zur Europäischen Union und bei der Erweiterung und dem Ausgleich des Europäischen Arbeitsmarktes. Zahlreiche Joint-Ventures in Ungarn stammen schon jetzt aus den deutschsprachigen Ländern, genauso wie die größten Investoren, die neue Arbeitsplätze anbieten. Die Hochschulabsolventen werden bei den größeren Unternehmen meist nach der erfolgreicher Teilnahme an dem sog.

Assesment-Center (dem eintägigen Gruppenauswahlverfahren) eingestellt. Beurteilungszentrum wäre die korrekte Übersetzung aus dem Englischen. Konzerne und Personalberatungen setzten die Verfahren bei Stellenbesetzungen ein, auch bei Toppositionen. Erfunden wurden Assesment Centers Anfang des Jahrhunderts zur Rekrutierung von Offizieren. An den Methoden hat sich bis heute wenig geändert. Je nach Stellenanforderung sollen Bewerber Qualitäten beweisen wie Flexibilität, Kommunikations- und Teamfähigkeit, Belastbarkeit, Organisationsvermögen, Kreativität, Durchsetzungsstärke, Verhandlungsgeschick, Fachwissen. Zu den typischen Teilübungen eines Assesment Centers gehören die Postkorbübung, die Fallstudie, die Präsentation, das Persönlichkeitsfragebogen, die Gruppendiskussion.

Bei der Gruppendiskussion werden die Teilnehmer aufgefordert, als Gruppe ein bestimmtes Thema zu diskutieren. Zu welchem inhaltlichen Ergebnis die Gruppe kommt, spielt für die Auswertung meist keine Rolle. Das Wichtigste bei einer Gruppendiskussion ist, wie sie mit dieser Teamarbeitssituation umgehen. Beobachtet und bewertet wird also ihr Verhalten während der Diskussion.

Ziel des Projekts

- Vorbereiten aufs AC-: eine der typischen Aufgaben, die Gruppendiskussion kennen lernen
- Gesprächsstrategien entwickeln (Diskussion) - eine gemeinsame Lösung für ein Problem erarbeiten können, eigene Ziele und Vorstellungen in der Diskussion durchsetzen lernen, zu Wünschen und Vorstellungen der anderen Diskussionsteilnehmer Stellung nehmen können
- eigene Fehler analysieren und korrigieren lernen (Selbstbeurteilung als ein Instrument für die Motivation und für ein bewusstes Lernen)
- eigene Schwächen erkennen und eigene Stärken einschätzen lernen
- eine Videokamera als Hilfsmittel bei der Selbstbeurteilung einsetzen lernen
- einen Sprachenpass erstellen können – Formulare zur Selbstbeurteilung der mündlichen Kompetenz (Diskussion) nach dem europäischen Referenzrahmen erstellen.

Aufgabenstellung

Eines der zentralen wirtschaftlichen Integrationszielen der EU und gleichzeitig eines der größten Probleme der Erweiterung der EU ist die Freizügigkeit der Arbeitskräfte d.h.unbehinderte Arbeitssuche und Arbeitsaufnahme in allen EU-Ländern, Gleichstellung mit den inländischen Arbeitskräften.

- „Bitte diskutieren Sie die Vor-und Nachteile der Eröffnung des ungarischen Arbeitsmarktes für die ausländischen Arbeitskräfte.“
- „Formulieren Sie eine gemeinsame Empfehlung für die zuständigen Politiker, die in dieser Frage entscheiden sollten. (Sie haben dafür eine Stunde Zeit)“

Vorstellung der Zielgruppe

Die für die Aufgabe ausgewählten Studenten waren Studenten des 3. Studienjahres von der Finanzwirtschaft. Sie hatten in jedem akademischen Jahr 4 Deutschstunden in der Woche. Alle haben schon eine Sprachprüfung (einsprachig, zweisprachig) Mittelstufe, bzw. Oberstufe bestanden.

Sie waren hochmotiviert, hatten aber sonst kaum Möglichkeit, ausser dem Sprachunterricht mit Muttersprachlern in Kontakt zu kommen. Sie hatten bis jetzt kein Teilstudium in deutschsprachigem Land absolviert.

In unserem Projekt haben die Studenten im September 2003 das Ziel des Projekts kennengelernt, die Aufgabe wurde ihnen bekannt gemacht, ihre Sprachlehrer haben sie mit den nötigen Materialien versehen. Alle zwei Wochen trafen wir uns, Beobachter und Beobachtenden zur Leseprobe, später zur Videoaufnahme. Nach der Kritik der Beobachterinnen und dem Ansehen der Videoaufnahmen haben sie ihre Selbsteinschätzung fertig gestellt.

Schwerpunkte der Diskussion waren:

- Welche Möglichkeiten hätten ungarische Berufsanfänger als Arbeitnehmer in der EU?
- Der durchschnittliche EU-Bürger hätte keine Absicht in einem der neuen EU-Länder zu arbeiten (Nach der Einschätzung des Entwicklungsstandes von Ungarn).
- Folge des eventuellen Zusammenbruchs des ungarischen Rentensystems könnte sein: Ungarn würde Arbeitnehmer aus den unentwickelten Ländern aufnehmen. Nach der

Osterweiterung kämen neue Arbeitskräfte nicht aus den alten EU-Staaten, sondern aus den neuen Beitretenden.

- Die Österreicher kämen nach Transdanubien – eher Geld investieren, Schlösser kaufen. (Immobilienhandel)
- Krankenschwester, Mechaniker, Fachkräfte der Bauindustrie kämen aus Rumänien und aus der Ukraine. Sie würden sowohl legal als auch illegal in Ungarn arbeiten.
- Wenn man in einem gemeinsamen Europa leben wird, dann darf man keine Vorurteile gegen Bürger anderer Nationen haben. Europa hat seinen Reiz im Zusammenleben verschiedener Populationen mit eigener Kultur.
- Multis würden Logisticzentren gründen wegen der günstigen Lage des Landes mit wettbewerbsfähigen Löhnen.
- EU-Arbeitnehmer wollen nicht nach Ungarn kommen, weil die Behörden nur ungarisch sprechen. Wegen der Eigenart des Ungarischen haben wir enorm viel Schwierigkeiten beim Spracherwerb. Ungarische Sprache könnte/müsste an den Hochschulen der EU-Länder unterrichtet werden.
- Nicht alle Länder bieten den ungarischen Arbeitnehmern gleiche Chancen nach dem Beitritt. Eins ist sicher, dass das freie Arbeitnehmen spätestens bis ans Ende des siebten Jahres in allen EU-Ländern durchgeführt werden muss.
- Hohe Arbeitslosigkeit ist das größte wirtschaftliche und soziale Problem. Jeder zehnte EU-Bürger sucht Arbeit.

Das Europäische Portfolio der Sprachen

Das Europäische Portfolio der Sprachen geht auf eine 1991 ins Leben gerufene Initiative des Europarates zurück. Einheitliche Kriterien zur Beurteilung von Sprachkenntnissen sollten entwickelt werden, um die internationale Vergleichbarkeit von Abschlüssen, Zertifikaten, insbesondere im europäischen Raum zu gewährleisten. Das EPS hat internationale Geltung. Die sechs Sprachniveaus (A1 = Breakthrough, A2 = Waystage, B1 = Threshold, B2 = Vantage, C1 = Effectiveness, C2 = Mastery) beschreiben für jede Sprache gleichwertig die aktuellsten Kenntnisse der Sprache.

Das Europäische Sprachenportfolio ist somit eine international standardisierte (von den Mitgliedsländern des Europarates anerkannte) Zusatzbescheinigung, auch wenn die Zeugniszensuren unabhängig davon weiter bestehen bleiben.

Das europäische Sprachenportfolio begleitet unsere Schülerinnen und Schüler während ihrer gesamten Schulzeit. Es ist, wie der Name schon sagt, eine Art Sammelmappe, die aus drei Teilen besteht: Sprachenpass, Sprachenbiographie und Dossier.

Der Sprachenpass ist das offizielle Zertifikat. Im Sprachenpass (er sieht aus wie ein Pass) werden immer am Ende der Schullaufbahn (Mittelstufe und Oberstufe) die Fähigkeiten und Kenntnisse der Schülerinnen und Schüler in allen erlernten Sprachen dokumentiert, auch – und dies ist das Besondere in den Sprachen –, die in der Familie oder im Freundeskreis erlernt worden sind. Im Sprachenpass findet man genaue Angaben zu Lerndauer, erworbenen Zertifikaten, Auslandsaufenthalten und zu Projekten des interkulturellen und grenzüberschreitenden Lernens. Der Sprachenpass informiert so bei einer Bewerbung im In- und Ausland umfassend und international verständlich über die Sprachkenntnisse des Bewerbers.

Bei unseren Studenten wollten wir nicht den komplexen Sprachenpass erstellen, sondern **uns nur auf eine Kompetenz: Sprechen konzentrieren.**

Einschätzung der Beobachterinnen/LehrerInnen:

- Sie spricht frei, gibt Blickkontakt,
- verbale und nonverbale Äusserungen stimmen bei ihr/ihm überein
- der Gesamteindruck ist stabil und überzeugend

Nach der Einschätzung der Beobachterinnen/Lehrerinnen ist ihre Kompetenzstufe: C1 = Effective Proficiency

Selbsteinschätzung der Studenten:

- Anfangs musste ich die Erregung überwinden, aber nach dem ersten Beitrag ging es leichter, ich konnte meine Hemmungen abbauen.
- Die Videoaufnahme hat mich gestört, ich war ein bisschen aufgeregt.
- Eine gute Möglichkeit war für mich, mich mit dem Thema EU zu beschäftigen, mich in dem Thema zu vertiefen, meine Kenntnisse im Thema zu erweitern.
- Das Projekt half mir den Geist der Gruppenarbeit kennenlernen.
- Gute Freundschaft hat sich herausgebildet, gute Zusammenarbeit innerhalb der Gruppe. Wir lernten im Team arbeiten.
- Es bedeutete gleichzeitig einen intensiven deutschen Sprachkurs.

Ich möchte meinen Beitrag mit den Gedanken von Helbig-Reuter schließen:

„Mit der Förderung des autonomen Lernens greifen die Entwickler des Portfolios die im schulischen und ausserschulischen Lernkontext zunehmende Tendenz auf, autonomes Lernen als einen integrativen Bestandteil des Fremdsprachenlernens zu definieren und zu fördern (Benson, 2000). Das EPS soll in diesem Zusammenhang eine Grundlage bilden, um Lerner zu befähigen, mehr und mehr die Verantwortung für ihr Lernen selbst zu übernehmen. Dies schließt ausdrücklich die Befähigung zur Selbsteinschätzung der eigenen Erfahrungen und Leistungen ein, und damit auch das Recht mitzureden und mitzuwirken, wenn es um die Beurteilung ihrer Lernerfolge und ihres Könnens geht“. (vgl. Schneider/North 2000 zit. von Helbig-Reuter, 2004).

Literaturverzeichnis:

- Bodolay László: Kommunikáció Németországban. Kultúra, viselkedés, kommunikáció. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest 1992.
- Deutsch als Fremdsprache 4. Quartal 2003/Heft 4 – 40. Jahrgang: Ammon, U.: Sprachenpolitik in Europa – unter dem vorrangigen Aspekt von Deutsch als Fremdsprache (I).
- Figyelő
- Európai Unió szociális dimenziója
- Emericzy-Molnár-Olaszy: Légy otthon a gazdaságban! Gazdasági szituációk németül. Grimm Kiadó Szeged. 1998.
- Fremdsprache Deutsch - Heft 24/2001: Krumm, H.J.: Die sprachlichen Fertigkeiten: isoliert – kombiniert – integriert. Klett International/Edition Deutsch.
- Fremdsprache Deutsch – Heft 24/2001: Schmitz, H.: Niveaubeschreibungen für Deutsch als Fremdsprache. Klett International/Edition Deutsch.
- Deutsch für den Beruf. Markt. Materialien aus der Presse. Goethe Institut Inter Nationes 2003, 2004.
- Fremdsprache Deutsch – Heft 28/2003: Keilholz – Rühle, N.: Europa, die deutsche Sprache und europäischer Deutschunterricht.

Abstract

The present paper gives an account of the results of a one – year international project. Upon the request of the Institute of Germanistics of the *Technische Universität* of Dresden, the Department of Foreign Languages of the College Faculty of Economics of Samuel Tessedik College and the Centre of Foreign Languages of the University of Economics Oskar Lange of Wroclav undertook to prepare their students for one of the tasks of the Assessment Centre, namely for group discussion.

The aim of the task was to discuss the advantages and disadvantages of the free flow of the Hungarian workforce and the immigration to Hungary from the other EU countries after Hungary's accession to it. The aim of the project was to form the readiness for discussion in the participants in a positive sense. The one – hour debate was recorded on video. After watching this video recording, by preparing their own self – estimation, the participants will live up to that idea formulated in the European Portfolio according to which the language learner is going to assume responsibility for improving his or her linguistic competence.

Rezümé

Jelen tanulmány egyéves nemzetközi projekt eredményeiről számol be. A Tessedik Sámuel Gazdasági Főiskolai Karának Idegen Nyelvi Tanszéke és a wroclavi Oskar Lange Gazdasági Egyetem Idegen Nyelvi Központja vállalták a drezdai Technische Universität Germanistikai Intézetének felkérésére, hogy hallgatóikat felkészítik az Assesment Center egyik feladatára, a csoportos vitára.

A projektben kitűzött feladat az volt: vitassák meg az EU-ba való belépés után a magyar munkaerő szabad áramlásának, illetve a többi EU országból Magyarországra való bevándorlásának előnyeit és hátrányait. A projekt célja volt kialakítani a résztvevőkben, a pozitív értelemben vett vitakészséget. Az egyórás beszélgetésről videofelvétel készült. A videofelvétel megtekintése után a résztvevők önértékelésük elkészítésével megfelelnek annak az Európai Portfólióban megfogalmazott gondolatnak, mely szerint a nyelvtanuló a jövőben felelősséget vállal saját nyelvi teljesítményének színvonalaért.



ŞOIM HORATIU - ILONA MATHE

NEMZETKÖZI PROJEKTEK MENEDZSMENTJE

Bevezetés

A projektek menedzsmentje fontos részt képvisel az általános menedzsmentben. Jellemzői: a célok, határidők, anyagok, illetve a felelősségek pontos meghatározása, segítik megrendelőik céljainak elérését. A megrendelők lehetnek cégek, bankok, vagy országos, illetve nemzetközi szervezetek. Legfőképp azonban az Európai Únió által kiírt pályázatok eszköze.

A tanulmány második részében a projekt és a projekt-menedzsment alapjait taglalja.

A harmadik részben a projekt-menedzsment elméletet részletezi a tanulmány, különös tekintettel a nemzetközi projekt-menedzsmentre, típusaira, és sajátosságaira.

A negyedik rész a nemzetközi támogatást célzó projektek esetében felmerülő problémákat tárgyalja.

Az ötödik rész bemutatja az aradi és békéscsabai egyetemek Arad-Békés kutatási, együttműködési és kereskedelmi központja projektjét.

Az utolsó, hatodik részben a következtetések jelennek meg.

A projektet felfoghatjuk egy olyan cselekvéssorozatnak, amelyet behatárolnak a jól meghatározott a rendelkezésre álló anyagi-, idő-, információs és humánfaktor, és amely bizonyos eredménnyel kell járjon.

Ezektől egy projekt a következő tulajdonságokkal rendelkezik:

- egy cselekvéssorozat eredménye, mely jól behatárolt időpontban történne
- realista célokkal rendelkezik
- korlátozott mennyiségű alapanyagot használ fel
- új megoldásokat, módszereket tartalmaz
- tanulási lehetőséget ad a csapat tagjainak

A projekt-menedzsment bebizonyította hasznosságát, és az idők folyamán a menedzsment alapvető eszközévé vált. Lehetőséget nyújt ugyanis:

- ellenőrzött és szakaszosított változtatásokra
- a nehézkes működés kiküszöbölésére
- a vállalat különböző részlegeiben dolgozó alkalmazottak együttműködésére
- komplex cselekvések során felmerülő gondok megoldására
- az alapanyagok felhasználásának optimizálására

A projekt-menedzsment a programtervek felvázolására és végrehajtására alapszik. Egy programterv lehetőséget nyújt a célok, felelősök, alapanyagok felhasználásának, valamint a cselekvések beütemezésének pontos meghatározására. Egy jó programterv a következő tulajdonságokkal kell rendelkeznie:

- pontosan le kell írnia az aktuális helyzetet.
- legyen egy célja
- ki kell mutatnia az alapanyagok mennyiségét
- részleteznie kell a cselekvéseket, a személyekre leosztott feladatokat, a határidőket, valamint a fontossági sorrendet.
- lehetőséget kell nyújtania arra, hogy a projekt vezetője tisztában legyen a felmerülő gondokkal.
- rendelkeznie kell alternatív tervekkel, hogy könnyen áthidalható legyen bármely előre nem látott esemény
- megfelelően rövid és áttekinthető kell legyen, hogy ne csak a készítői, hanem a végrehajtók is könnyen megérthessék

Egy projekt sikeres végrehajtásának első lépése a célok meghatározása. Ahhoz, hogy ezek a célok sieresenv felhasználhatók legyenek, a következő jellemzőkkel kell rendelkezzenek:

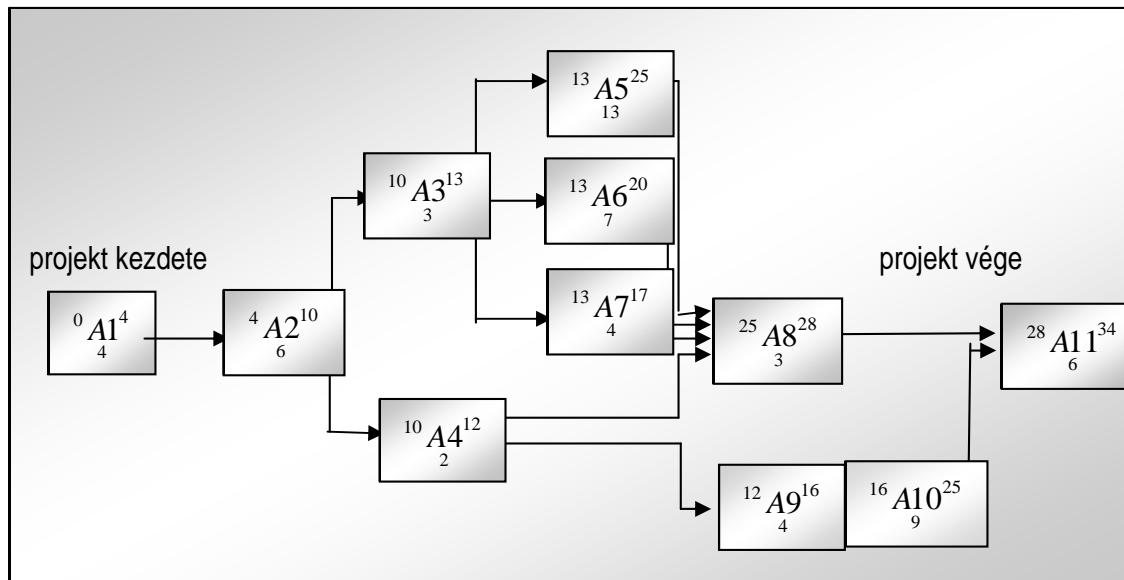
Specific	vagyis	jól meghatározott
Measurable		mérhető
Achievable		elérhető
Realistic		realisztikus
Time bound		időhöz kötött

A második lépés az alapanyagok szétosztása. Mivel az alapanyagokat kifejezhetjük pénzben is (a hiányzó anyagokat vásárlás útján lehet beszerezni), a továbbiakban a költségvetésen keresztül vizsgáljuk. A költségvetés lehetővé teszi a kiadások ellenőrzését, a projekt fejlődésének folyamatos figyelését és alapja mindenféle jövőbeli tervezésnek.

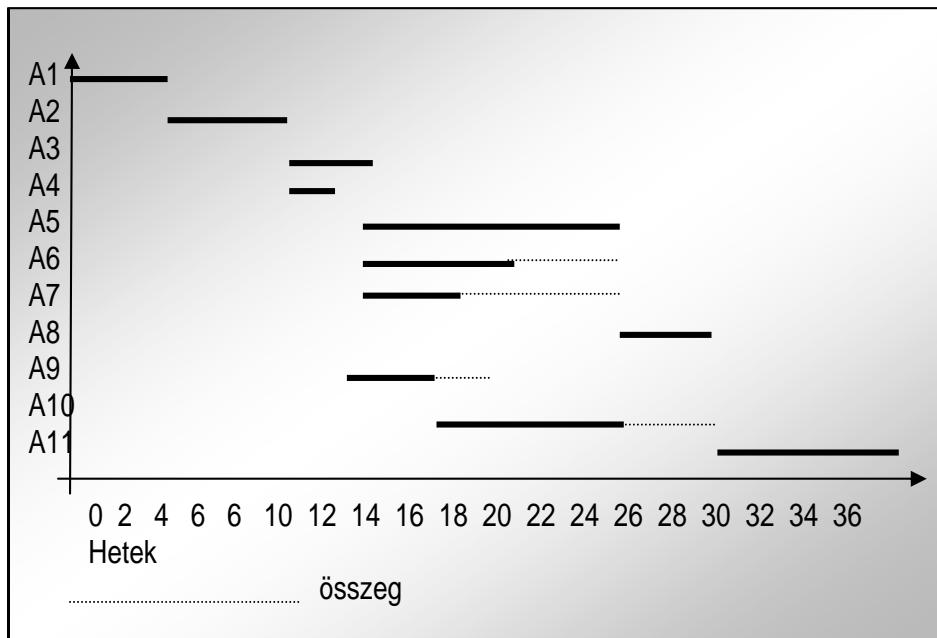
A harmadik lépés a programterv megalkotása. Ehhez leggyakrabban a hálózati vagy a Gantt táblázatot használják.

A hálózati táblázat összképet nyújt a projektről, valamint adatokat a határidőkről, feladatokról és a felelős személyekről. A táblázat felállításához szükséges összeírni a projekt

sikeres elvégzéséig elvégzendő feleadatakat, melyeket kóddal jelölünk és megállapítani a feladatok közti kapcsolatokat. A kapcsolatokat a következő kérdéssorral határozhatsuk meg: Milyen feladatokat kell elvégeznünk, hogy eljussunk az épp vizsgált feladathoz? Milyen feladatokat kell elvégeznünk az épp vizsgált feladat elvégzése után? Milyen feladatok elvégzéséhez feltétlenül szükséges az épp vizsgált feladat elvégzése? Milyen feladatok végezhetők egyidejűleg az épp vizsgált feladattal?



A Gantt- féle táblázat valószínűleg a legelterjedtebb megjelenítése egy projektnek az idő függvényében. A feladatokat téglalapokkal jelöljük, melyek jelzik a kezdeti időpontot és a határidőt. Ezzel a módszerrel le lehet írni olyan feladatokat, melyek élettartama percekben mérhető, de a hosszútávú projektek esetében évek is megjelenhetnek a táblázatban. A leggyakrabban azonban a hónapok szintjén mozgó feladatokat találhatjuk. Az alábbiakban egy példa-táblázatot mutatunk be.



A támogatási programokon keresztül finanszírozott projektek között a legkülönbozőbb projekteket is megtalálhatjuk, melyek alkalmazkodnak ugyan az általánosan bevett szabályokhoz, de szerepelnek bennük eredeti, a szokásos formától eltérő sajátosságok is. A szokásos formák általában a programterv leírása, a célok ismertetése a források részletes bemutatása. A bevett formáktól való eltérést a vissza nem fizetendő kölcsönből fakad, illetve abból, hogy a kölcsönt egy cég, egy magánszemély, vagy egy közösségi szervezet adja.

A következőkben példaképp az Európai Unió által finanszírozott projekteket tárgyaljuk, mivel ezek a legfontosabb Romániában megtalálhatóvissa nem fizetendő pénzügyi források. Ezeknek a pénzeknek az elérhetővé tételeit az EU azért teszi lehetővé, hogy határain kívül is terjessze gazdaságpolitikáját.

A finanszírozó szervezet és a támogatott közti kapcsolatot azon tevékenységek pénzelése jelenti, melyek utúlag a támogatú érdekeit szolgálják. Ez a kapcsolat bizonyos kötelezettségeket állít mindenki előtt:

A támogató szervezet kötelezettségei:

- a projekt kiírásának előkészítése és a pályázók pontos informálása
- a pályázatok fogadása
- a pályázatok elbírálása
- a nyertes pályázatok finanszírozási szerződéseinek előkészítése
- a szerződések értelmében kifizetendő összegek biztosítása

A támogatott kötelezettségei:

- a projekt életbe léptetése
- jelentések készítése a támogató számára
- a könyvelőségi feljegyzések 5 éven át való megőrzése
- vásárlás esetén a támogató által előírt szabályok betartása

Az alapvető elemek, amelyek meghatároznak egy pénzügyi támogatást nyújtó programot: a támogató követelményei, a projektet benyújtó fél pénzügyi elvárásai és a csatolt szövegek. A pályázatot kiíró fél követelményei között minden szerepelnek a következő tételek:

A pályázat célja/leírása: a jelenlegi és a kívánt helyzetet mutatja be;

A pályázók kategorizálása: azokat a kritériumokat írja le, melyeknek a pályázó eleget kell tegyen (nemzetiség, eredet, jogi státus);

A pályázatok kategorizálása: behatárolja a földrajzi elhelyezkedést, a projekt témáját, valamint a projekten keresztül finanszírozott tevékenységek jellegét;

A pénzügyi források kategorizálása: felsorolja azokat a tevékenységeket, melyekre ad pénzt, valamint amelyekre nem, a költségek természetétől függően;

A pénzügyi támogatás feltételei: leszögezi a pályázatra felajánlott támogatás mértékét (például SAPARD- vidéki turizmus 78 millió euró), és a támogatott fél által fizetendő összeget (pl. A PHARE programban, ami a romák megsegítésére irányul 5%-ot kell fizessen a támogatott, valamint a közvetítő fél) ;

A határidők: meghatározza a projekt beküldésének pontos dátumát és óráját.

További információk szolgáltatása: megadja a szükséges papírok megszerzésének lehetőségeit, a címet, e-mail címet, stb.

Bár a pályázat különbözik a pályázati hirdetéstől, nagyjából megtartja a következő struktúrát:

- a pályázó adata, például személyazonosság, bankszámlaszám.
- A projekt leírása: cím, célok, célszemélyek, elsődleges tevékenységek, stb.
- A projekt költségvetése
- Adalékok (a partnervállalatok leírása, a pályázó fél jogi helyzete, pénzügyi mérlege, tagjainak curriculum vitae-ja).

Bár a projekt-menedzsment hasznos eszköz, mégsem garantálja a sikert, hibák lehetnek a projekt előkészítésében ugyanúgy, mint a végrehajtásban. Előkészítéssel kapcsolatos problémák lehetnek: a célok homályos leírása, nehéz, szakkifejezésekkel tarkított nyelvezet, homályos ismeretek a projekt témájáról; a végrehajtással kapcsolatos leggyakrabban felmerülő gondokat az elérhetetlen célok, a gyenge komunikáció, a munka aránytalan elosztása jelentenek.

A következőkben a 2003-2004-ben folyamatban lévő Arad-Békés megyék közreműködésével lefolytatott projektet mutatjuk be.

A projekt célja az Arad és Békés megyék közötti gazdasági együttműködés fejlesztése, a határ mindkét oldalán üzleti lehetőségek felfedése és fejlesztése és a magyar és román üzletemberek részére megfelelő tanácsadás biztosítása.

Célcsoportok a következők:

- a két megyében tevékenykedő gazdasági egységek
- a két megyében a regionális fejlődésben érdekelt hatóságok.

A főbb tevékenységek a következők:

- piackutatás a határmenti együttműködés lehetőségeiről;
- egy olyan informatikai rendszer létrehozása amely, a két megye gazdasági együttműködését segíti elő;
- tanácsadás az Arad – Békés határvidék üzletembereinek;
- információs és oktatási szemináriumok szervezése nemzetközi-gazdasági témakörben és határmenti projektek összeállításáról és lebonyolításáról.

A projekt gyakorlatba helyezése kifejezetten sikeres volt. Az elért eredmények önmagukért beszélnek.

Létrejött egy olyan adatbázis, melyben 150 román és több mint 200 magyar cég szerepel. 79 közalkalmazott és 50 cég által kijelölt tiszttiselő vett részt a megszervezett kurzusokon. Megírtak négy tanulmányt (mezőgazdaság, turizmus, bútorgyártás és Arad megye fejlődés-stratégiaja témával). A kurzust elvégző személyek közül ötönen tanácsosi pozícióba kerültek, hárman közülük pedig már nyújtottak be saját pályázatot pénzügyi támogatás megszerzése céljából.

Végkövetkeztetés

A projekt-menedzsment fontos eszköze bármely cévezetőségnek vagy városi tanácsnak. Az a tény, hogy nemzetközi szervezetek is használják ezt a módszert bizonyítja hatékonyságát. A projekt-menedzsment rendelkezik néhány olyan tulajdonsággal, ami nélkülözhetetlenné teszi bizonyos új ötletek ismertetésénél. Ezek közé a tulajdonságok közé tartozik a SMART féle célismertetés, a források helyes felosztása, a felelősségek felosztásának ismertetése és a legfontosabb a határidők ismertetése. Az EU által kiírt pályázatok tartalmaznak a szokásos pályazatkiíráshoz képest különleges formákat is. A projekteket egy különleges periódus alatt kell leadni és standard formátummal kell rendelkezzenek. Mivel tévedni emberi dolog, előfordulnak a projekteken is hibák, de ezek elháríthatók illetve kezelhetők a projektek szerkezete által.

Felhasznált irodalom:

- Nicolae Tăran: Managementul strategic Editura Economică 2002.
- Cristian Haiduc: Proiect economic privind întreprinderile mici și mijlocii,
- Ed. Vasile Goldis University Press, 1999.
- Speciális szakirodalom: www.infoeuropa.ro, www.finantare.ro

Abstract

Project management represents a major component of the management science. Its characteristics: clearly setting of the objectives, deadlines, resources and responsibilities, recommend it for using by the financing entities - firms, banks, national and international institutions and organizations - for attaining their goals. The project management is the main tool for financing by the European Union of the members or candidate countries. The paper presents the project and project management concepts and the particularities and frequent problems that appear in the international financing projects.

Rezümé

A projektek menedzsmentje fontos részt képvisel az általános menedzsmentben.

Jellemzői: a célok, határidők, anyagok, illetve a felelősségek pontos meghatározása, segítik megrendelőik céljainak elérését. A megrendelők lehetnek cégek, bankok, vagy országos, illetve nemzetközi szervezetek. Legfőképp azonban az Európai Unió által kiírt pályázatok eszköze. Ennek a tanulmánynak a célja, hogy bemutassa a projektek és a projektmenedzsment alapjait, illetve a nemzetközi pályázatokra íródott projektek esetében gyakran felmerülő problémákat.



ANDREI ANGHELINA - CRISTIAN HAIDUC

EVOLUȚIA PREȚURILOR ȘI A CONSUMULUI ÎN ULTIMII ANI ÎN ROMÂNIA

Așa cum spune și domnul prof. Univ. Dr. Ilie Băbăiță¹ în cartea sa intitulată „Microeconomie” funcționarea economiei de piață este condiționată de existența prețurilor. Prețul reprezintă cea mai complexă formă de măsurare economică în expresie monetară a bunurilor economice. Departe de a reprezenta un simplu aspect de suprafață, prețul se prezintă ca un fenomen de o complexitate deosebită și care este rezultatul intersectării unei multitudini de factori dinamici, direcți și indirecți.

Pretul unei marfă poate fi definit drept raportul de schimb între un bun economic și cantitatea de bani care il apreciază pe piata. Trebuie însă să subliniem faptul că atât vânzatorii cât și cumpăratorii atasează conceptului de pret o *valoare subiectivă*. Uneori tradiția implica (în anumite zone geografice și culturale) adevarate ritualuri de negociere a pretului, pentru indiferent ce gen de marfă. Singurul element ce face ca prețurile să fie previzibile este *progresul tehnologic* iar cel mai evident element de imprevizibilitate a lor constând în *jocul pieței*.

Importanta studierii prețurilor este generată de rolul acestora în constituirea pieței

1. *Reglarea consumului* opțiunea consumatorilor este determinată sau cel puțin ghidată dincolo de dorința de puterea să de cumpărare. Prețurile verifică un mecanism implicit aceste elemente. Pretul devine un filtru de priorizare și de alocare a resurselor pentru consum sau investiții.

2. Reglarea producției mecanismul prețurilor are efect reglator asupra producției numai dacă tendința spre stabilitate a acestora este accentuată. În condițiile economiei de piață, reglarea producției se face mai ales pe calea studierii niselor de elasticitate ale cererii generate de modificările de prețuri.

3. Reglarea repartitiei prețurilor reprezintă în ultima instanță și un mecanism de redistribuire a veniturilor, redistribuire impusă de politica economică a statului respectiv.

Pretul normal pentru orice tip de marfă este constituit din costul aceleiai marfă + un profit considerat rezonabil. Conceptul de pret normal se transformă dintr-o perspectivă statistică în *pret mediu*.

¹ Ilie Băbăiță, *Microeconomie*, Timișoara, Editura Vest, 2004

Care sunt în fapt mecanismele de determinare ale prețurilor pe o piață concurențială? Răspunsul la o astfel de întrebare retorică se găsește dincolo de cererea și oferța cu care ne-am obisnuit drept motiv de proveniență universal al prețurilor.

Prețul și dinamica lui este unul din factorii care determină evoluția inflației și a deflației în orice stat cu economie de piață. Dacă ne referim la consum, acesta depinde de comportamentul de consum și de manifestarea acestuia pe piață, adică de cerere.

Consumul desemnează procesul prin care sunt satisfăcute trebuințele economice de către fiecare individ și societate în ansamblul prin folosirea bunurilor corporale și necorporale care antrenează pierderea imediată sau treptată a utilităților lor. El verifică utilitatea bunurilor economice și concordanța lor cu nevoile și dorințele oamenilor, ale colectivității în general.

Ca practică, sorgintea consumului ține de existența vieții oamenilor. Pentru a trăi oamenii trebuie să consume iar bunurile necesare sunt produse. Permanența vieții implică continuitatea producției și a consumului de bunuri.

România, care de curând a primit din partea Comisiei Europene statutul de “economie de piață funcțională”, beneficiază de un sistem de cuantificare a prețurilor și a consumului organizat prin Institutul Național de Statistică. Conform acestui institutatât cuantificarea prețurilor cât și estimarea tendinței acestora se face pe baza Indicelui prețurilor de consum.

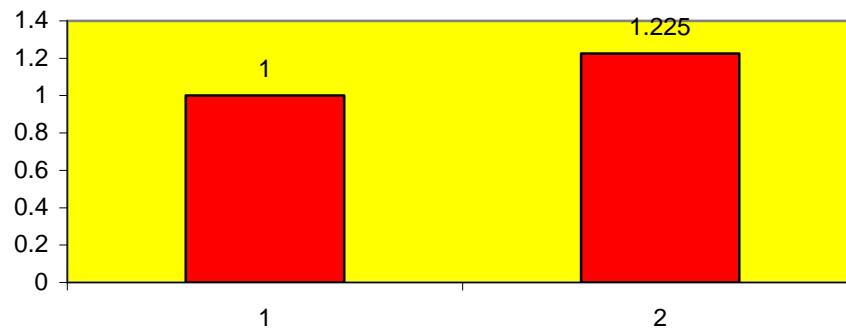
Indicele prețurilor de consum (IPC) măsoară evoluția de ansamblu a prețurilor marfurilor cumpărate și a tarifelor serviciilor utilizate de către populație într-o anumita perioadă (perioada curentă), fata de o perioadă anterioară (perioada de bază sau de referință).

Indicele prețurilor de consum se calculează numai pentru elementele care intră în consumul direct al populației, fiind excluse: consumul din resurse proprii, cheltuielile cu caracter de investiții și acumulare, dobânzile platite la credite, ratele de asigurare, amenziile, impozitele etc., precum și cheltuielile aferente platii muncii pentru producția agricolă a gospodăriilor individuale.

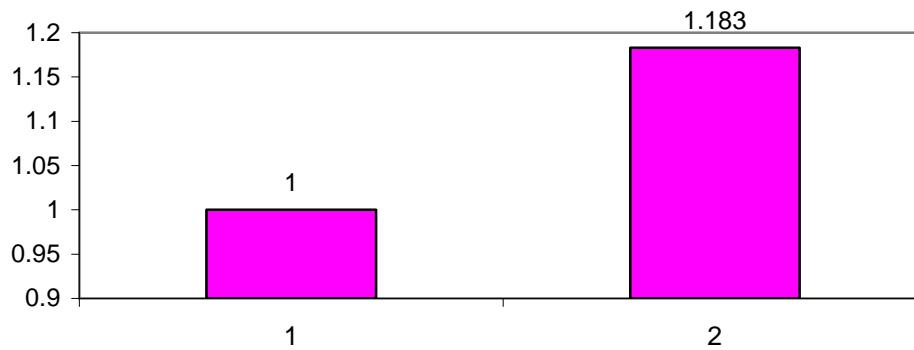
Urmărind evoluția acestui indice se constată o creștere a prețurilor de consum constantă în timp. De exemplu rata anuală a inflației în anul 2002 (creșterea medie a prețurilor de consum în anul 2002 comparativ cu 2001) a fost de 22,5% consecinta a creșterii prețurilor de consum cu 18,3% la marfuri alimentare, cu 25,5% la marfuri nealimentare și cu 26,8% la servicii.

Reprezentat grafic această creștere ar arăta astfel:

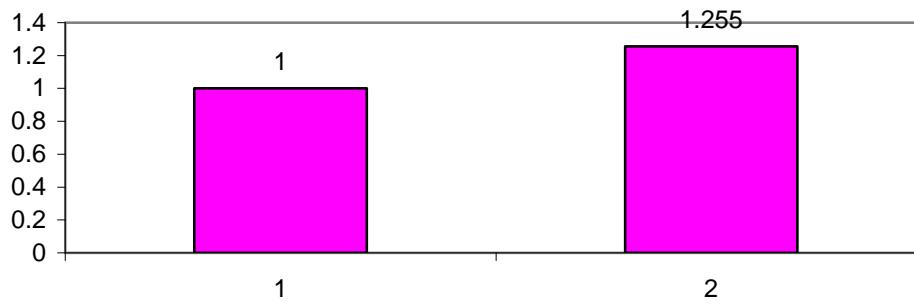
Creșterea ratei inflației determinată de majorarea prețurilor de consum pe 2002 față de 2001

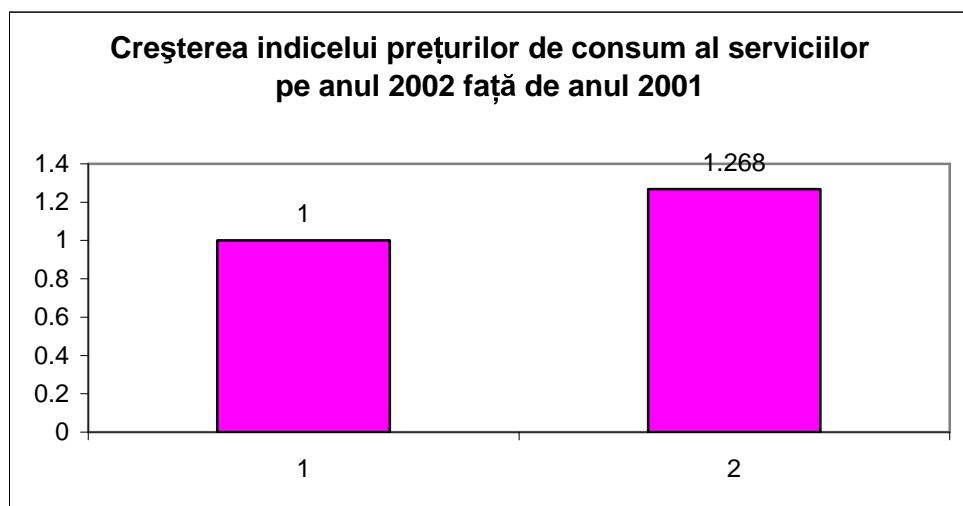


Creșterea indicelui prețurilor de consum la produsele alimentare pe 2002 față de 2001



Creșterea indicelui prețurilor de consum al produselor nealimentare pe anul 2002 față de anul 2001





Raportări mai recente evidențiază o dinamică și mai spectaculoasă a indicelui prețurilor. Conform revistei "Cotidianul"² preturile produselor de consum s-au majorat, în luna iulie a anului curent, cu 1,3% fata de iunie și cu 12,1% raportat la perioada similară a anului trecut, informează Institutul Național de Statistică. Astfel, cea mai semnificativă majorare de preturi, cu 2,1% raportat la iunie, s-a înregistrat la produsele nealimentare, în vreme ce alimentele s-au scumpit cu 0,8%, iar serviciile - cu 0,3%.

Dintre produsele nealimentare, cel mai mult s-au scumpit energia, cu 7,8% fata de iunie, gazele - cu 5%, și tutunul - cu 2,9%. Totodată, pretul medicamentelor a fost în luna iulie cu 1,15% mai mare decât în luna anterioară. În cazul alimentelor, cele mai semnificative majorari de preturi au fost semnalate la oua, care s-au scumpit cu 23,3%. Mai scumpe au fost în iulie și fructele proaspete, pretul lor depășindu-l pe cel din iunie cu 6,4%.

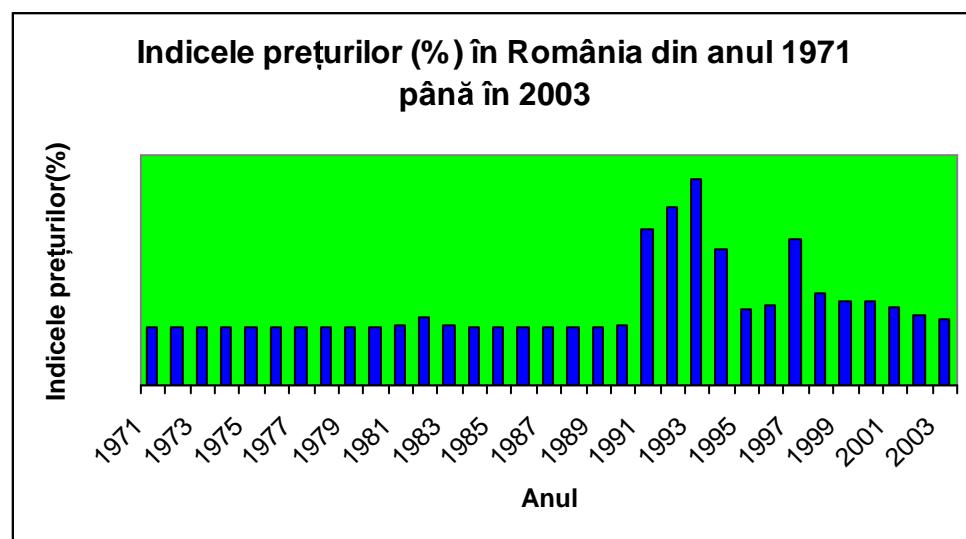
De asemenea, pretul carnii de porc s-a majorat cu 2,6%, iar al bauturilor spirtoase - cu 2%. În iulie, o călătorie cu trenul a fost cu 2,8% mai scumpă decât în iunie, iar transportul rutier s-a scumpit cu 1,3%. Pretul plătit pentru o cameră la hotel s-a marit și el cu 3,2%, iar serviciile de igienă și cosmetica au fost cu 1,4% mai scumpe. Scumpirile din luna iulie vin după o serie de performante consemnate în lunile martie și mai, când preturile au urcat cu doar 0,5%, respectiv 0,3%, nivel atins doar o singura dată în ultimii 14 ani.

Rata medie a inflației, în primele sapte luni ale anului, a fost de 0,7%, cu 0,3% mai mică fata de perioada similară a anului trecut. Aceasta în condițiile în care, potrivit unor declaratii recente ale ministrului Finantelor, Mihai Tanasescu, „inflația a scăzut fata de nivelul de 0,6% din iunie și este în marja pentru atingerea obiectivului de 8-9% în decembrie“, afirma Tanasescu.

² Cotidianul, 15.08.2004 Secțiunea Economică

Totodata, conform obiectivelor autoritatilor, inflatia ar urma sa scada la 6%, anul viitor, si la 4%, in anul 2006.

Conform Institutului Național de Statistică Indicele integrat al prețurilor de consum a evoluat din anul 1971 până în prezent astfel:



Indicele prețurilor de consum în România din 1971 până în anul 2003	
Anul	Indicele prețurilor (%)
1971	100.6
1972	100
1973	100.7
1974	101.1
1975	100.2
1976	100.6
1977	100.6
1978	101.6
1979	102
1980	102.1
1981	103.1
1982	117.8
1983	104.1
1984	101.1
1985	100.8
1986	101
1987	100.9
1988	102.2
1989	101.1
1990	105.1
1991	270.2
1992	310.4
1993	356.7
1994	236.7

Evoluția Prețurilor și A Consumului În Ultimii Ani În România

1995	132.3
1996	138.8
1997	254.8
1998	159.1
1999	145.8
2000	145.7
2001	134.5
2002	122.5
2003	115.3

Din punctul de vedere al relevanței pentru realitatea economică românească a începutului de mileniu este mai corectă compararea indicelor prețurilor de consum doar pe perioada din 1990 până în prezent, deoarece înainte nu existau condiții de piață liberă, prețurile fiind susținute în mod artificial de către stat.

Astfel o evoluție a indicilor prețurilor de consum din 1990 până în prezent se prezintă astfel:

AN	Luna 01	Luna 02	Luna 03	Luna 04	Luna 05	Luna 06	Luna 07	Luna 08	Luna 09	Luna 10	Luna 11	Luna 12	
1990	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	123,4	111,6
1991	114,8	107,0	106,6	126,5	105,1	102,0	109,5	111,2	107,3	110,4	110,9	113,7	
1992	119,5	112,5	110,0	104,7	112,1	104,3	103,2	103,4	110,1	109,6	113,5	113,2	
1993	111,5	108,2	109,2	110,0	130,4	105,5	113,2	110,8	110,9	116,3	114,2	107,4	
1994	104,9	105,9	108,3	106,1	105,0	102,6	101,6	101,8	103,9	104,4	102,8	102,1	
1995	102,0	101,4	100,9	101,6	101,1	101,3	102,6	101,0	101,6	103,5	104,1	103,7	
1996	101,2	101,9	101,7	101,9	105,3	101,0	107,5	103,8	102,4	103,4	105,8	110,3	
1997	113,7	118,8	130,7	106,9	104,3	102,3	100,7	103,5	103,3	106,5	104,3	104,5	
1998	104,9	107,2	103,8	102,7	102,3	101,3	101,3	100,6	102,7	103,9	101,9	102,2	
1999	103,0	102,9	106,4	104,8	105,3	105,1	101,7	101,2	103,2	104,2	104,0	102,9	
2000	104,3	102,2	101,8	104,8	101,8	102,8	104,3	101,8	102,8	102,8	102,8	102,5	
2001	103,7	102,3	102,0	102,7	101,7	101,6	101,3	102,2	101,9	102,4	102,7	102,2	
2002	102,3	101,2	100,4	102,0	101,9	101,2	100,5	100,8	100,6	101,6	102,6	101,5	
2003	102	101,7	101,8	101,9	101,5	101,3	100,9	101,5	101,9	101,3	101,2	100,8	

* Grafic de pe www.insse.ro

Un alt indicator important pentru cuantificarea prețurilor, poate chiar mai relevant pentru economia românească a anului 2004 decât indicele prețurilor de consum este P.I.B.- ul (Produsul Intern Brut) , cu finalitatea sa în utilizare și anume consumul final total.



În România potrivit comunicatelor Institutului National de Statistica, **PIB** estimat pentru anul 2002 a fost de **1 512 256,6 miliarde lei** - preturi curente, în creștere – în termeni reali – cu 4,9% față de anul precedent. În privința resurselor, creșterea a fost determinată de marirea volumului de activitate și, în consecință, a valorii adăugate brute din industrie (+7,2%), construcții (+6,9%) și servicii (+5,3%), a căror contribuție la produsul intern brut a fost de 78,8%.

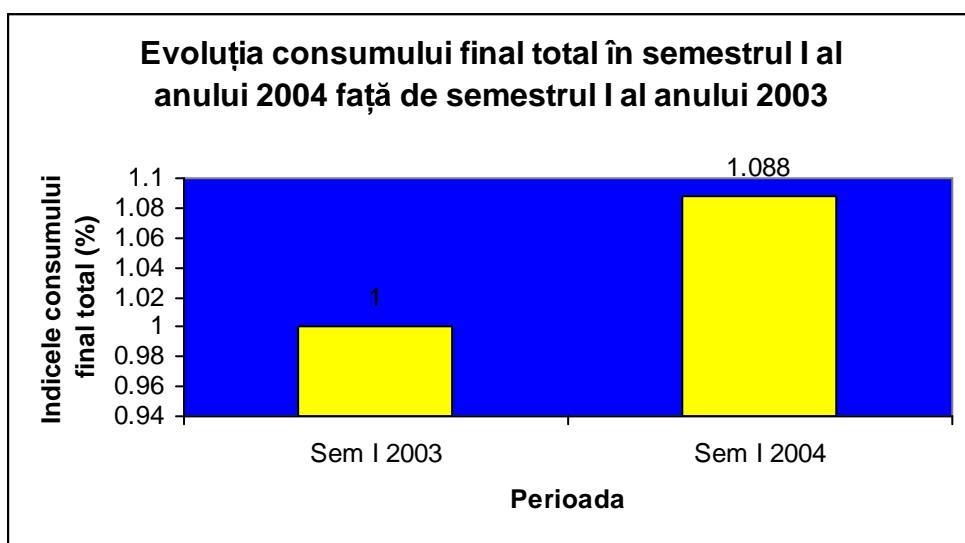
Din punctul de vedere al utilizării produsului intern brut, **consumul final total** a înregistrat o creștere cu 3,0% în anul 2002 comparativ cu anul precedent, consumul final efectiv al gospodăriilor populației înregistrând aceeași creștere.

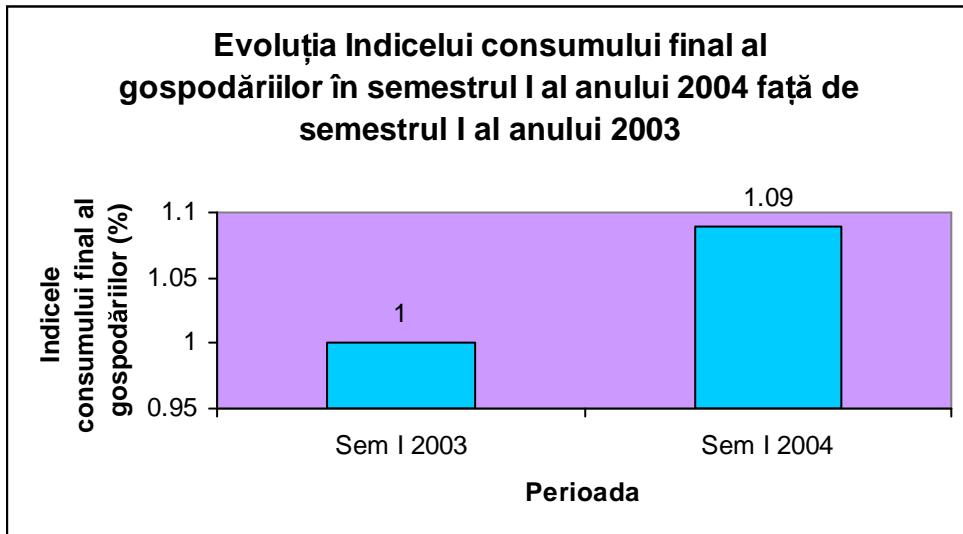
Conform Institutului Național de Statistică Produsul Intern Brut estimat pentru semestrul I 2004 a fost de 907871,1 miliarde lei prețuri curente, în creștere – în termeni reali – cu 6,6% față de semestrul I 2003.

Creșterea a fost determinată, în mod semnificativ, de mărirea volumului de activitate și, în consecință, a valorii adăugate brute din industrie (+5,9%), construcții (+8,6%) și servicii¹⁾ (+6,5%), a căror contribuție la Produsul Intern Brut a fost de 83,9%. Pe lângă aceste elemente și consumul final total a avut influențe asupra creșterii P.I.B.

Astfel consumul final total a înregistrat o creștere cu 8,8% în semestrul I 2004 comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent; consumul final efectiv al gospodăriilor populației a crescut cu 9,0 procente.

Exprimate grafic aceste creșteri arată astfel:





În consecință, în urma evaluării tuturor acestor indicatori macroeconomici, se poate trage concluzia că trendul prețurilor în România este unul crescător. Totuși acest lucru nu este îngrijorător pentru economia românească, creșterea indicelui prețurilor de consum încadrându-se în limitele creșterii economice a României, evidențiate prin P.I.B.

Se mai observă un lucru cu privire la economia românească, și anume faptul că prețurile cresc în limita creșterii consumului, în general fiind provocate de creșterea volumului de produse de pe piață. În ultimii ani prețurile au crescut într-o proporție mai mică comparativ cu evoluția consumului.

Evoluând în acest mod se presupune că până în anul 2006 inflația va putea fi adusă la o valoare istorică pentru România de sub 6 %. În aceste condiții, din punctul de vedere al economiei, premisa aderării României la U.E. până în anul 2007 nu este nicidcum hazardată.

Bibliografie:

- Băbăiță, Al. Duță, I. Imbrescu – Microeconomie, Timișoara, Ed. Vest, 2004
- Al. Cioarnă, C. Haiduc – Economie, Arad, Ed. Servo Sat, 1998
- Anuarul Statistic al României, 2002
- Anuarul Statistic al României, 2003
- Cotidianul, 15.08.2004 Secțiunea Economică
- www.insse.ro
- www.economistul.ro
- www.capital.ro

Abstract

In the introduction to the paper, the authors point out the necessity of the study of prices whose importance is underpinned by its role in establishing the market. Three of its basic roles are mentioned: to regulate consumption, determine production and control distribution. They also highlight the role of the retail price index which thoroughly measures the price of the purchased goods in a given period as compared to a previous one. We can get familiar with the changes occurring in the retail price index and the rate of inflation between 1990 and 2004 with the help precise statistical data and statements. We are given several examples of the price increase of certain groceries, energy carriers and services. The authors also refer to the information of the National Institute of Statistics according to which the gross national product is increasing which has been brought about by the growth of industrial production as well. By taking all the macro - economic indicators into account, we can conclude that prices still tend to increase in Romania; all this taking place alongside growing consumption. Economic growth will that the rate of inflation will be less than 6%. Under such circumstances, Romania will indeed meet target goals and therefore, join the EU in 2007.

Rezümé

A dolgozat bevezető részében a szerzők kiemelik az árak tanulmányozásának fontosságát, amelyet annak a piac létrehozásában betöltött szerepe támaszt alá. Az ár szerepköréből hármat emelnek ki: a fogyasztást, a termelést és az elosztást szabályozó szerepét. Kihangsúlyozzák a fogyasztói árindex szerepét is, amely átfogóan méri a vásárolt áruk árát egy bizonyos időszakban egy korábbi időszakhoz viszonyítva. Pontos statisztikai adatok és kimutatások segítségével betekintést nyerünk a fogyasztói árindex és az infláció ütemének 1990 és 2004 közötti változásaiba. Példákat adnak bizonyos élelmiszerek, energiahordozók és szolgáltatások árának emelkedésére. A szerzők hivatkoznak a Nemzeti Statisztikai Hivatal információira, melyek szerint 2002-től folyamatos növekedés tapasztalható a bruttó hazai össztermék terén, amelyet az ipari tevékenység volumenének a növelése is elősegített. Figyelembe véve minden makrogazdasági mutatót, arra lehet következtetni, hogy az árak emelkedő tendenciát mutatnak Romániában, de szerencsére mindez a növekedő fogyasztás keretei között megy végbe. A gazdasági növekedés lehetővé teszi az infláció 6% alá kerülését. Ilyen körülmények között 2007-ben Románia EU csatlakozása valóra válik.



ANTON STRAŠÍK

PRÍLEŽITOSTI A RIZIKÁ SLOVENSKÉHO CESTOVNÉHO RUCHU PO VSTUPE DO EURÓPSKEJ ÚNIE

Slovenský cestovný ruch v čase vstupu do Európskej únie nedosahuje lichotivé parametre a výrazne zaostáva za rozvojom európskeho cestovného ruchu. Na IX. Medzinárodnej konferencii o cestovnom ruchu na tému: „**Cestovný ruch v procese európskej integrácie a globalizácie**,“ konanej v októbri 2004 v Bratislave bolo okrem iného konštatované, že rozvoj cestovného ruchu na Slovensku stagnuje. Je to spôsobené aj tým, že význam cestovného ruchu a jeho potenciál v rozvoji hospodárstva Slovenska nie sú docenené. Absencia stratégie a na ňu nadväzujúcej politiky cestovného ruchu, chýbajúca legislatíva o cestovnom ruchu, nedostatočná podpora rozvoja cestovného zo strany štátu, regiónov i obcí, slabá štátnej propagácia, majú za následok klesajúci počet návštevníkov a pokles príjmov z cestovného ruchu. Dokumentuje to aj nasledujúca tabuľka, ktorá porovnáva počet návštevníkov a príjmy z príchodového cestovného ruchu za rok 2003 v krajinách Vyšehradskej štvorky (V 4):

Štát	Počet návštevníkov (v tis.)	Príjmy z aktívneho CR (mil. EUR)
Slovensko	1 387	763
Poľsko	13 720	3 624
Česko	5 076	3 142
Maďarsko	15 706	3 245

Prameň: WTO Market Intelligence and Promotion Department

Vstup Slovenskej republiky do spoločenstva vyspelých európskych krajín prináša so sebou pre slovenský cestovný ruch množstvo príležitostí.

Harmonizácia podmienok podnikateľského prostredia

Rozšírenie Európskej únie, ako súčasť svetovej ekonomickej globalizácie predpokladá aj harmonizáciu podmienok podnikateľského prostredia. Proces harmonizácie jednotlivých úrovní a parametrov podnikateľského prostredia je mimoriadne dôležitou podmienkou zvyšovania konkurenčnej schopnosti Európskej únie. Konkurencieschopnosť Európskej únie sa nezakladá len na jej zvyšovaní v prípade veľkých nadnárodných

spoločností a korporácií, ale aj na jej výraznom zvýšení v podmienkach malých a stredných podnikov.

Jedným z odvetví ekonomiky, ktoré môže výraznejšie prispieť k harmonizácii rozvoja hospodárstva spoločenstva a k rozširovaniu európskej integrácie je cestovný ruch. Príležitosti slovenského cestovného ruchu vyplývajúce z členstva v Európskej únii vyplývajú okrem iného aj z dokumentov priyatých orgánmi Európskej únie, medzi ktorými má dominantnú pozíciu dokument Európskej komisie o budúcnosti cestovného ruchu v Európskej únii (Working Together for the Future of European Union) z novembra 2001. „Tento dokument sa zameriava predovšetkým na konkurenčný potenciál cestovného ruchu a dodnes patrí medzi rozhodujúce dokumenty týkajúce sa jeho rozvoja v Európskej únii. (Gúčik, M., s. 13).

Harmonizácia podnikateľského prostredia môže dať pre rozvoj malých a stredných podnikov cestovného ruchu významný impulz a dáva im veľké príležitosti.

Modernizácia trhu služieb ako program Európskej únie zdôrazňuje ich úlohu v súčasnej ekonomike a vytvára potencionálne možnosti ich rastu. Podniky cestovného ruchu Slovenska, ktorých viac ako 95 % patrí medzi malé a stredné podniky, očakávajú od vstupu Slovenska do Európskej únie nové šance vyplývajúce z výrazného rozšírenia trhu, spočívajúce vo väčšej možnosti ich obchodnej expanzie, ale hlavne predpokladajú zvýšenie dopytu po ich službách, lebo predpokladajú výrazné zníženie obmedzujúcich faktorov pre pohyb účastníkov cestovného ruchu v rámci spoločenstva. Vnútorný trh cestovného ruchu Európskej únie, ktorý sa zväčšil na takmer 450 miliónov obyvateľov bude patriť k najväčším svetovým trhom cestovného ruchu.

Cestovný ruch ako významný faktor regionálneho rozvoja

Cestovný ruch ako významný faktor regionálneho rozvoja sa môže stať dôležitým pri odstraňovaní veľkých rozdielov v rozvoji zaostalých regiónov nových členských štátov Európskej únie. Očakávania regiónov, ale aj podnikateľských subjektov cestovného ruchu Slovenska sú v tomto smere veľké. Často krát sa finančná pomoc zo štrukturálnych fondov Európskej únie považuje za jediné východisko pre ich ďalší rozvoj. Na riešenie problémov rozvoja regiónov vyčlenila Európska únia viac než tretinu svojho rozpočtu. V období rokov 2004 – 2006 môže Slovenská republika čerpať zo štrukturálnych fondov až 40 miliárd slovenských korún, z nich je pre rozvoj cestovného ruchu Slovenska vyčlenených cca 5 miliárd korún. Ich účelným využitím sa vytvoria podmienky na zvýšenie úrovne ponuky a dosiahnutie úrovne a kvality služieb cestovného ruchu porovnatelnej s ostatnými krajinami

Európskej únie, dobudovanie infraštruktúry, obnovu a ochranu kultúrneho dedičstva, podporu kultúrnych aktivít, na vytvorenie a modernizáciu jednotného informačného systému v oblasti cestovného ruchu s využitím nových technológií a internetu, lepšie využitie prírodného potenciálu Slovenska na rozvoj cestovného ruchu, zvýšenie počtu návštevníkov ap.

Integrácia a kooperácia v cestovnom ruchu

Vstup Slovenska do Európskej únie vytvára šancu a veľké možnosti aj pre vznik nadnárodných zoskupení a integračných zoskupení podnikov cestovného ruchu, posilnenie ich kapitálovej sily a zvýšenia ich konkurenčnej schopnosti na trhu cestovného ruchu tretích krajín. Príchod veľkých nadnárodných spoločností má priamy dopad na trh práce: vytvára nové pracovné miesta, poskytuje tréning personálu, prináša veľké skúsenosti s cestovným ruchom, podporuje manažment. Tým zvyšuje kvalifikáciu miestnych pracovných súl a kvalitu služieb cestovného ruchu.

V oblasti marketingu a propagácie cestovného ruchu bude mať aj v rámci Európskej únie stále väčší význam spolupráca viacerých krajín, založená na regionálnom princípe. V regióne strednej Európy aktívne spolupracujú v tejto oblasti národné agentúry pre cestovný ruch krajín Vyšehradskej štvorky. Pod spoločným logom a mottom: „Európske kvarteto – jedna melódia“ vykonávajú koordinovaný spoločný marketing na trhu cestovného ruchu USA, Kanady, Brazílie, Japonska a Číny. Ponuka Európskeho kvarteta pre zámorie je postavená na zachovalom a hodnotnom kultúrnom a prírodnom dedičstve a spoznávaní hlavných miest. Zámery a perspektívy spolupráce krajín Vyšehradskej štvorky v oblasti marketingu a propagácie cestovného ruchu poskytujú Slovensku veľké šance začleniť sa medzi krajinu s vyspelým cestovným ruchom.

Predpokladaný vstup Slovenska do Európskej menovej únie v roku 2007 resp. 2008 a využívanie jednotnej európskej meny aj v podmienkach Slovenska odstráni deformácie, ktoré vyplývajú z rozdielnych kurzov národných mien a zníži ohrozenia podnikov cestovného ruchu vyplývajúce z dôsledkov menovej instability a častých zmien kurzu slovenskej koruny. Zavedenie EURA znamená na jednej strane prínos, na druhej strane predstavuje len prvý stupienok k zbližovanie ekonomiky Slovenskej republiky k ekonomike Európskej únie. Ak sa však nebude dostatočne razantne pokračovať v procese harmonizácie daňových systémov, rozpočtovej politiky, subvenčných mechanizmov, regionálnej politiky a ďalších stimulačných nástrojov, nedosiahne sa dostatočný rámec pre zjednotenie podmienok podnikania ani v oblasti cestovného ruchu.

Ohrozenia slovenského cestovného ruchu

Integrácia Slovenskej republiky do Európskej únie prináša so sebou aj viaceré riziká. Gúčik (tamtiež) spája členstvo v Európskej únii na jednej strane s dostatočným rastom cestovného ruchu, osobitne pod vplyvom obchodného cestovného ruchu (služobné cesty), s možnosťou expanzie podnikov cestovného ruchu na nové trhy, so zvýšeným tlakom nielen na kvalitu služieb, ale aj na produktivitu. Na druhej strane predpokladá, že zavedenie náročných kvalitatívnych štandardov sa negatívne prejaví hlavne v malých a stredných podnikoch. Odliv kvalifikovanej pracovnej sily do klasických krajín Európskej únie bude mať za následok zhoršenie pracovných podmienok v cestovnom ruchu. Rátat' treba aj s konkurenciou medzinárodných hotelových sietí a sietí cestovných kancelárií.

Možno predpokladať, že prítomnosť nadnárodných spoločností na Slovensku prinesie pre slovenské podniky cestovného ruchu výhody ale aj riziká. K výhodám je možné zaradiť najmä možnosť spojiť sa s veľkými nadnárodnými spoločnosťami a z toho vyplývajúce príležitosti na získanie ich know-how, finančných zdrojov, trhu a klientely ap. Možné riziká, resp. nevýhody vyplývajú z hrozby potláčania regionálnych zvláštností, menšej citlivosti k prírodnému prostrediu, odlivu zisku do iných krajín a tým menej zdrojov na investovanie.

Ak na ne nebudú podniky cestovného ruchu a príslušné orgány Slovenskej republiky včas reagovať môžu sa stat' brzdou rozvoja cestovného ruchu Slovenska. Zvýšená konkurencia, ktorá spočiatku vytvára tlak na zvyšovanie kvality poskytovaných služieb, však môže pri nedostatočnej podpore rozvoja cestovného ruchu zo strany štátu spôsobiť likvidáciu domácich podnikov a domáceho manažmentu.

Nedostatočná podpora domácich podnikov cestovného ruchu a ponuky diferencovaných produktov podľa rôznych segmentov návštevníkov môže viesť k útlmu rozvoja v danej oblasti a postupnej strate národnej identity.

Nevýhodné podmienky v oblasti daňovej a odvodovej politiky Slovenskej republiky môžu mať za následok konkurenčnú neschopnosť podnikov cestovného ruchu a ohrozujú ich pozíciu na slovenskom trhu cestovného ruchu (DPH, odvody do poisťovní ap.).

Nekontrolovaný rozvoj cestovného ruchu môže spôsobiť devastáciu životného prostredia a nenahraditeľné škody na prírodnom prostredí a kultúrnom dedičstve.

V prípade, že sa neposilní domáci dopyt po cestovnom ruchu, zostane väčšina slovenských podnikov nútene závislá od dopytu po cestovnom ruchu v ostatných členských krajinách Európskej únie.

Záver

Slovensko je vo svete málo známe ako krajina cestovného ruchu, ktorá disponuje veľkým množstvom prírodných a kultúrnych turistických atraktív. Je to dôsledok doterajšieho podceňovania jeho propagácie, ale aj nedostatočnej invencie a úrovne poskytovaných služieb

účastníkom cestovného ruchu. Rozvoju cestovného ruchu a jeho významu pre hospodársky rozvoj Slovenska nevenujú pozornosť ani štátne orgány.

Vstupom Slovenska do Európskej únie dostáva slovenský cestovný ruch veľké šance a príležitosť. Do akej miery ich dokáže využiť bude závisieť nie od Európskej únie, ale od toho, či sa cestovný ruch stane nielen proklamovanou, ale skutočnou prioritou rozvoja slovenského hospodárstva ako vo viacerých európskych krajinách s vyspelým cestovným ruchom.

Literatúra:

- Stanek, P.: Globalizácia, Európska únia a Slovenská republika. Bratislava 2002
- Gúčik, M.: Vplyv stratégie cestovného ruchu Európskej únie na politiku cestovného ruchu v Slovenskej republike. In: Zborník prednášok z IX. Medzinárodnej konferencie o cestovnom ruchu. CESTOVNÝ RUCH V PROSESE EURÓPSKEJ INTEGRÁCIE A GLOBALIZÁCIE. Dom techniky ZSVTS Banská Bystrica 2004, s. 13)
- Maráková, V.: Formovanie politiky podpory malých a stredných podnikov cestovného ruchu. In: Ekonomická revue cestovného ruchu, roč. 37, 2004, č. 1, s. 23-36.

Abstract

Slovak tourism is stagnating. The accession to the European Union creates great opportunities for Slovak tourism. The opportunities are the following: harmony of conditions for entrepreneurial activities in the European Union, the improvement of the image of Slovakia in the world as a member country of the European Union, the abolition of customs and passport barriers for tourists, cooperation and participation in the integration processes in European tourism, and the support of development of tourism as a factor of regional development. On the other hand, the increase of competition, the uncontrolled development of

mass tourism and its influence upon nature potential, the loss of national identity through the influence of multinational integration can be considered as the threats of Slovak tourism.

Rezumé

A szlovák idegenforgalom jelenleg stagnál. Az Európai Unióhoz való csatlakozás kedvező lehetőségeket teremt a szlovák idegenforgalom számára: harmonikus feltételek a vállalkozói tevékenységek segítésére, a Szlovákiáról alkotott kép javítása, az útlevél és vámkorlátozások megszüntetése, együttműködés az európai turizmus integrációs folyamatában, az idegenforgalom fejlődésének, mint regionális fejlesztési tényezőnek támogatása. Másfelől: a konkurencia növekedését, a tömegturizmus ellenőrizetlen fejlődését és annak a természeti viszonyokra gyakorolt hatását, a nemzeti identitásnak a multinacionális integráció hatásán keresztül történő elvesztését a szlovák idegenforgalom fenyegetésének is lehet tekinteni.



DAVID DELIA - PĂIUȘAN LUMINIȚA

SOLVABILITATEA BANCARĂ ȘI RISCUL DE CAPITAL

Introducere

Lucrarea își propune să evidențieze importanța adecvării capitalului unei bănci pentru asigurarea unei baze financiare solide și protejarea împotriva insolvenței. Astfel sunt tratate aspecte legate de capitalul social minim, situațiile financiare și solvabilitatea, adecvarea fondurilor proprii în conformitate cu Acordul de la Basel și nu în ultimul rând concluziile asupra lucrării.

Solvabilitatea bancară se referă la adecvarea fondurilor proprii la riscurile asumate: riscul de credit, ratei profitului, lichidității, riscurile operaționale de piață. Definiție Fondurile proprii reprezintă ultimul garant al solvabilității în fața ansamblului riscurilor.

Băncile au ca și caracteristică inherentă un indicator capital supra datorii relativ scăzut. Pentru a încuraja managementul prudent al riscurilor asociate acestei structuri unice a bilanțului, autoritățile de reglementare au introdus în marea majoritate a țărilor anumite cerințe de adecvare a capitalului. La sfârșitul anilor 80, Comitetul de la Basel pe probleme de Supraveghere Bancară a preluat inițiativa și a dezvoltat un standard de adecvare a capitalului bazat pe risc, care urma să conducă la o convergență internațională a reglementărilor de supraveghere care guvernează adecvarea capitalului pentru băncile active la nivel internațional. Inițiativa s-a concretizat în acordul de la Basel pe probleme de capital.

Capitalul social minim și solvabilitatea

Autoritatea bancară reglementează sub multiple forme regimul capitalului bancar: valoarea minimă absolută a acestuia, modul de vărsare, structura capitalului bancar folosit pentru raportare și mărimea lui relativă la activele riscante ale băncii. Un anumit nivel minim al capitalului social este o condiție de obținere a acordului de funcționare a băncii de la autoritatea de supraveghere. În România aceste norme sunt emise și sancționate de BNR. România s-a aliniat legislației europene și este adoptată cerința unui capital minim echivalent cu 5.000.000 euro. Periodic, BNR actualizează pragul minim de capital social în lei, pentru luna mai 2003 fiind de 370 mld. lei.

Situatiile financiare ale băncilor și solvabilitatea

Determinarea corectă a solvabilității se bazează pe informația contabilă furnizată și situațiile finaciare ale băncii. Cadrul contabil precizează regulile de măsurare ale rezultatelor bancare.

Băncile trebuie să prezinte un bilanț care să grupeze activele și datorile după natura lor și să le clasifice într-o ordine care reflectă lichiditatea lor relativa.

In conformitate cu prevederile IAS 30, informațiile din bilanț sau comentariile privind situațiile financiare trebuie să includă cel puțin urmatoarele active și datorii:

Active

- Numerar și solduri la banca centrală
- Titluri de stat pe termen lung și alte titluri care pot fi prezentate pentru rescontare la banca centrală
- Titluri de stat și alte titluri deținute pentru tranzacții
- Plasamente, credite și avansuri acordate altor banchi
- Alte plasamente pe piața monetară
- Credite și avansuri acordate clientilor
- Titluri de plasament

Datorii

- Depozite de la alte bănci
- Alte depozite de pe piata monetara
- Depozite atrasse
- Certificate de depozit
- Bilete la ordin și alte datorii atestate de documente
- Alte fonduri împrumutate

Cea mai utilă abordare a clasificării activelor și datorilor unei bănci este de a le grupa după natura lor și de a le prezenta în ordinea lichidității lor - care corespunde de obicei scadenței acestora. Valoarea la care orice activ sau datorie este prezentată în bilanț nu trebuie compensată prin deducerea altui activ sau a altiei datorii dacă dacă există un drept legal de compensare sau dacă compensarea reprezintă perspectiva de realizare/decontare a elementului luat în calcul.

Din rațiuni operaționale bilanțul este restructurat pe patru nivele, cu excepția conturilor în afara bilanțului:

- Trezorerie și sectorul interbancar
- Clientela
- Operatiuni cu titluri
- Termen lung: imobilizari în activ și capitaluri permanente în pasiv

Ponderile celor patru nivele ale bilanțului variază de la o instituție la alta (în funcție de specificul instituțiilor și operațiunilor pe care le efectuează). Din punct de vedere al gestiunii pe bază de bilanț, aceste nivele nu sunt omogene.

Astfel, riscurile diferă după nivelul din bilanț sau în afara bilanțului analizat.

- **Activități bancare.** La banchile comerciale, metodele clasice de gestiune pe baza de bilanț se aplică la bilanțul "clientelei", ca și la cel "interbancar". Acestea grupează operațiunile de intermediere clasice: de colectare a resurselor și a creditelor. Cele două părți ale bilanțului nu sunt, în mod general, echilibrate, echilibrul lor depinzând de capacitatea de colectare a resurselor sau politica de creditare. Însă deficiturile generate de operațiunile de intermediere pot fi compensate prin operațiuni de finanțare (fonduri proprii și datorii pe termen lung și mediu sau finanțare interbancară). Deci gestiunea activ-pasiv constă în definirea politicii de finanțare astfel încât riscurile globale ale bilanțului să respecte obiectivele și limitele alese.
- **Activitățile de piață** nu sunt supuse regulilor de gestionare de aceeași natură ca la activitățile de intermediere. Principalele riscuri la care se expun operațiunile de piață sunt riscurile de piată și chiar riscurile de credit pot fi, de asemenea, importante. Portofoliul de instrumente se transformă mai rapid decât angajamentele unei banchi comerciale. Partenerii la asemenea activități pe piată sunt adesea alte instituții financiare.

Operațiunile pe piață capătă rapid o dimensiune internațională, în timp ce operațiunile de colectare a resurselor sunt mai curând dezvoltate la nivel regional sau național.

Se impune, deci, distincția între gestionarea pe baza de bilanț a unei banchi comerciale și gestionarea portofoliului unei banchi ce desfășoară activități pe piață (banque de marchés). Aceasta distincție nu presupune o separare, cu atât mai mult cu cat o coordonare a gestionarii pe baza de bilanț și a gestionarii portofoliului este necesară și examinată.

- **Angajamentele în afara bilanțului** reunesc angajamentele viitoare ce nu au legătură cu fluxul de trezorerie. Pentru bancă este vorba de angajamente oferite sau acceptate în favoarea instituțiilor de credit sau în favoarea clientelei, adică angajamente contractuale ce trebuie onorate, precum: linii de credit confirmate, garanții oferite sau solicitate,

cautiuni. Pentru băncile ce desfășoară operațiuni de piață, este vorba de angajamente bazate pe instrumente derivate, ce includ: contractele swap, opțiunile, contractele la termen, contracte de schimb, liniile de credit “stand-by” și scrisorile de credit. Pentru toate instrumentele derivate (swaps, futures, options) angajate în afara bilanțului, angajează riscurile pe piata și riscuri de credit. Riscul de rata a dobânzii poate fi considerat nul, într-o prima aproximare, atunci cand angajamentele în afara bilantului angajează poziții potențiale ale ratei variabile care să echilibreze aproximativ activul și pasivul. Contul de rezultate reprezintă o alta componentă a cadrului contabil de măsurare a riscurilor și performanțelor. Dimensiunile contabile ale performanțelor sunt reflectate în contul de rezultate. Este vorba, de asemenea, de “obiectivele” posibile pentru politica de gestionare a riscurilor, adică de variabilele-cheie la care verificăm variabilitatea și nivelul ei.

Adevararea fondurilor proprii

Deoarece diferențele reglementări naționale în domeniul impuneau condiții diferențite de la țară la țară, care afectau condițiile de concurență pe piața internațională, s-a ajuns la un acord internațional în domeniul acestor norme de capitalizare. Normele se numesc Cooke după numele bancherului englez care a prezidat comitetul de lucru de la Basel.

Cele două norme de capitalizare Cooke se calculează în mod similar și exprimă ponderea procentuală a capitalului în total active ponderate în funcție de risc: indicatorul Cooke 1 arată ponderea capitalului primar, iar indicatorul Cooke 2 ponderea capitalului primar și a capitalului secundar. În condițiile unei piețe financiare (de capital) dezvoltate, structura capitalului bancar este complexă, în principal datorită trasăturilor diferențiate ale titlurilor de proprietate (drepturi de vot, dividende etc.). Sunt de asemenea recunoscute ca elemente ale capitalului secundar titluri de credit pe termen lung hibride, de tipul obligațiilor convertibile.

La nivel european rata de solvabilitate este similară indicatorului Cooke 2; regimul său este stabilit în Directiva 89/647/CEE.

Rata se calculează la nivelul bilanțului consolidat în funcție de nivelul fondurilor bancare totale: capital propriu și capital suplimentar (în limita a 100% din capitalul propriu) cu deducerea participațiilor, pierderile perioadei curente și acțiunilor răscumparate. Ponderile utilizate pentru active și echivalentul elementelor în afara bilantului sunt de 0, 20, 50 și 100%. Nivelul coeficientului de ponderare este de nivelul riscului de creditare (inclusiv de țară) al unui plasament.

In ceea ce priveste riscul propriu-zis de creditare, debitorii sunt grupati în: guverne, autorități locale, bănci (inclusiv de dezvoltare) și agenti (economiți și populație). Referitor la riscul suplimentar de țară se face o deosebire între țările membre ale OECD sau care au aranjamente speciale de creditare cu FMI (zona A) pe de o parte, și celelalte țări pe de alta parte (zona B). Rata minima de solvabilitate este de 8% iar raportarea ei se face de două ori pe an. Gradul de capitalizare se calculează prin raportarea capitalului la suma activelor ponderate. Aceasta este de fapt principalul element nou al normelor Cooke. Se calculează prin ponderarea diferitelor elemente de active dar și a unora în afara bilanțului cu coeficienți între 0 și 100% în funcție de risc. Stabilirea acestor coeficienți ridică cele mai mari probleme. În tabelul de mai jos sunt prezentate propunerile (sintetizate) ale țărilor din cadrul OECD.

Ponderea activelor bancare în funcție de risc

Pondere	Grupa de active
0%	Numerar în casă sau în tranzit disponibil în conturi deschise la banca centrală și alte bănci centrale OECD, creațe de încasat de la guvern, bănci centrale din țara sau din țări membre OECD.
20%	Numerar în curs de încasare, toate creațele asupra sau garantate de bănci OECD, creațe pe termen scurt asupra unor bănci non-OECD, creațe garantate condiționat de guverne OECD, creațe garantate condiționat de guverne non-OECD, în limita pasivelor proprii în acea valută, creațe asupra autorităților locale
50%	Obligațiuni ale autoritatilor locale, credite ipotecare de gradul întâi, echivalentul-credit al contractelor ce implica risc ale ratei dobânzii și risc valutar.
100%	Credite private (instituționale, de consum, pentru țări în curs de dezvoltare) active reale, plasamente, în subsidiare neafiliate, creațe asupra unor firme de stat, toate celelalte active (inclusiv intangibile).

In tabelul de mai jos sunt prezentate ponderile de risc pe categorii de active din bilanț, conform Circularei 10/1997.

Ponderi de risc	Elemente luate în calcul
0%	<p>1. Numerar și disponibil la Banca Națională a României:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) casa de leu și de valută; b) disponibil la Banca Națională a României. <p>2. Titluri de valoare emise de:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) administrația publică centrală de specialitate a statului român; b) administrația centrală a țărilor din categoria A ; c) băncile centrale din țările din categoria A; d) instituții financiare internaționale .

	<p>3. Credite și avansuri acordate (sau garantate de acestea):</p> <ul style="list-style-type: none"> a) administrației publice centrale de specialitate a statului român; b) administrației centrale a țărilor din categoria A; c) Băncii Naționale a României; d) băncilor centrale din țările din categoria A; e) instituțiilor financiare internaționale.
	<p>4. Alte creațe asupra:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) administrației publice centrale de specialitate a statului român; b) administrației centrale a țărilor din categoria A; c) Băncii Naționale a României; d) băncilor centrale din țările din categoria A; e) instituțiilor financiare internaționale.
20%	<p>1. Cecuri, cupoane și alte elemente în curs de încasare</p> <p>2. Titluri de valoare emise de:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) societăți bancare românești; b) bănci din țările din categoria A; c) administrația locală din România; d) administrația locală din țările din categoria A. <p>3. Credite și avansuri acordate (sau garantate de acestea):</p> <ul style="list-style-type: none"> a) societăților bancare românești; b) băncilor din țările din categoria A; c) băncilor din țările din categoria B , cu scadență de maximum un an; d) administrației locale din România; e) administrației locale din țările din categoria A; f) organismelor guvernamentale din România; g) organismelor guvernamentale din țările din categoria A. <p>4. Disponibilități și depozite la:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) societăți bancare românești; b) bănci din țările din categoria A; c) bănci din țările din categoria B pe termen de maximum un an <p>5. Alte creațe asupra:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) societăților bancare românești; b) băncilor din țările din categoria A; c) băncilor din țările din categoria B, cu scadență de maximum un an d) administrației locale din România; e) administrației locale din țările din categoria A; f) organismelor guvernamentale din România; g) organismelor guvernamentale din țările din categoria A.
50%	<p>1. Credite și avansuri acordate clienților, garantate cu ipoteci asupra locuințelor.</p> <p>2. Terenuri și clădiri în proprietatea societății bancare, pentru scopurile activității sale.</p> <p>3. Poziția valutară totală scurtă.</p>

100%	1. Alte titluri de valoare. 2. Alte credite și avansuri acordate. 3. Participații de capital la instituții financiare și la alte entități nebancare. 4. Alte imobilizări corporale. 5. Alte active.
------	--

Țările din categoria A sunt țările membre ale Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD). Țările din categoria B sunt toate țările, cu excepția celor din categoria A și a României.

Activele ponderate în funcție de risc cuprind atât activele propriu-zise (bilanțiere) cât și echivalentul posturilor în afara bilanțului; valoarea lor de calcul este cea netă, (după deducerea prelevărilor la fondul de rezerva): Ponderile folosite sunt de 0,20 , 50 și 100%. Elementele în afara bilanțului sunt convertite în echivalent credit în funcție de riscul pe care îl prezintă, astfel:

Factori de conversie pentru elementele în afara bilanțului

Risc	Factor de converzie (%)
Grupa I: risc maxim	100
Grupa II: risc mediu	50
Grupa III: risc scazut	20

Echivalentul credit este apoi considerat ca element de bilanț și i se aplică ponderea de risc corespunzătoare categoriei de beneficiar al facilității respective. Raportarea se face trimestrial, în termen de 30 zile.

Limita minimă a indicatorului de solvabilitate, calculat ca raport între nivelul fondurilor proprii și expunerea netă, va fi de 12 %, iar limita minimă a indicatorului de solvabilitate, calculat ca raport între nivelul capitalului propriu și expunerea netă, va fi de 8 %. Expunerea netă reprezintă expunerea netă din activele bilanțiere și din elemente în afara bilanțului, iar expunerea netă din activele bilanțiere, reprezintă activele instituției de credit la valoarea netă (respectiv după deducerea elementelor de pasiv rectificative), ponderate în funcție de gradul lor de risc de credit.

Normele românești sunt foarte apropiate în spirit și în conținut de cele europene doar că aplicarea lor în condițiile actuale este prematură. Băncile trebuie să suporte costurile procesului de restructurare a bilanțului impuse de noile standarde de clasificare a creditelor de

portofoliu și constituirea unor rezerve corespunzătoare. Incadrarea simultană în cerințele de solvabilitate este o obligație dură căci, spre deosebire de băncile din OECD, capitalul suplimentar este redus.

Structura elementelor în afara bilanțului, în echivalent de credit, în funcție de beneficiarii acestor facilități

- mii lei -

Categorii de beneficiari	Nr. rând	Echivalent credit	Pondere de risc - % -	Valoare ponderată [col. 3 = (1 x2)/100]
a	B	1	2	3
Administrația publică centrală de specialitate a statului român	1		0%	
Administrația centrală a țărilor din categoria A	2		0%	
Banca Națională a României	3		0%	
Băncile centrale din țările din categoria A	4		0%	
Instituții financiare internaționale	5		0%	
Băncile românești	6		20%	
Băncile din țările din categoria A	7		20%	
Băncile din țările din categoria B, cu scadență de maximum un an	8		20%	
Administrația locală din România	9		20%	
Administrațiile locale din țările din categoria A	10		20%	
Organismele guvernamentale din România	11		20%	
Organismele guvernamentale din țările din categoria A	12		20%	
Alte categorii de beneficiari	13		100%	
TOTAL ELEMENTE ÎN AFARA BILANȚULUI (rd. 14 = rd. 1 la rd. 13)	14		x	

Discuții

Justificarea introducerii acestor norme decurge din statutul de societăți pe acțiuni al băncilor care angajează, prin activitatea lor, răspandirea comercială a acestora. Garanția supraviețuirii lor, în cazul în care capitalul devine nul sau negativ, este foarte diferită (la fel ca și probabilitatea producerii acestui eveniment):

- băncile cu capital exclusiv sau majoritar de stat beneficiază de o garanție teoretică nelimitată în contradicție cu statutul lor de societăți anonime;
- băncile private nu beneficiază de nici un fel de garanție (privată sau publică) chiar dacă între acționarii lor sunt și instituții sau întreprinderi publice.

Ca urmare nici reacția lor la introducerea acestor norme nu este uniformă.

Băncile au posibilități foarte reduse de majorare a fondurilor proprii deoarece piața de capital este îngustă iar titluri de credit subordonate nu există. Prima dificultate este obținerea acestor fonduri proprii. Băncile de stat au din nou un avantaj competitiv căci statul (în România cel puțin) a asigurat majorarea capitalului lor prin donații de la buget. Băncile private au ca singura sursă reinvestirea profitului, limitată însă de constrângerea de piață căreia trebuie să îi facă față (remunerarea acționarilor în mod corespunzător). Talia lor fiind redusă, și acumulările sunt la fel și deci și capacitatea lor de autofinanțare.

Este deci de așteptat ca un număr semnificativ de bănci să nu poată realiza nivelul de capitalizare impus de normă și, în absența unor sancțiuni credibile, autoritatea bancară de control să-și vadă reputația compromisă.

Chiar dacă băncile reusesc să-și majoreze corespunzător capitalul, acesta este un proces costisitor și rentabilitatea lor trebuie să crească. Principala cale o reprezintă creșterea expunerii lor la risc prin majorarea ponderii creditelor remunerate superior (de risc mare). Această tendință este blocată de introducerea normelor privind prelevările la fondul de rezerva care reduc profitul. Este de așteptat atunci ca băncile să rezolve dilema reducându-și activele (reducând volumul creditelor noi), preocuparea menținerii calității devenind preocuparea lor principală. Date referitoare la Ungaria unde aplicarea normei de solvabilitate trebuia să se facă până la sfârșitul anului 1993 și a fost amanată până la sfârșitul lui 1994, arată că volumul creditelor acordate a stagnat din 1992 și că băncile nu au inițiative semnificative pe această piață. Ele se ferește să extindă creditul datorită situației economice generale proaste și gradului ridicat de deterioarare a calității proprietelor portofolii.

Putem estima deci că suficient de ridicată probabilitatea ca noile norme de capitalizare să devină fie ineficace fie generatoare ale unei reduceri a volumului total de credite. Efectul pervers al acestor norme se poate manifesta plenar la nivelul băncilor de stat: garantia statului

poate induce un comportament agresiv, asumarea unor riscuri suplimentare sau creșterea în final a riscului în sistem. Oricum, prelevările de risc sunt o restricție dură atât pentru băncile private cât și pentru cele de stat, fiind însoțită de o penalizare fiscală imediata.

Dupa părerea noastră impunerea prelevărilor pentru fondul de rezervă trebuia să fie o prioritate absolută, constituirea acestora fiind atent monitorizată de autoritatea de control. Penalizarea fiscală ce o insotește este ușor de aplicat și poate avea un important rol educator pentru conducerea băncilor. În ceea ce privește norma de solvabilitate, aceasta a fost concepută pentru băncile cu o activitate internațională semnificativă și care publică trimestrial principalele date care permit stabilirea unui rating. Ele au fost generalizate în spațiul OECD și al UE unde au intrat în vigoare de la 1 ianuarie 1993. Pentru țările din Europa de est, cu piețe de capital slab dezvoltate, impunerea lor este prematură. Nimic nu impiedică băncile mari, care doresc să se extindă în spațiul European, să-și impună singure standarde interne care să corespundă celor internaționale. De altfel și între țările din est care au implementat aceasta normă, România este între primele țări care o aplică și într-o perioadă foarte scurta de timp: Ungaria a stabilit un prim termen la 1 ianuarie 1993 dar BNU a fost obligată să acorde prelungiri individuale până la 31 decembrie 1994; în Cehia impunerea normei se face treptat pe parcursul unei perioade de trei ani, astfel: grad de solvabilitate minim de 6.25% la sfârșitul anului 1993, 7% în 1994 și 8% la sfârșitul anului 1996. Doar la noi, normele introduse în 1994 devin obligatorii până la sfârșitul lui 1995.

In general participarea băncilor (comerciale) la capitalul altor firme este interzisă sau limitată. Motivele principale constau în specificul de intermediari financiari ai acestor banchi și teama că împărtirea capitalului bancar cu cel din alte sectoare (industrial în special) generează risc sistemic sporit (interese comune care slabesc controlul prin banchi asupra agenților economici).

In UE, în prezent, a doua Directiva bancară limitează participațiile la companii nefinanciare la 15% din capital pentru fiecare participație și la 60% pentru ansamblul acestora. Pentru companiile nefinanciare limitele sunt cele ale Directivei, cu urmatoarele excepții:

- Belgia – limite de 10 și 35%
- Olanda – participații sub 10% din capitalul companiei nefinanciare;
- Italia – tratament diferit al băncilor mari pentru care limitele sunt de 6 și 60% fata de cel al băncilor mici cu o limită totală a participațiilor de 15%;

Posibilitatea participării la capitalul companiilor nefinanciare este interesantă în contextul procesului de privatizare pentru statele în care, înainte, nu era permisă (de exemplu

Italia), dar majoritatea bancilor mari sunt interesate de participatii care sa le asigure controlul. Pe de alta parte, în țările în care băncile de stat au o pondere mare în cadrul sistemului bancar (Italia, Franta) se manifesta temerea că aceste bănci vor fi folosite pentru a salva companii cu probleme de capitalizare, implementarea noii Directive degenerând astfel în dezvoltarea “culturii de spital” (hospital culture). Participațiile la capitalul instituțiilor finanaciare sunt în general libere, cu excepția Greciei unde trebuie aprobate în prealabil de autoritatea bancară.

In Romania participația unei societăți bancare la capitalul unei companii nefinanciare este limitată la 20% din capitalul societății respective. Participarea la capitalul unei instituții financiare a fost restransă prin normele 14/1994 căci “regile autonome și societățile bancare persoane juridice române nu pot avea calitatea de acționari, această calitate la data intrării în vigoare a prezintelor norme nu pot achiziționa acțiuni noi cu ocazia majorarii capitalului social al societății bancare ai cărei acționari sunt.

Concluzii

Capitalul este necesar ca protecție în cazul unor pierderi neașteptate, acesta neputând fi substitut al unui bun management. Indicele de sovabilitate de 8% impus de acordul de la Basel trebuie privit ca o cerință minimă. Având în vedere mediile volatile sau aflate în tranziție ar fi mai potrivită o cerință de adevarare a capitalului ponderat în funcție de risc, în valoare semnificativ mai mare de 8%

Suma de capital deținută de o bancă trebuie să fie măsurată în funcție de nivelul acesteia de risc; este responsabilitatea managementului și a consiliului de administrație în primul rând, să evalueze profilul de risc al băncii și în al doilea rând să egaleze capitalul de risc. Consiliului de administrație îi revine, de asemenea responsabilitatea de a proiecta cerințele de capital pentru a determina dacă deținerea de capital și creșterea curentă sunt durabile.

Bibliografie:

- Vasile Dedu - Gestiune și Audit bancar , Editura economică 2003.
- Hennie Van Greuning – Analiza și Managementul Riscului Bancar, Editura Irecson 2004.
- C Bosno - Monedă și credit, vol I și III, București , Atelierul ASE, 1991.

- T Mayer - Banii activitatea bancară și economia, București , editura Didactică și Pedagogică 1993.
- ***** - Legea privind statutul BNR 1998.
- ***** - Legea activității bancare

Summary

This paper wants to draw the attention to the importance of the adjustment of the banking capital in order to ensure and protect a strong monetary fund and solvency. The authors deal with the topic of the minimal ordinary share capital, the financial situation, solvency and with that of the adjustment of the own monetary fund on the basis of the *Agreement of Basel*.

The authors explore the relationship between the minimal ordinary share capital and solvency, the financial statements of banks, solvency, the assets, the liabilities, banking and marketing activities, the liabilities outside the balance, the adjustment of internal funds, the ratio of banking assets taken as a function of risk and the risk of exchange factors of elements outside the balance. Moreover, they present those issues which have occurred in Romania in the case of the above mentioned topics. The authors' final conclusions are as follows:

- The capital reserves are necessary because they represent such a deposit which can't be replaced with a good management in the case of unexpected losses.
- The 8% indicator of solvency determined by the *Agreement of Basel* must be treated as a minimal demand. By taking the volatile and changing environment into account, they have concluded that a capitalisation coefficient would be more desirable taken as a function of risk whose value is much higher than 8%.
- A principal retained by a bank must be determined taken as a function of the risk level. First of all, the management and the board of directors must estimate the risk profile of the bank, and secondly it must equalize the risk with the help of capital as well. It is the board of directors that must assume the responsibility for planning the capital liabilities in order that capital savings and the current accumulation should be durable.

Rezümé

A dolgozat fel kívánja hívni a figyelmet a banki tőke hozzárendelésének fontosságára, egy erős pénzügyi alap biztosítása és a fizetőképesség megvédése érdekében. A tanulmányban a minimális törzstőkével, a pénzügyi helyzettel és a fizetőképességgel, a Basel-i Egyezmény alapján történő saját pénzügyi alapok hozzárendelésével kapcsolatos téma kerülnek tárgyalásra.

A szerzők vizsgálják a minimális törzstőke és a fizetőképesség kapcsolatát, a bankok pénzügyi kimutatásait és a fizetőképességet, az aktívákat, a kötelezettségeket, a banki tevékenységeket, a piaci tevékenységeket, a mérlegen kívüli kötelezettségeket, a saját pénzalapok hozzárendelését, a banki eszközök arányát a kockázat függvényében és a mérlegen kívüli elemek kockázat átváltási tényezőit. Továbbá bemutatják azokat a vitapontokat, amelyek a fenti kérdéskörrel kapcsolatosan kialakultak Romániában. A szerzők végkövetkeztetései:

- A tőketartalék azért szükséges, mert váratlan veszteségek esetében egy olyan biztosíték, amelyet nem lehet egy jó menedzsmenttel helyettesíteni.
- A 8%-os, a Basel-i Egyezmény által meghatározott, fizetőképesség-mutatót egy minimális elvárásként kell kezelní. Figyelembe véve az illékony vagy változó környezetet megfelelőbb lenne egy kockázat függvényében történő tőkésítési együttható, melynek értéke jóval nagyobb legyen 8%-nál.
- Egy bank által visszatartott tőkeösszeget a kockázati szintjének függvényében kell meghatározni; a menedzsmentnek és az igazgatótanácsnak a felelőssége elsősorban, hogy felmérje a bank kockázati profilját, másodsorban pedig, hogy a tőkével kiegyenlítse a kockázatot. Szintén az igazgatótanácsra hárul az a felelősség, hogy meghatározza a tőke követelményeket, annak meghatározására, hogy a tőke megtakarítás és a folyó felhalmozás tartós legyen.



EVA HUDECOVÁ

DEFINIČNÉ ZNAKY PRÁVNICKÝCH OSÔB V SLOVENSKEJ PRÁVNEJ TEÓRII A LEGISLATÍVE

Právnická osoba je popri fyzických osobách druhou formou právnej osobnosti (subjektivity), ktorej právo priznáva samostatnú spôsobilosť byť nositeľom subjektívnych práv a povinností.

Základom súčasnej právnej úpravy právnických osôb v Slovenskej republike je Občiansky zákonník č.40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov. V druhej hlate pod názvom „Účastníci občiansko-právnych vzťahov“ v ust. § 18 - § 21 upravuje právnické osoby ako samostatné subjekty práva. Vzhľadom na početnosť a variabilitu druhov právnických osôb právna úprava Občianskeho zákonníka počíta s osobitnými zákonmi, ktoré jednotlivé druhy právnických osôb v komplexnej rovine zastrešia od ich založenia a vzniku cez vnútorné právne pomery vrátane organizácie a ekonomických pravidiel až po ich zánik. Cieľom občiansko-právnej úpravy nie je zasahovať do právnych osobitostí jednotlivých konkrétnych právnických osôb upravených zákonmi ale hlavne:

- rozdeliť právnické osoby podľa základných druhov,
- jednoznačne určiť ich spôsobilosť na práva a povinnosti a prostredníctvom štatutárnych orgánov aj na právne úkony
- jednotne normatívne upraviť najdôležitejšie otázky spoločné pre všetky právnické osoby (názov, sídlo, vznik, zánik).

Snahou zákonodarcu je zachytiť pomerne rozsiahlu pluralitu právnických osôb, ktoré majú miesto a opodstatnenie v podmienkach trhovej ekonomiky. Podľa ustanovenia §-u 18 odst. 2 Občianskeho zákonníka, právnickými osobami sú:

- združenia fyzických alebo právnických osôb,
- účelové združenia majetku,
- jednotky územnej samosprávy,
- iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.

Občiansky zákonník nenormuje konkrétné právnické osoby, len ustanovuje základný systém ich delenia a to podľa určitých charakteristických znakov, pričom ponecháva otvorený priestor na normovanie vzniku ďalších právnických osôb.

Teória právnických osôb hľadá dominantné znaky, základné charakteristické prvky typické pre tento druh osoby v právnom zmysle slova.

Autori J. Hurdík a J. Katolický (1992, str. 73) za pojmové znaky právnických osôb považujú: právnu subjektivitu, spôsobilosť na právne úkony, deliktuálnu spôsobilosť, organizačnú štruktúru, oddelenie majetku právnickej osoby od majetku jej členov, názov právnickej osoby.

Slovenská teória zastúpená prof. Lazarom (2004, str. 136) za pojmové znaky právnických osôb považuje: vlastnú právnu subjektivitu, personálny alebo majetkový substrát, organizáciu, účelové určenie.

Prezentované pojmové znaky dopĺňa zákonnými predpokladmi vlastnej existencie týchto útvarov o: názov právnickej osoby, sídlo právnickej osoby, spôsob konania právnickej osoby v právnych vzťahoch.

Vlastná právna subjektivita

Právnická osoba má od svojho vzniku nielen spôsobilosť nadobúdať práva a povinnosti, ale aj spôsobilosť na právne úkony. Právna subjektivita právnickej osoby vychádza zo zásady tzv. „neobmedzenej subjektivity“, t.j. subjektivity, podľa ktorej môže právnická osoba robiť akékoľvek úkony a bráť na seba akékoľvek práva a povinnosti. Z uvedeného vyplýva, že právnické osoby majú v právnych vzťahoch také postavenie ako fyzické osoby. V tejto súvislosti sa žiada pripomenúť, že vznik právnickej osoby je zo zákona podmienený účelom, ktorý má počas svojej existencie sledovať. Účel sa môže prejaviť v rôznych podobách a v súvislosti s tým aj v rôznom rozsahu práv a povinností. Právny poriadok spravidla nepriznáva právnickým osobám subjektivitu vo väčšom rozsahu ako je potrebné k plynulému a bezpečnému plneniu jej účelu. Z povahy právnických osôb vyplýva, že sú hlavne subjektami majetkových práv a povinností (nie rodinných), aj to len vtedy, ak sa nezakladajú na príbuzenskom pomere.

Personálny alebo majetkový substrát

Základom právnických osôb sú osoby alebo majetok. Podľa toho, čo je základným predmetom združenia je možné deliť právnické osoby na korporácie a nadácie. Korporácie sú v zásade združením osôb a nadácie združením majetku.

Organizácia právnickej osoby

Každá právnická osoba má svoju vnútornú organizáciu, ktorá vyplýva z formy konkrétnej právnickej osoby a je ustanovená zákonom. Zákon ustanovuje povinné orgány, spôsob ich tvorby, právomoci, kompetencie a vzájomné vzťahy medzi nimi.³

Právne predpisy nepoznajú definíciu pojmu „orgán právnickej osoby“. V českej odbornej literatúre (v súvislosti s obchodnými spoločnosťami) vymedzil tento pojem J. Dedič

³ Takto chápanú organizáciu nie je možné zamieňať s vnútornou organizáciou podniku (organizačné štruktúry), účelom ktorej je zabezpečiť racionálne rozdelenie výrobných a iných úloh podniku s cieľom dosiahnutia želateľného výsledku.

(1999), ako vnútorný útvar právnickej osoby bez právnej subjektivity. Tento útvar tvorí určitá osoba, alebo skupina osôb, ktorá zabezpečuje činnosť právnickej osoby vo vnútorných aj vonkajších vzťahoch. Prísne rozlišujeme orgán právnickej osoby od osoby, alebo osôb, ktoré ho tvoria. Tieto osoby majú právnu subjektivitu, právnu subjektivitu má aj právnická osoba, ale orgán právnickej osoby právnu subjektivitu nemá.

Základom organizácie právnických osôb sú spravidla tri orgány. Jeden orgán tvorí vôleu organizácie, druhý túto vôleu prejavuje a tretiemu je zverená kontrola. Z právnych predpisov vždy vyplýva, ktoré povinné orgány si musí konkrétna právnická osoba zriadíť. Napr. osobitné právne predpisy ustanovujú:

- orgánmi nadácie sú správna rada, dozorná rada, správca,
- orgánmi akciovéj spoločnosti sú valné zhromaždenie, predstavenstvo, dozorná rada,
- orgánmi družstva sú členská schôdza, predstavenstvo, kontrolná komisia,
- orgánmi neziskovej organizácie sú správna rada, riaditeľ, dozorná rada (revízor).

Účelové určenie právnickej osoby

Vo všeobecnosti platí, že právnickú osobu možno založiť na každý dovolený účel. Pre niektoré právnické osoby je ale účel prísne zákonom stanovený. Napr. pre verejnú a komanditnú obchodnú spoločnosť je to podnikanie, pre neziskové organizácie poskytovanie všeobecne prospěšných služieb, pre štátne fondy financovanie osobitne určených úloh, pre nadácie rozvíjanie duchovných hodnôt a ich humanitných cieľov a pod. Účel právnických osôb je vymedzený v osobitných predpisoch a spravidla konkretizovaný v predmete činnosti každej konkrétnej právnickej osoby.

Názov a sídlo právnickej osoby

Občiansky zákonník ustanovuje pre každú právnickú osobu povinnosť mať názov a sídlo. Obidva tieto atribúty musia byť určené už pri jej zriadení alebo založení či už zmluvou, zakladacou listinou, zákonným aktom alebo iným zákonom ustanoveným spôsobom. Názov je dôležitým identifikačným znakom, pod ktorým právnická osoba vystupuje počas celej svojej existencie od vzniku až po zánik. Sídlom sa rozumie adresa, na ktorej sa uskutočňuje organizovanie a riadenie jej činnosti.

Význam názvu zdôrazňujú aj osobitné zákony upravujúce jednotlivé formy právnických osôb. Problematike názvu (obchodného mena) sa venuje aj Obchodný zákonník č. 513/1991 Zb. § 9, ktorý všeobecne určuje: obchodné meno obchodných spoločností a družstva je názov, pod ktorým sú zapísané v obchodnom registri. To platí aj pre právnické osoby, ktoré sa zapisujú do obchodného registra na základe osobitného zákona. Súčasťou

obchodného mena právnických osôb je aj dodatok označujúci ich právnu formu. Obchodným menom právnickej osoby, ktorá sa nezapisuje do obchodného registra, je názov, pod ktorým bola zriadená.

Z uvedeného vyplýva, že všetky právnické osoby, ktoré sa zapisujú do obchodného registra musia mať názov doplnený o organizačnoprávnu formu, v ktorej vystupujú (s.r.o., š.p., a.s.) Názov právnických osôb, ktoré sa nezapisujú do obchodného registra upravujú osobitné zákony. Ako príklad uvádzam:

- Obchodné meno investičného fondu musí obsahovať označenie „investičný fond“. Iné osoby nesmú vo svojom obchodnom mene toto označenie používať.
- Názvom neziskovej organizácie sa rozumie názov, pod ktorým je nezisková organizácia zapísaná v registri neziskových organizácií poskytujúcich všeobecne prospěšné služby. Názov neziskovej organizácie musí obsahovať označenie „nezisková organizácia“, stačí však skratka „n.o.“.
- K návrhu na registráciu strany alebo hnutia musia byť pripojené stanovy (organizačný poriadok), v ktorých musí byť uvedené okrem iného: názov a skratka strany alebo hnutia.
- Slovo „banka“ alebo „sporiteľňa“, jeho preklady môže používať v obchodnom mene iba právnická osoba, ktorej bolo udelené bankové povolenie.
- Názov (obchodné meno) neplní len funkciu samotného označenia právnickej osoby, ale tým, že jeho súčasťou je aj vyjadrenie právnej formy, plní aj funkciu určenia účelu konkrétnej právnickej osoby, z ktorého potom vyplývajú ďalšie dôležité poznatky ako napr.: vnútorná organizácia, majetkové pomery, ručenie za záväzky a pod. V podnikateľskej praxi sa často vyskytuje pojem „firma“. Používanie tohto pojmu v bežnej hovorovej reči je dedičstvom minulosti. Firma bola chápána v dvoch významoch: V právnom význame, ako označenie podnikateľa (synonymum obchodného mena). Právne poriadky (rakúsky, slovenský)⁴ rozumeli pod pojmom „firma“ vždy meno kupca (podnikateľa), pod ktorým uskutočňuje svoje obchody, teda obchodné meno právneho subjektu, ako jeden znak právnickej osoby.
- V hovorovej reči sa dodnes chápe firma ako subjekt práva, samotný podnikateľ (napr. obchodná spoločnosť) a hovorí sa o zmluve s firmou, žalobe na firmu, vystúpení z firmy a pod.

⁴ Podľa čl.15 rakúskeho Všeobecného obchodného zákonníka sa firmou rozumelo kupcove meno, pod ktorým uskutočňuje svoje obchody a ktorým sa podpisuje. Rovnako Obchodný zákon platí na Slovensku (XXXVII.uh. zák. čl. z r.1875) v §10 hovorí: „Firma je meno, pod ktorým obchodník prevádzkuje obchod“. Novelizáciou Hospodárskeho zákonníka (zákonom č.103/1990 Zb.) bol pojem „firma“ znova zavedený do nášho právneho poriadku a vymedzený ako synonymum pojmu „obchodný názov“. Dnes sa tento pojem v legislatíve SR nevyskytuje.

Pri bežnom používaní tohto pojmu sa dodnes nerozlišuje rozdiel medzi subjektom práva a jeho označením a skôr sa pod pojmom firma rozumie samotný subjekt práva.

Vzhľadom na viacvýznamosť pojmu „firma“ platný Obchodný zákonník upustil od jeho používania a nahradil ho jednoznačným pojmom - obchodné meno.

Spôsob konania právnickej osoby v právnych vzťahoch

Občiansky zákonník (§20) ustanovuje, že právne úkony právnickej osoby vo všetkých veciach robia tí, ktorí sú na to oprávnení zmluvou o zriadení právnickej osoby, zakladacou listinou alebo zákonom (štatutárne orgány). Názov štatutárneho orgánu pre jednotlivé typy právnických osôb obvykle nachádzame v osobitných zákonoch, napr. konateľ, riaditeľ, predstavenstvo, starosta, správca a pod.

Konkrétna fyzická osoba, alebo fyzické osoby, ktoré vystupujú v právnych vzťahoch ako štatutárne orgány právnických osôb musia byť určené už pri zriadení, resp. založení právnickej osoby. Spôsob ich konštituovania normujú osobitné právne predpisy. Štatutárny orgán je neodmysliteľným spojením tzv. „umelého útvaru“ s vonkajším svetom a jeho konanie je konaním samotnej právnickej osoby.

Kľúčové slová: právnická osoba, právna subjektivita, štatutárny orgán, firma.

Literatúra:

- CIRÁK, J. 1993. Právna úprava právnických osôb v Občianskom zákonníku. In: Právny obzor, 1993, č.2
- DEDIČ, J a kol. 1998. Právo obchodných spoločností. Praha Prospektrum 1998
- FIALA,J. –HURDÍK, J. 1990. Pojetí právnických osôb. In: Právnik, 1990, č.10
- HURDÍK, J. 2003. Právnické osoby a jejich typologie. Praha: C.H. Beck, 2003
- HÁCHA, E. a kol. 1932. Slovník veřejného práva československého, Svazek II. Brno: Polygrafia, 1932
- KNAPP, V. 1995. O právnických osobách. In: Právnik, 1995, č.10 –11
- KRČMÁŘ, J.1936. Právo občanské I. Výklady úvodná časť všeobecná. Praha: Spolek československých právníků VŠEHARD, 1936
- LAZAR, J. a kol. 2004. Základy občianskeho hmotného práva. Bratislava: IURA EDITION, 2004. ISBN 80-89047-89-0
- MADAR, Z. a kol. 1998. Slovník českého práva II. Diel. Praha: Linde, 1999.ISBN 80-7201-150-2

- SEKOVÁ, M. 2003. Teoretické aspekty manažmentu neziskových organizácií vo verejnem sektore. Acta Oeconomica Cassoviensia No 7. Košice: EU PF, 2003. s. 295-303, ISBN 80-225-1713-5.
- SLOBODA, J. a kol. 1998. Občiansky zákonník I.diel Komentár. Bratislava: Eurounion, 1998. ISBN 80-85568-85-3

Summary

The number and variety of people classified by law as legal entity, cause that it is necessary to have equal view over this category (legal entity) in terms of its nature and characteristic features. Legislation has introduced the term legal entity giving its most important characteristic features such as its name, seat, and activities in legal relations. The task of law and other scientific disciplines is to find common features, rules, relations in order to improve and simplify legal amendments. This objective could also be achieved by forming common laws (codification) which would apply to the whole groups of legal entities.

Rezumé

A személyek száma és változatossága, amelyeket a törvény a jogi személy kategóriával osztályoz, szükségessé teszi, hogy egyforma kitekintésünk legyen erre a kategóriára (jogi személy), annak jellegzetes vonásainból adódóan. Amikor a törvényhozás bevezette a jogi személy kategóriát, egyúttal azt fel is ruházta annak legfontosabb vonásaival: név, hely és tevékenységek a jogviszony keretei között. A jog és az egyéb tudományos diszciplínák feladata, hogy közös vonásokat, szabályokat és viszonyokat találjon annak érdekében, hogy tökéletesítse és egyszerűsítse a törvénymódosítási eljárásokat. Ezt a célt a szokásjog (törvény - előkészítés) kialakításával is el lehet érni, amely a jogi személyek valamennyi csoportjára egyaránt vonatkozik.

LUMINIȚA PĂIUȘAN - DELIA DAVID

EVOLUȚIA PIETEI DE CAPITAL DIN ROMÂNIA

Din punct de vedere economic **piața de capital** este compusa din **piața primara** constituita din investiții de fapt (financiare dar care faciliteaza investițiile în sens economic), deci din cererea de investiții manifestata de emitenții de titluri de valoare în scopul achiziționarii de active necesare producției și serviciilor și oferta de fonduri provenite din economii sau din restructurarea portofoliului de active ale investitorilor, și **piața secundara** care este o piață financiara pe care cererea se realizeaza prin necesitatea de restructurare a portofoliilor deținatorilor de active financiare, iar oferta apare concomitent datorita acestei funcții de restructurare, precum și din economii.

Piața primara de capital este în esență piața procesului investițional. Ea este modalitatea de legatura între economia financiara și economia reala, reprezintă modul de transformare a activelor financiare în active real economice. Investiția economică înseamna creștere de capital real economic. Determinant însa pentru activitatea productiva este accesul la capital ca resursa economica, respectiv factor de producție. Aceasta se face prin intermediul pieței primare de capital, care acționând ca o componenta majora într-o economie cu mecanisme financiare dezvoltate este inclusa în piața de capital.

Piața secundara de capital este simbolica, dar folosind instrumente de tipul acțiunilor, obligațiunilor care poarta în ele atributele dreptului de proprietate, conferă imaginea economiei reale, fiind o masura a capitalului real economic. Investiția pe piața secundara de capital, plasamentul, este un proces pur financiar, simbolic ce tranzacționeaza titluri financiare, active pur financiare care se constituie în instrumentele acestei piețe.

În ansamblul ei, piața de capital astfel definita, intemediază și acțiunea instituțiilor financiare de tipul fondurilor mutuale, al fondurilor de investiții și în general al altor intermediari financiari cu acțiune și activitate diferita în spectrul economiilor naționale după cum aceste piețe sunt reglementate.

Noțiunea de piața de capital este însa definita diferit de școlile economice mondiale, acceptiunea ei derivând din structurile diferite de piață pe care economiștii le îmbraca în aceasta noțiune. Școala americană include piața de capital în piața financiara, care este considerata macropiață pe care se manifesta oferta și cererea de fonduri în economie. Piața de capital include atât tranzacțiile cu titluri pe termen lung cât și cele cu instrumente monetare (pe termen scurt), piața care este în general denumita piața monetara. Spre deosebire de aceasta, pentru școala franceza, piața de capital reprezinta piața ofertei și cererii de active

financiare în general, deci cea pe care americanii o denumesc piața financiară. În accepțiunea economiștilor francezi, piața de capital cuprinde atât piața monetară (piața bancară), piața valorilor mobiliare (care este denumita piața financiară în acest caz), cât și piața monetară. În accepțiunea acestei lucrări prin piața de capital înțelegem piața pe care se tranzacționează valori mobiliare, respectiv titluri financiare negociabile pe termen lung și care sunt în fapt active financiare dar care poartă atributele capitalului, fiind imaginea acestuia.

Sistemele financiare, respectiv structura și mecanismele pieței financiare sunt diferite de la o țară la alta, piețele formate în diferite țari având o tradiție și evoluție bazată pe istoria, obiceiurile și cultura țării respective. Dar există câteva caracteristici, principii ale pieței care se regăsesc în toate sistemele financiare din țările în care este organizată o piață financiară. În aceasta categorie se înscrie principiul de organizare și supraveghere al pieței.

Piața financiară în general, și piața de capital în particular, are organisme cu rol de reglementare și control care supraveghează piața și care îndeplinesc rolul primordial de protecție a investitorilor individuali - participanți la piață - prin asigurarea unor reglementări instituționale (cu referire la instituțiile ce activează pe această piață) dar și instrumentale (cu referire la instrumentele ce se tranzacționează pe această piață), pentru asigurarea unor condiții concurențiale cât mai apropiate de condițiile de concurență pură și perfectă. Aceste organisme poartă denumirea generică de **autoritate a pieței**, de capital, în acest caz.

Piața de capital românească este împărțită pe două segmente: piața bursieră propriu-zisă (Bursa de Valori București) și piața extrabursieră (Bursa Electronică Rasdaq - Romanian Association of Securities Dealer's Transactions). Această organizare este similară celei întâlnite pe piețele dezvoltate unde nu este redundantă, cele două piețe diferind sub aspectul criteriilor de cotare. Piața extrabursieră oferă posibilitatea accesului la finanțare a celor societăți care nu îndeplinesc criteriile de cotare pe piață bursieră "exclusivistă" și nu doresc să recurgă la finanțarea prin sistemul de credit sau prin intermediul pieței obligatare.

În afară de aceste diferențe, care țin de performanțele firmelor cotate ca și de opțiunile lor, există și diferențe legate de modalitățile tehnice de tranzacționare (piața extrabursieră fiind o piață nelocalizată) ca și de faptul că, în esență, piața bursieră "clasică" sau propriu-zisă este o piață de licitație, în timp ce piața Rasdaq este o piață de negocieri.

Impactul avut de piețele bursiere asupra economiei este dat de dimensiunea capitalurilor care pot fi atrase prin intermediul lor (atât în termeni absoluchi cât și relativi, raportați la economia respectivă / PIB), ca și de mobilitatea capitalurilor atrase în acest mod de una sau mai multe societăți anonime. Dintr-un punct de vedere istoric, apariția pieței bursiere ca modalitate de finanțare este mult ulterioră apariției sistemului de credit / bancar,

care a folosit-o în parte ca modalitate de atragere sau plasare a resurselor. Dezvoltarea industrială și postindustrială a adus cu sine necesitatea atragerii unor resurse financiare însemnate, mobilitatea acestora pe piața bursieră contribuind la minimizarea riscurilor aferente investițiilor și oferind pieței de capital rolul, deloc neglijabil, de barometru al evoluției economiei.

Această scurtă descriere a pieței de capital și a rolului pe care ele îl joacă (sau ar trebui să îl joace) este destinată să evidențieze particularitățile pieței românești. Dezvoltarea, în termeni cantitativi și calitativi, a pieței de capital, pornește de la folosirea ei ca atare, ca alternativă de finanțare de către societățile cotate, ca alternativă de economisire sau investire de către toate tipurile de investitori (mai ales în condițiile unei economii inflaționiste ca cea românească) și ca mijloc de atragere a investițiilor străine în economie de către autorități.

Prin modul în care a fost creată, folosită și dezvoltată în perioada 1996 - 1999, piața bursieră din România a avut un rol diferit, bursa fiind utilizată de către autorități ca un instrument de privatizare, iar de către investitori ca o modalitate de concentrare a capitalului, și doar în mai mică măsură ca alternativă de economisire, investire sau finanțare.

Demararea activității bursiere - iar în cazul Bursei de Valori București, reluarea ei - a avut loc cu un număr redus de societăți, având aproape în totalitate statul ca acționar majoritar (excepție făcând Impact și Sanevit, societăți cu capital integral privat). Pentru cele mai multe dintre firmele cotate pe ambele piețe (dar în special pe Rasdaq) motivația "clasică", sănătoasă, a accesului la finanțare cu costuri reduse, nu a constituit elementul determinant în listarea acestora. În special în prima parte a perioadei analizate, s-a recurs la formula cotării "prin efectul legii", ceea ce a generat încă de la început serioase neclarități cu privire la necesitatea și utilitatea acestui val de înscrieri la cotă. Astfel, la sfârșitul anului 1997, la Bursa de Valori București erau cotate un număr de 75 de societăți (comparativ cu 49 la bursa maghiară și 143 la cea poloneză), capitalizarea pieței ridicându-se însă doar la 0,63 miliarde USD (comparativ cu 15, respectiv 12 miliarde USD la bursele de la Budapesta și Varșovia) (conform statisticilor BNR). Această situație a continuat să se perpetueze în cursul întregii perioade, pe piața Bursei de Valori București fiind cotate un număr ridicat de societăți cu performanțe slabe, în ciuda încercărilor de filtrare a acestora prin înființarea Categoriilor I și II și a pieței valorilor mobiliare necotate.

Urmărind formarea cererii și a ofertei de acțiuni, trebuie să ținem cont de lipsa unei protecții adecvate a acționarilor minoritari, mai ales în prima parte a perioadei analizate. Cum statul (prin Fondul Proprietății de Stat, respectiv succesoarea acestei instituții, Autoritatea pentru Privatizarea și Administrarea Participațiilor Statului - APAPS) era acționar majoritar la

cea mai mare parte a societăților cotate atractive, acest lucru a dus la un interes mai mic pentru oferta acționarilor minoritari (PPM și SIF-uri) și, în consecință, la posibilitatea acumulării acestor acțiuni la prețuri relativ mici. În acest sens, introducerea tranzacțiilor cross (între clienții aceluiași SVM – Societate de Valori Mobiliare - ; în 1997) și existența tranzacțiilor speciale a permis acumularea în timp de pachete importante de acțiuni de către clienții interesați la prețuri relativ mici, mai ales în valută (moneda națională se depreciază de la 4035 lei /USD la 1 ian 1997 la peste 16500 la sfârșitul perioadei analizate). Oferta FPS este dependentă de politica de privatizare, care, în acest mod, a constituit un factor deosebit de important de influență al pieței. Pe de altă parte, criza sistemului fondurilor mutuale, inexistența sau slaba dezvoltare a sistemului privat de pensii și de asigurări, și prezența unui sistem bancar în mare parte etatizat, au constituit factori care au determinat o cerere internă slab dezvoltată (dar care crește în ultimii doi ani), lăsând piața dependentă în mare parte de investitorii instituționali străini, interesați fie de investiții de portofoliu, fie de preluarea unor societăți din domeniul lor de activitate (industrie).

În acest mod, cei mai importanți factori care au influențat în decursul întregii perioade piața de capital au fost politica de privatizare promovată de autorități și imaginea României și a zonei Europei de Est și Centrale în mediul finanțier internațional (ratinguri, relații cu organismele financiare, programe, evoluții politice). La aceasta trebuie să mai adăugăm scăderea - evidențiată de statisticile internaționale - a volumului privatizărilor, inclusiv pe piețele emergente, concomitent cu creșterea volumului de fuziuni și achiziții, realizate în special pe piețele dezvoltate.

Ca urmare, în decursul întregii perioade analizate se observă evoluții similare pe ambele piețe influențate în principal de aceeași factori, cu mențiunea unor scăderi mai puțin accentuate pe piața Nasdaq. Explicația diferențelor de evoluție dintre piața BVB și Nasdaq este dată în parte de caracterul diferit al celor două piețe (licitație / negociere), ca și de numărul mare de societăți netranzacționate sau slab tranzacționate de pe piața extrabursieră, care a permis o frânare a indicelui Nasdaq, atât la scăderi, cât și la creșterile de mai mică amploare.

Pe fondul așteptării și a incertitudinii legate de alegerile generale din noiembrie 1996, indicii neoficiali lansați de câteva SVM-uri (calculați după o metodologie similară cu cea a indicilor BET) indică în perioada 20 nov 1995 - 17 dec 1996 o scădere a prețurilor de aproximativ 75%, Bursa atingând la acest moment minimul istoric din toată perioada analizată. Numărul societăților cotate la Bursă rămâne mic (11 societăți la lansare și 17 societăți la sfârșitul anului 1996) iar tranzacțiile reduse, cu toate că, începând cu data de 19

martie Bursa mărise numărul ședințelor de tranzacționare la 2 pe săptămână. Piața Rasdaq este lansată de abia la sfârșitul lunii septembrie (27 septembrie) iar evoluția ei nu este caracterizată de indici, nici măcar neoficiali, decât după data de 14 martie a anului următor.

Câștigarea alegerilor de către opoziție și promisiunile acesteia au adus pe plan extern la speranțe exagerate cu privire la capacitatea și dorința coaliției de guvernământ și a guvernului în sine de a impune o reformă radicală care să aducă în scurt timp România la nivelul vecinelor ei mai dezvoltate. În acest context, ambele piețe cunosc o dezvoltare care ar putea fi caracterizată drept explozivă sub aspectul numărului de societăți cotate. Numărul societăților cotate la BVB crește de la 17 la 75 (din care doar 9 societăți private), iar cel al societăților cotate de Rasdaq de la aproximativ 2500 la 5134. În același timp, BVB introduce cele două categorii și mărește durata și numărul ședințelor de tranzacționare (din 4 martie trei, iar din 5 mai - cinci ședințe pe săptămână). În fine, începând cu 19 septembrie, este lansat indicele oficial BET al bursei.

Evoluția ambelor piețe arată o creștere rapidă a prețurilor în primele două trimestre ale anului, momentul de vârf fiind atins în luna iulie (creșteri de aproximativ 7 ori ale valorii indicilor), când se înregistrează și cele mai ridicate volume de tranzacționare. Perioada care a urmat până la sfârșitul anului este dominată de o scădere a valorii tranzacțiilor și a indicilor, până la jumătatea valorilor înregistrate de aceștia la maximul din iulie.

Capitalizarea celor două piețe a atins în 1997 valoarea relativ ridicată de **6,4% din PIB** (conf. Raportului anual al BNR 1997, 1998), ea rămânând totuși nesemnificativă ca valoare în comparație cu capitalizările atinse de piețele din zonă. În legătură cu factorii care au influențat această evoluție a pieței trebuie să menționăm investițiile făcute de fondurile străine, încurajate de un ritm mai rapid al reformei, de adoptarea legislației privitoare la investițiile străine și de speranța unei reforme rapide. Trebuie să ținem seama și de deprecierea de proporții suferită de moneda națională în prima jumătate a anului 1997 (de la 4035 la 7200 de lei pentru 1 USD) pentru a înțelege caracterul mai puțin spectaculos al acestei creșteri din perspectiva cumpărătorilor.

Odată cu a doua jumătate a anului trenarea măsurilor de reformă începute, modificarea legislației privind investițiile străine (care continuă în tot cursul perioadei) și criza intervenită în guvernul Ciorbea, duc la scăderi. Interesul față de unele societăți cu rezultate financiare bune și posibilitatea unor dividende ridicate, ca și interesul fondurilor în operațiuni de window-dressing (legate de raportările de final de an) duc la o redresare a ambelor piețe în decembrie 1997.

Redresarea continuă și în primul trimestru al anului 1998, susținută și de apropierea datelor de referință pentru distribuția dividendelor, piețele intrând însă pentru celelalte două trimestre într-un plonjon din care s-au redresat abia în ultimul trimestru (noiembrie / decembrie 1998) și care a rezultat în scăderi de aproximativ 50% ale valorii indicilor. Explicația acestei evoluții rezidă în primul rând din cei doi factori mai susmenționați, privatizarea și percepție externă a României și a zonei Europei de Est și Centrale.

FPS a inițiat privatizarea prin intermediul pieței de capital (BVB și Rasdaq) în septembrie 1997. Ofertele publice de vânzare și tranzacțiile speciale, care și în decursul anului anterior sprijiniseră piața extrabursieră, s-au intensificat în decursul anului 1998, ca mijloc preferat de privatizare rapidă, pe de o parte, și de acumulare de acțiuni, pe de altă parte. Conform statisticilor BNR (Raportul anual BNR 1998), circa 10% din numărul de acțiuni tranzacționate la BVB și 12% din valoarea totală a tranzacțiilor au fost reprezentate de ofertele publice ale FPS, valorile fiind mai ridicate în cazul pieței Rasdaq. Cu toate acestea, blocarea privatizării în unele sectoare atractive, cum ar fi industria aluminiului sau cea a îngrășămintelor chimice, au dus la scăderea interesului față de societăți atractive din aceste sectoare, cu pondere ridicată în capitalizarea bursieră. Înrăutățirea situației macroeconomice (și, indirect, a performanțelor marii părți a emitenților) și incapacitatea autorităților de a încheia un nou acord cu organismele financiare internaționale, au fost de natură să accentueze acest declin.

În ceea ce privește conjunctura regională și zonală, anul 1998 a fost unul dificil pentru toate piețele emergente, dar în special pentru cele din zona Asiei și a Europei răsăritene. Criza asiatică a fost inițial slab resimțită de bursa de la București, acest lucru fiind și efectul unei lichidități scăzute care nu a permis o retragere rapidă a investitorilor străini. Intrarea Rusiei în incapacitatea de plată a unei părți a obligațiilor externe și închiderea pieței sale de obligațiuni au fost factori deosebit de negativi, care au cauzat pierderi fondurilor străine regionale, o mare parte a investitorilor instituționali străini din România având un grad mare de expunere pe piața rusă. Se remarcă în acest context o evoluție similară a burselor est și central europene, care în prima etapă au fost afectate de o supra - vânzare generală, cauzată de teama răspândirii crizei ruse. În a doua etapă, rezolvarea crizei prin ajungerea la o înțelegere cu creditorii Rusiei și redeschiderea pieței obligațiunilor au micșorat pierderile și au condus la un salt resimțit în diferite proporții de toate bursele din zonă.

Pe piața bursieră românească, aceste evoluții s-au suprapus cu o schimbare parțială de optică a autorităților, care au eliminat sau au transformat Ministerul Reformei și Privatizării, înlocuind Președintele FPS și trecând la un sir de privatizări menite să refacă încrederea

pierdută anterior. În această perioadă a crescut numărul investitorilor autohtoni care au apelat la piața de capital pentru preluări (pe piața extrabursieră) și a început să se facă mai simțită prezența unor investitori de portofoliu din domeniul financiar. În acest sens, este deosebit de pozitivă începerea privatizării sectorului bancar, prin vânzarea BRD. Posibilitatea creșterii implicării investitorilor autohtoni apărea drept deosebit de oportună, după ce, prin vânzările efectuate de fondurile străine de investiții, aceștia își reduseseră investițiile de portofoliu pe piața românească de la aproximativ 1 miliard USD în 1997 la circa 0,3 miliarde USD în 1998, apreciindu-se că ponderea investitorilor străini pe piață a scăzut de la 70 - 80% la doar 50%.

Această scădere nu înseamnă neapărat o creștere sensibilă a investițiilor autohtone, cu toate că, aşa cum spuneam, a existat o mai mare implicare a acestora. S-au intensificat însă activitățile speculative, legate fie de numărul mare de oferte publice de vânzare sau de cumpărare lansate, fie de o breșă legislativă care a oferit posibilitatea speculației sumelor compensatorii oferite persoanelor disponibilizate conform OG nr. 9 și 22 / 1997. Prin urmare, o parte a tranzacțiilor speciale sau cross (aproape toate de pe Rasdaq) au motivații pur speculative, volumele de tranzacții nereflectând exclusiv interesul real. O ilustrare a accentuării caracterului de piață de speculații și de preluări al pieței Rasdaq este dată de faptul că, în anul 1998, numărul de acțiuni tranzacționate pe această piață a crescut de 4,12 ori, în condițiile unei creșteri de doar 4% a numărului de acțiuni tranzacționate la BVB. De asemenea, merită menționat în privința veniturilor speculative aduse de investiții faptul că, din cele 126 de societăți de la cota BVB, doar un număr de 11 plătiseră complet dividendele aferente anului 1998 până în ianuarie 1999.

Și în 1998 a continuat dezvoltarea celor două piețe prin creșterea numărului de societăți admise la cota BVB / Rasdaq. Astfel, numărul emitenților de la cota Bursei de Valori București a crescut de la 75 la 126, în special prin transferuri de pe piața extrabursieră, care înregistra la sfârșitul anului 5496 de societăți, comparativ cu 5134 la sfârșitul lui 1997. Merită menționat însă că, în acest timp, doar circa 11% din aceste 5500 de societăți erau tranzacționate zilnic pe piața Rasdaq. Capitalizarea celor două piețe atinge la finele perioadei doar **3,7% din PIB** (comparativ cu 6,4% la finele lui 1997). Reflectând o evoluție similară a indicilor și prețurilor se observă scăderea de mărime apropiată a capitalizării pe ambele piețe (22%, respectiv 28% pentru BVB, respectiv Rasdaq).

Anul 1999 a debutat cu continuarea unui sir de procese de inițiere a privatizării unor importante companii din România, Romtelecom și BRD, și continue cu Bancpost, Petromidia, Automobile Dacia și fuzionarea Bancorex cu BCR. Acestea au reprezentat evoluții încurajatoare pentru marii investitori interesați în privatizările din România. Chiar

dacă privatizarea Petromidia s-a dovedit a fi în ultimă instanță un fiasco, trecerea la acțiune a autorităților dă mai multă greutate promisiunilor de a privatiza și alte societăți atractive mari (cum ar fi de exemplu SNTR sau SNP).

Imaginea României, după deteriorarea exagerată suferită în perioada anterioară și ca urmare a temerilor legate de vîrful obligațiilor de plată care urma să fie achitat în primul semestru, a cunoscut și ea o îmbunătățire în mediul finanțier internațional. La aceasta au contribuit mai mulți factori, printre care s-au numărat neîndoelnic eforturile autorităților de a atinge unele obiective macroeconomice, ori poziția (percepță ca fiind "fermă") membrilor guvernului față de mineriada din prima parte a anului și de unele tulburări sociale. Din punctul de vedere al investitorilor străini avizați, asemenea măsuri reprezintă atitudinea cea mai apropiată de măsurile de reformă structurală "dură" așteptate din partea României.

Pe de altă parte, poziția fermă pro-occidentală adoptată de România cu ocazia conflictului din Kosovo, ajutorul (deși redus) primit de la organismele internaționale și așteptările la o revigorare a zonei ca urmare a planurilor de reconstrucție și dezvoltare, au contribuit și ele la retușarea imaginii externe, inclusiv privitoare la oportunitățile de investiții din zonă. Pe acest fundal, criza realului brazilian a avut un impact redus asupra României, ca și a altor piețe din zonă.

Indicii au început anul cu o perioadă de concentrare manifestată prin evoluții preponderent laterale pe ambele piețe, în trimestrul al treilea bursa inaugurând un trend ascendent mai accentuat pentru societățile din Categorie I și urmat mai târziu de piața Rasdaq. Motivele care au determinat această evoluție sunt legate, aşa cum am menționat deja, de îmbunătățirea imaginii externe a României, ca și de anticiparea faptului că, datorită necesității refacerii rezervei valutare și a reducerii pierderilor, privatizarea marilor societăți va continua. Scăderea costurilor la consumatorii industriali de energie electrică într-o economie prin excelență energofagă, ajutorul acordat unor ramuri (îngrășăminte chimice) sau restructurarea sistemului bancar și creșterea numărului de societăți private la cota bursei sunt și ei printre factorii care au contribuit la acest lucru.

Măsurile luate de autorități pentru "filtrarea" societăților înscrise la cota Bursei de Valori București prin înființarea pieței valorilor mobiliare necotate, ca și încercarea de stopare a furturilor de acțiuni de pe piața Rasdaq, se înscru și ele ca evoluții pozitive. Creșterea numărului de fonduri mutuale autohtone, ca și creșterea reprezentării sectorului finanțier la cota Bursei de Valori București, sunt factori care dau posibilitatea unei consolidări a cererii interne. Posibilitatea unei astfel de evoluții crește dacă luăm în calcul reforma sistemelor de

asigurări și de pensii și inaugurarea (e drept, timidă) a unui sistem de credit ipotecar. Capitalizarea celor două piețe atinge la finele perioadei (1999) de **4,3% din PIB**

Perioada 2000 - 2003 marchează o evoluție generală pozitivă a întregului mediu economic din România, această perioadă fiind cea în care s-au realizat câteva privatizări extrem de importante, printre care amintim cumpărarea de către Grupul Renault a constructorului autohton de automobile Dacia, privatizarea Băncii Române pentru Dezvoltare, a Banc Post, inițierea procesului de privatizare a Băncii Comerciale Române, privatizarea Combinatului Siderurgic de la Galați, Sidex, privatizarea SNP Petrom.

Acest schimbări profunde, coroborate cu o dezvoltare susținută a sistemului bancar au determinat evoluții pozitive și pe piața de capital din România. Ambele piețe au cunoscut un amplu proces de reorganizare și restructurare. Urmare acestui proces o serie întreagă de companii care nu au îndeplinit standardele necesare pentru a fi cotate au fost delistate, ponderea cea mai mare înregistrându-se pe piața Rasdaq. În cadrul acestei piețe au fost create două categorii de excelență, prima categorie care cuprinde un număr de 12 societăți și cea de a doua care cuprinde un număr de 17 societăți.

În intervalul 2000 – 2003 capitalizarea celor două piețe a prezentat o evoluție neliniară în timp raportată la Produsul Intern Brut. După ce în anul 2000 valoarea acesteia a fost scăzută de **3,9% din PIB** (conform Raportului anual al Băncii Naționale a României pe anul 2000), ea a cunoscut o creștere în următorii trei ani, ajungându-se în anul 2003 la cca **10,7% din PIB** (conform Raportului anual al Băncii Naționale a României pe anul 2003). Pentru acest an, 2004, având în vedere estimările referitoare la evoluția PIB-ului, acesta urmând a înregistra o creștere de cca 6,6 % față de 2004, capitalizarea celor două piețe se prognozează a fi de cca. 14% din PIB. Această valoarea tinde să se apropie pentru prima dată de nivelul înregistrat de către bursele din celelalte state central europene.

Tabel nr.1 Evoluția capitalizării raportată la PIB și evoluția indicilor bursieri

Anul	Ponderea capitalizării în PIB (%)	Indice compozit BET (puncte)	Indice compozit BET-C (puncte)	Indice compozit BET-FI (puncte)	Indice compozit Rasdaq-C (puncte)
1997	6,4	757,7	-	-	716,17
1998	3,7	377,66	488,57	-	871,15
1999	4,3	448,53	473,33	-	689,02
2000	3,9	544,72	510,81	1.236,84	829,08
2001	6,1	754,85	486,07	2.700,72	1.051,88

Evoluția Pieței De Capital Din România

2002	10	1.659,06	1.103,12	6.015,22	716,17
2003	10,7	2.171,9	1.309,4	8.014,2	1.280,4
2004	13,9	3.894	2.465	15.393	1.723

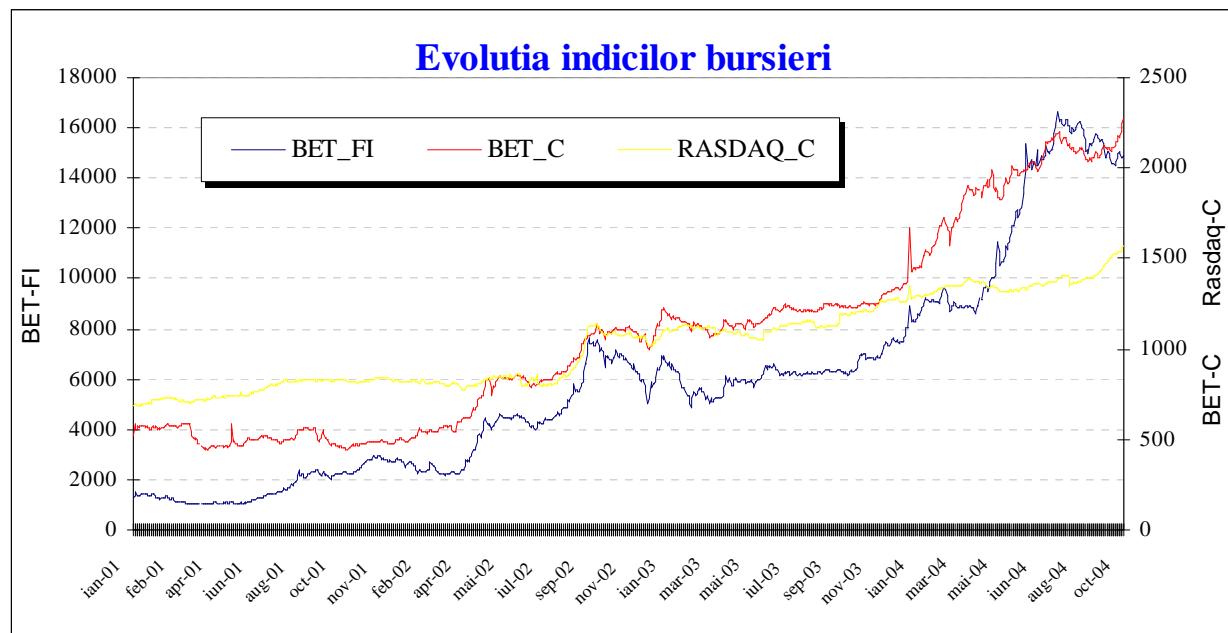
Notă: În tabel sunt date valorile înregistrate la sfârșitul perioadei.

Sursa: Raportul anual al BNR pe anul 2003 și Raport lunar BNR – luna septembrie 2004.

Evoluția pieței de capital din prisma valorii indicilor bursieri calculați pentru fiecare din cele două burse este redată în graficul nr. 1. Constatăm un trend similar cu cel înregistrat de evoluția capitalizării bursiere, cu o mențiune specială referitoarea la Societățile de Investiții Financiare.

Aceste instituții în număr de cinci au înregistrat o evoluție spectaculoasă , caracterizată prin indicele bursier BET-FI. Valoarea acestui indice introdus cu data de 01 noiembrie 2000, a crescut de la 1.000 de puncte la 15.393 de puncte la data de 29.10.2004, maximul fiind atins tot în anul 2004, în luna august la o cotă de 16.239. Creșterea înregistrată de indicele BET-FI pentru intervalul respectiv a fost de 1.523 % Aceste creșteri sunt net superioare ratei inflației pentru același interval de timp, de cca. 97%, și deprecierii monedei naționale față de moneda unică europeană de cca. 94% și dolarul american de cca 28%

Grafic nr.1 Evoluția indicilor bursieri în perioada 2001 - 2004



Sursa: Bursa de Valori București, Bursa Electronică Rasdaq.

În prezent organismele de conducere a celor două piețe organizate de capital au făcut cunoscută intenția de a fuziona pentru a crea o piață mai atractivă. Motivele invocate în

sustinerea acestui proiect sunt nivelul relativ redus al capitalizării a celor două piețe în comparație cu piețele din celelalte țări central și est europene, precum și mărimea costurilor operaționale ale ambelor piețe. Evenimentul urmează a se produce până în anul 2005.

Abstract

At the beginning of the paper, the authors define the two main elements of the capital market as the primary and the secondary market. They think that the fiscal system, the mechanism and the structure of the money market, differs from one country to another and is determined by the particular historical, economic and cultural traditions of each country. They give a brief account of the structure and the development of the capital market in Romania, and they also emphasize the fact that the stock exchange was one of the principal means of privatisation between 1996 – 1999, whereas investors made use of the stock exchange as one of the principal methods of concentration of capital. The politics of privatisation, the impressions on Romania had on Central and Eastern Europe are important factors which determine the evolution of the capital market. One of the main reform noted was the stimulation of investments from abroad. The authors demonstrate the processes taking place in the activity of the stock exchange by means of several examples of statistical data. At the same, they mention the radical transformations taking place in the Romanian economy, the enlargement of the banking system and its adjustment to the market economy thus demonstrating how privatisation is playing an important role in every field of the economy.

Rezümé

Dolgozatuk elején a szerzők meghatározzák a tőkepiac két fontos alkotóelemét: az elsődleges és a másodlagos tőkepiacot. Szerintük a pénzügyi rendszer, a pénzpiac mechanizmusa és szerkezete országról országra különbözik, amelyeket minden ország sajátos történelmi, gazdasági és kulturális tradíciói szabnak meg. Rövid áttekintést nyújtanak a román tőkepiac szerkezetéről és fejlődéséről, és kiemelik azt a tényt, hogy a tőzsde a privatizáció egyik fő eszköze volt 1996 – 1999 között, míg a befektetők a tőkekoncentráció egyik módszereként használták fel.

A privatizációs politika, a Romániáról, a Kelet- és Közép -Európáról alkotott kép fontos tényezők, amelyek befolyásolják a tőkepiac alakulását. Fontos megemlíteni a reformok közül a külföldi befektetések ösztönzését. A szerzők számos statisztikai adattal szemléltetik az értéktőzsde tevékenységében végbemenő folyamatokat. Említést tesznek a romániai gazdaság szerkezetének gyökeres átalakulásáról, a bankrendszer kiszélesedéséről és a piacgazdasághoz való alkalmazkodásáról. Ezen kívül a privatizáció fontos szerepet játszik a gazdaság minden terén.



ŞOIM HORĂTIU - KLEIN LADISLAU

CORUPTIA – CAUZE SI IMPACT ECONOMIC

Introducere

Coruptia reprezinta un element important ce defineste relatiile intre autoritate si cetatean. Influenta ei asupra bunei functionari a mecanismului economic este foarte importanta. In ultimul timp se remarcă un interes sporit pentru studiul coruptiei, al modalitatilor de masurare si al impactului pe care aceasta il are asupra comportamentului individual si colectiv intr-o societate. In mod deosebit Banca Mondiala este interesata de mecanismul coruptiei datorita esecurilor in determinarea si sustinerea dezvoltarii in tarile sarace cu toate sumele masive cheltuite in acest scop.

În partea a doua este prezentat conceptul de coruptie și cauzele care conduc la aparitia acesteia. In partea a treia sunt trecute in revista modalitatile principale utilizate pentru a masura coruptia. În partea a patra este prezentat impactul coruptiei asupra performantei economice. Concluziile sunt trase în partea a cincea.

O definitie a coruptiei este dificil de dat datorita complexitatii fenomenului.

In sens restrans coruptia reprezinta costul de a obtine privilegii, pe care doar statul le poate oferi, cum ar fi favoritism in impozitare, tarife, subsidii, imprumuturi, reglementari, contracte guvernamentale. Ea reprezinta o deviere de la regulile formale stabilite consintinta de anumite norme informale. In sens larg coruptia este o institutie⁵; este ansamblul de norme informale, acceptate tacit de cei ce o practica si de cei ce considera ca neavand mijloace sa o impiedice nu merita sa faca nici un efort pentru a o combatte. Formal coruptia reprezinta mecanismul prin care o persoana, folosind pozitia oficiala pe care o are, realizeaza un transfer de avutie intre doua parti fara a avea acordul uneia din parti, profitand de imperfectiunile existente in transmiterea informatiei. Ceea ce se realizeaza este un furt mascat a carui substanta o impart corupatorul si coruptul.

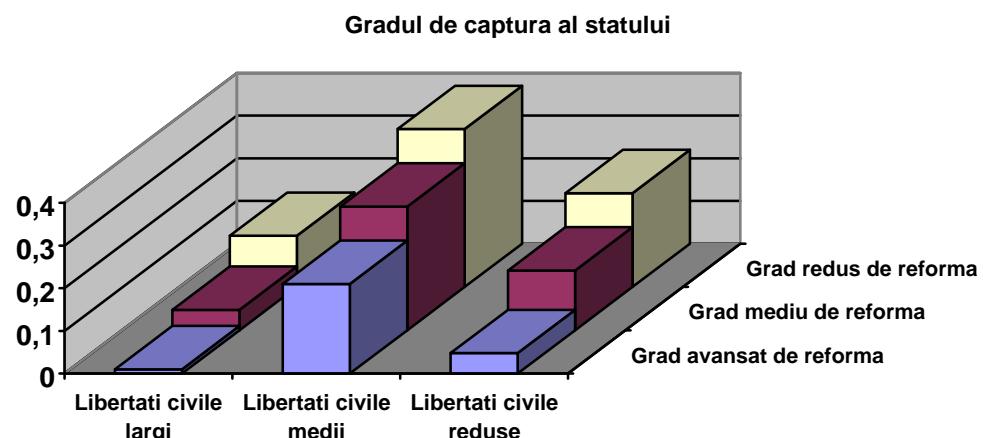
Coruptia reprezinta obtinerea de avantaje materiale (mita) prin folosirea in acest scop a unei pozitii ce confera putere. Coruptia este de aceea compatibila cu o societate ierarhica si mai putin cu una in care predomina valori precum autonomia si egalitatea.

⁵ Douglass North “Daca sistemul unei tari rasplateste pirateria, atunci oamenii vor fi indemnati sa devina pirati, chiar cei mai buni pirati.”

Procesul de achizitie a valorilor si preferintelor are loc inconscient inca din copilarie prin intermediul unui mare numar de interactiuni sociale in cele mai diverse contexte. “Oamenii care s-au format intr-o societate in care normele, formale si informale sunt in general respectate vor dezvolta preferinte si valori in concordanta cu aceste norme. Ei nu vor lua macar in considerare optiunea de a le incalca.”⁶

Un argument asemanator aduce si Treisman. Coform acestuia un factor care determina nivelul de coruptie intr-o tara este istoria, in special in tarile in care a existat dominatie coloniala.⁷ Alti cercetatori considera ca principalul factor determinant al coruptiei il reprezinta cultura, definita in sens larg.⁸

In ceea ce priveste “mare coruptie“ aceasta este influentata pe langa factorii amintiti anterior de nivelul libertatilor civile existente intr-o tara si de gradul de reforma. Conform unui studiu realizat de catre Banca Mondiala impactul acestora asupra gradului de captura al statului este important.⁹ Astfel statul captiv este asociat cu un nivel redus de libertati civile si cu o lipsa sau un ritm lent al reformelor economice.¹⁰



Sursa: Joel Hellman&Daniel Kaufman “State capture in transition”, <http://www.worldbank.org/wbi/governance>

In ciuda efectului negativ pe care aceasta situatie il implica pe ansamblul unei economii comportamentul firmelor captoare este unul rational. Firmele incearca sa captureze statul in scopul de a spori siguranta drepturilor de proprietate.

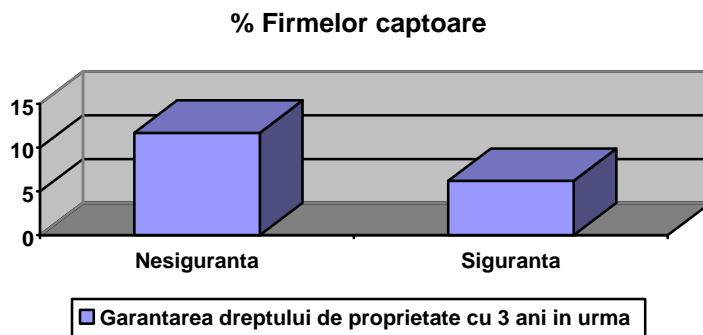
⁶ Kohlberg, Lawrence. *The Psychology of Moral Development*. San Francisco: Harper & Row., 1984

⁷ Treisman, Daniel. 2000. “The Causes of Corruption: A Cross-National Study.” *J. Pub. Econ.* 76(3)

⁸ Rose-Ackerman, Susan. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press. 1999

⁹ Este dificil de estimat relatia de cauzalitate intre nivelul libertatilor civile si a ritmului reformei economice respectiv nivelul de captivitate al statului, deoarece influenta e atat in sens direct cat si in sens invers.

¹⁰ Tinand seama de cauzele captivitatii statului se pot face cateva sugestii pentru limitarea acestui fenomen cum ar fi : stimularea competitiei – deconcentrarea activitatilor economice si cresterea rolului societatii civile si a responsabilitatii politice



Sursa: Joel Hellman&Daniel Kaufman "State capture in transition", <http://www.worldbank.org/wbi/governance>

Coruptia este strans legata de utilizarea puterii de catre institutiile publice. Conform lui Ludwig von Mises „O analiza a interventionismului ar fi incompleta daca nu s-ar referi la fenomenul coruptiei.”¹¹

Statul apare din nevoia de ordine si incredere.¹² De exemplu aparitia Mafiei in sudul Italiei a fost cauzata in mare masura datorita lipsei de autoritate a statului. Rolul sau a fost prin urmare cel de a suplini prin reguli informale lipsa de reguli formale impuse de catre stat. Putnam “Daca absenta unei impuneri credibile de catre stat a legilor si contractelor, a fost una din conditiile aparitiei Mafiei, a doua, nu mai putin importanta, a fost stravechea cultura a lipsei de incredere.”¹³

Dar statul poate folosi autoritatea dobandita in mod discretionar. Controlul pe care societatea poate sa-l exercite este limitat si se poate realiza prin sanctiunea votului. Mai mult interesul pentru control al celui ce voteaza este redus, acest lucru avand o motivatie foarte simpla. Folosind cuvintele lui Gordon Tullock „In termeni stricti ai costului si beneficiului este rational ca el [votantul] sa fie ignorat. Influenta votului sau individual este in aproape orice alegeri atat de mica incat chiar si un cost foarte modest al informarii depaseste beneficiul net asteptat in cazul unui vot informat”. Deci optiunea rationala este un vot neinformat.

¹¹ Ludwig von Mises, Human Action

¹² Hobbes ofera solutia pentru respectarea contractelor si anume ca aceasta sarcina sa fie atribuita unei a treia parti – statul. Aceasta solutie stabileste ca partile unei intelegeri cad de acord sa ofere statului – cea de-a treia parte – dreptul si puterea de a asigura la nevoie prin forta respectarea obligatiilor asumate in mod liber. Statul ofera astfel, in mod indirect, prin amenintarea cu pedeapsa, increderea pe care partile nu au reusit sa o obtina singure.

¹³ Putnam Robert D. Making democracy work. Civic traditions in modern Italy Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1993

Statul trebuie sa fie el insusi demn de incredere pentru a-si putea indeplini rolul de arbitru. O supraveghere a statului nu ar duce la rezolvarea problemei ci la translatarea ei, pentru ca apare in mod natural intrebarea “cine ii supravegheaza pe supraveghetori?”. Se ajunge astfel la o regresie infinita. Este necesar sa rupem aceasta regresie. Este necesara o sursa de incredere care sa nu provina din existenta unei forte coercitive abilitata sa arbitreze contractele, pentru ca “[...] daca statul dispune de forta coercitiva, atunci cei ce conduc statul vor folosi forta in interes propriu pe seama restului societatii.”¹⁴ Eforturile de combatere a coruptiei sunt cu atat mai necesare cu cat in lipsa acestora coruptia poate apare si se poate atinge un echilibru stabil. Au fost create modele care explica aceasta situatie nedorita dar reala.¹⁵

Reprezentantii statului au puterea si oportunitatea de a fi implicați in acte de coruptie. De aceea este vital ca activitatea acestora sa fie monitorizata pentru a descuraja astfel de practici. Michel Camdesus reprezentantul FMI considera ca „Guvernele trebuie sa demonstreze ca nu au nici un fel de toleranta in fata coruptiei. Ele trebuie sa stabileasca un cadru al reglementarilor simplu si transparent, care este impus in mod echitabil, si sa garanteze profesionalismul si independenta sistemului juridic.”¹⁶

Masurarea coruptiei

Masurarea coruptiei este o misiune inca si mai dificila decat definirea ei. Pentru masurarea sa se face distinctia intre „mica coruptie” - coruptia administrativa (primirea de mita de catre functionari publici pentru a oferi diferite avantaje) si „marea coruptie” - coruptia la nivelul organismelor centrale ale statului, captivitatea statului (firmele modeleaza mediul legal, politic cumparand ilegal corpul legislativ si corpul politic dintr-o tara).

Pentru a masura intensitatea coruptiei se calculeaza:

- *indexul gradului de captivitate al statului* – gradul in care firmele dintr-o tara sunt afectate de „marea coruptie”
- *indexul gradului de captivitate a sistemelor legislativ si juridic* – gradul in care firmele dintr-o tara sunt afectate de „cumpararea” decretelor prezidentiale, legilor, instantelor civile si comerciale.

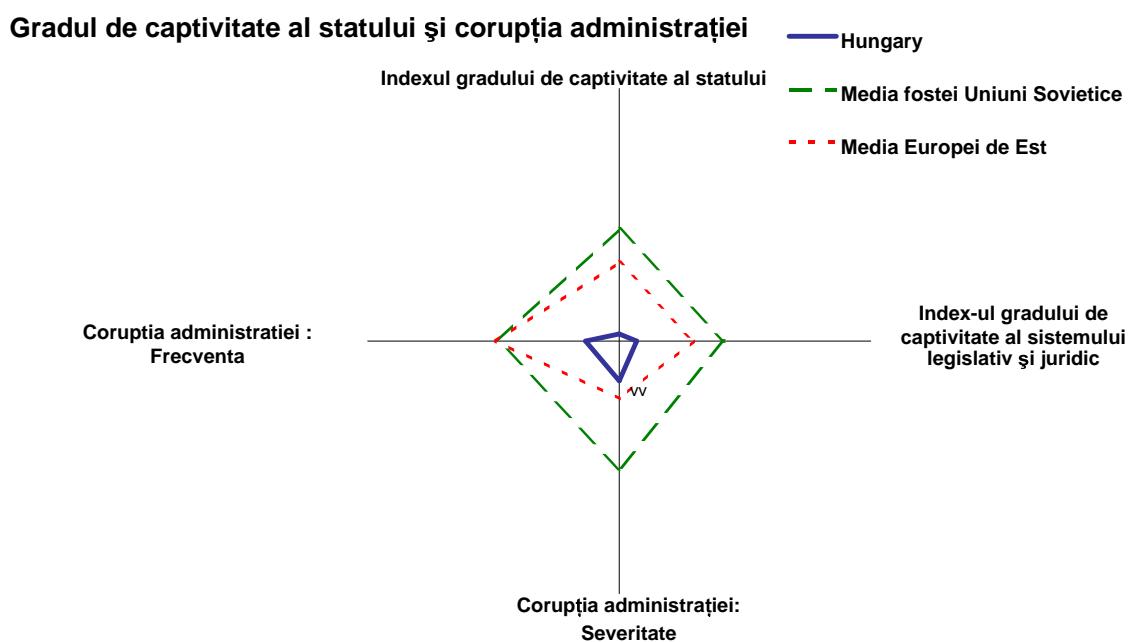
¹⁴ Douglass North Institutions, institutional change and economic performance, New York, Cambridge University Press, 1990

¹⁵ Shleifer, Andrei, and Vishny, Robert W. 1993. “Corruption.” *Quarterly Journal of Economics*, 108

¹⁶ Alejandro A. Chafnen, Eugenia Guzman, Economic Freedom and Corruption, 2000 index of Economic Freedom

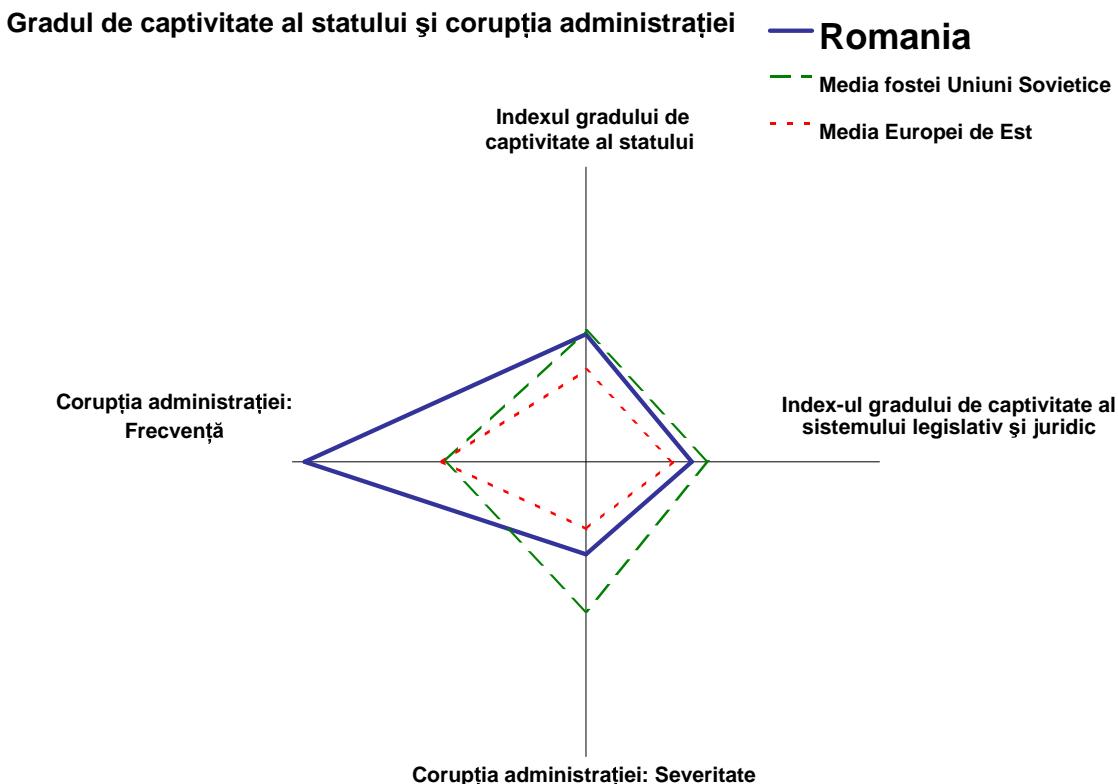
- *coruptia administratiei: Frecventa* - Frecventa raportata a platilor neoficiale catre functionarii publici
- *coruptia administratiei: Severitate* - Marimea raportata a platilor neoficiale catre functionarii publici ca si procent din rezultatele financiare ale firmelor

Prezentam in continuare doua grafice pentru Ungaria si Romania care descriu gradul de captivitate al statului si coruptia administratiei. Rezultatele se bazeaza pe perceptia firmelor despre cat de mult fiecare din acesti factori le afecteaza performanta. Rezultatele sunt afisate pe o scara de la 0 (grad minim de captivitate a statului si de coruptie a administratiei) la 1 (grad maxim de captivitate a statului si de coruptie a administratiei).¹⁷ Diferentele intre cele doua grafice demonstreaza diferențele majore intre nivelele coruptiei din cele doua tari, diferența care se regaseste si in nivele diferite de dezvoltare.



Sursa: "Seize the State. Seize the Dav: State Capture, Corruption, and Influence in Transition" (PRWP 2444. <http://www.worldbank.org/wbi/governance/>).

¹⁷ Estimarile au o marja de eroare, astfel incat nu a putut fi dedus un clasament precis . Aceste grafice sunt realizate de procese in desfasurare, si nu reflecta pozitia oficiala a Bancii Mondiale, a directorilor sai executivi, sau a tarilor pe care acestia le reprezinta.



Linia albăstră îngrosată reprezintă severitatea fiecărui obstacol pentru performanțele în afaceri în România. Distanța de la origine indică obstacole mai mari, și drept urmare o performanță guvernamentală redusă la nivelul fiecărei dimensiuni. Linia verde subțire reprezintă media severității fiecărui obstacol în țările din Fosta Uniune Sovietică. Linia subțire roșie indică media severității fiecărui obstacol pentru țările din Europa de Est (în afara Fostei Uniuni Sovietice).

Sursa: "Seize the State. Seize the Dav: State Capture, Corruption, and Influence in Transition" (PRWP 2444, <http://www.worldbank.org/wbi/governance/>).

Gradul de captivitate al statului se estimeaza pe baza subcomponentelor sale :

- Președentie – decrete prezidențiale
- Banca Centrală – decizii, reglementari
- Parlamentul – legi
- Partide politice – finanțari
- Instante comerciale, civile și penale – hotărari

Vom exemplifica în continuare corupția administrativă reflectată de plati neoficiale pe care firmele le fac pentru a obține diferite "permisiuni". Rezultatele sunt obținute pentru Rusia și Ucraina, două din țările în care corupția are cele mai ridicate nivele, prin folosirea unui cuestionar care a fost aplicat la 150 de firme din Ucraina și 50 de firme din Rusia.

	Ucraina		Rusia	
Taxa neoficială (tipul favorului)	"Taxa" neoficială	% firmelor care au recunoscut	"Taxa" neoficială	% firmelor care au recunoscut
Inmatricularea firmei	\$176	66%	\$288	44%
Fiecare vizita a inspectorului PSI sau de Protecția muncii	\$42	81%	\$67	23%

Inspectorul finançiar	\$87	51%	\$250	21%
Fiecare instalare de linie telefonica	\$894	78%	\$1071	100%
Fiecare licenta de export	\$123	61%	\$643	43%
Fiecare licenta de Import	\$278	71%	\$133	50%
Fiecare trecere a granitei (suma fixa)	\$211	100%	(na)	(na)
Fiecare trecere a granitei (% din valoare)	3%	57%	5%	48%
Imprumut bancar (termeni preferentiali)	4%	81%	8%	38%

Sursa: Kaufman, Daniel, "The missing pillar of a growth strategy for Ukraine: Institutional and policy reform for private sector development", Harvard Institute of International Development, Cambridge MA, 1997.

Există și alte modalități de măsurare a corupției într-o țară. Două dintre ele sunt calculate de organizația Transparency International¹⁸:

- IPC – indicele de perceptie a corupției (CPI Score – Corruption Perception Index) – reflectă corupția dinspre partea celor ce primesc mită¹⁹
- IPM - Indicele platii de mită (BPI Score – Bribe Payers Index) – reflectă corupția dinspre partea celor ce plătesc mită

Indicele de perceptie a corupției – se referă la perceptia privind gradul de corupție din punct de vedere al oamenilor de afaceri, analiști și public general. Limitele scorului sunt 10 – corupție minima și 0 – corupție maximă. Prezentăm în continuare un clasament ce asază țările în ordine crescătoare a corupției.²⁰

Pozitie	Tara	Scor
1	Finlanda	9.7
2	Denmarka	9.5
3	Noua Zeelandă	9.5
4	Islanda	9.4
5	Singapore	9.3
6	Suedia	9.3
7	Canada	9.0
8	Luxemburg	9.0
9	Olanda	9.0
10	Marea Britanie	8.7

¹⁸ <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi> sau www.gwdg.de/~uwvw/2002.html.

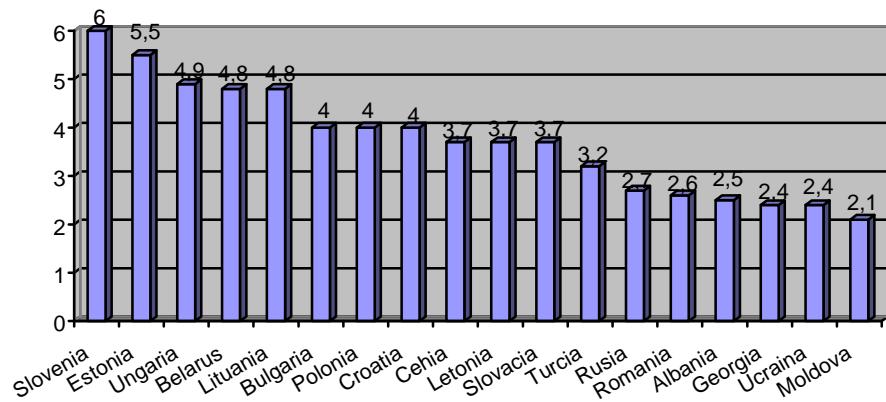
¹⁹ "IPC măsoară corupția din sectorul public și o definește ca fiind abuzul într-o funcție publică pentru a obține un câștig privat." Nu se fac diferențieri între corupția administrativă și cea politică. <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>

²⁰ <http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi>

17	USA	7.7
18	Chile	7.5
19	Germania	7.3
22	Japonia	7.1
23	Spania	7.1
24	Irlanda	6.9
25	Botswana	6.4
26	Franta	6.3
34	Ungaria	4.9
37	Belarus	4.8
45	Grecia	4.2
46	Brazilia	4.0
47	Bulgaria	4.0
50	Polonia	4.0
53	Republica Ceha	3.7
58	Columbia	3.6
59	Mexic	3.6
75	Rusia	2.7
76	Tanzania	2.7
77	Zimbabwe	2.7
80	Romania	2.6
81	Zambia	2.6
82	Albania	2.5
102	Nigeria	1.6
103	Bangladesh	1.2

Situatia in Europa Centrala si de Est prezinta disparitati semnificative.

Coruptia in Europa centrala si de est in 2002



Indicele platii de mita – se refera la tendinta corporatiilor de a mitui functionari publici din tarile in care au interese.²¹ Limitale scorului sunt 10 – un nivel neglijabil al platilor de mita si 0 – un nivel foarte ridicat al platilor de mita.

Un exemplu de intrebare este "In domeniul afacerilor in care activati, indicati daca firmele din urmatoarele tari [lista celor 19 tari mari exportatoare] sunt foarte dispuse, dispuse, nedispuse sa ofere mita pentru a castiga sau mentine afaceri in tara Dvs."

1999 Transparency International Bribe Payers Index (BPI)		
Pozitie	Tara	Scor
1	Sweden	8.3
2	Australia	8.1
	Canada	8.1
4	Austria	7.8
5	Switzerland	7.7
6	Netherlands	7.4
7	United Kingdom	7.2
8	Belgium	6.8
9	Germany	6.2
	United States	6.2
11	Singapore	5.7
12	Spain	5.3
13	France	5.2
14	Japan	5.1
15	Malaysia	3.9
16	Italy	3.7
17	Taiwan	3.5
18	South Korea	3.4
19	China (including Hong Kong)	3.1

O alta modalitate de evaluare a coruptiei este realizata de catre Banca Mondiala. Variabila estimata este „Controlul coruptiei”²² care masoara perceptia cu privire la coruptie, considerata o nesocotire, atat din partea corupatorului cat si a corruptului, a normelor, formale

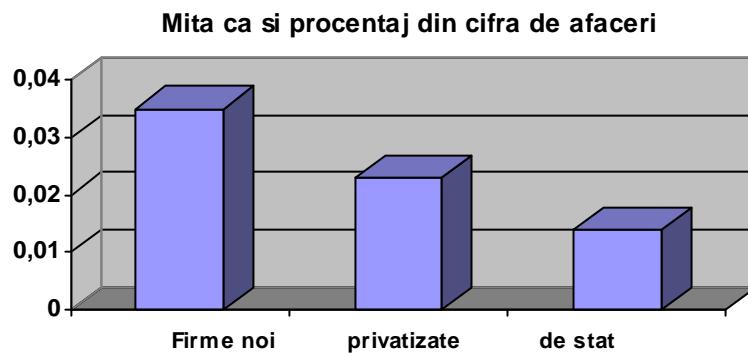
²¹ Indicele este calculat pe baza raspunsurilor la un sondaj realizat in 14 tari in curs de dezvoltare a unui numar de 770 de persoane cu functii de conducere in firme, camere de comert, banci comerciale, firme de avocatura.

²² Coruptia are diverse definitii „folosirea puterii publice pentru a obtine castiguri private” respectiv „plati suplimentare pentru a rezolva o problema; a face lucrurile sa se miste”. Kaufmann, Daniel and Aart Kraay, Growth without Governance, www.worldbank.org/wbi/governance/

si/sau informale, care reglementeaza interactiunea lor. Sunt masurate diverse aspecte: impactul coruptiei asupra economiei, frecventa si valoarea actelor de coruptie, gradul de raspandire a ”marii coruptii”.

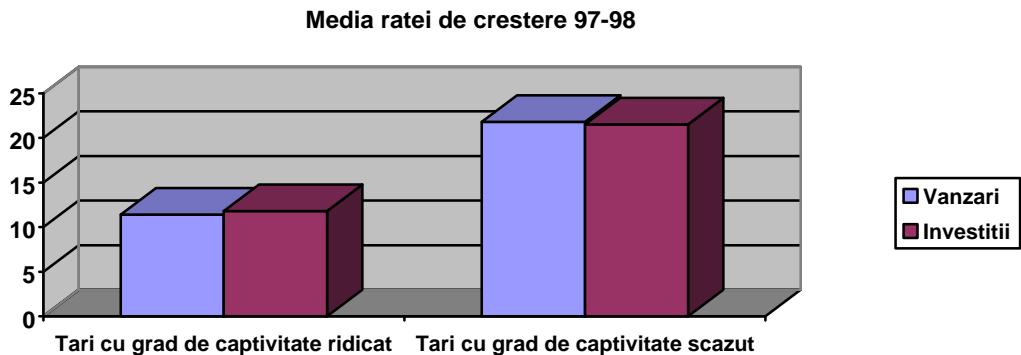
Coruptia este daunatoare din doua motive. In primul rand coruptia este daunatoare pentru ca e o activitate redistributiva si nu productiva. Redistribuirea nu ar fi daunatoare daca s-ar face de la persoane mai putin intreprinzatoare catre una mai intreprinzatoare, pentru ca astfel resursele transferate ar primi o utilizare mai buna din punct de vedere social. Se observa insa ca prin coruptie transferul se face in sens invers. In al doilea rand coruptia este daunatoare pentru ca ocoleste mecanismul de piata, blocandu-l. Mecanismul de piata implica schimbul voluntar, acordul ambelor parti participante la tranzactie. Mecanismul de piata nu este un scop in sine dar s-a observat ca acest mecanism ofera stimulente celor productivi, impinge spre actiune, munca, transfera resursele spre acestia. Coruptia neutralizeaza toate aceste avantaje.

Firmele mici si nou create sunt mult mai vulnerabile la coruptia administrativa, iar firmele de stat sunt privilegiate in relatiile cu administratia. Aceasta observatie este demonstrata de studiul „State capture in transition”.



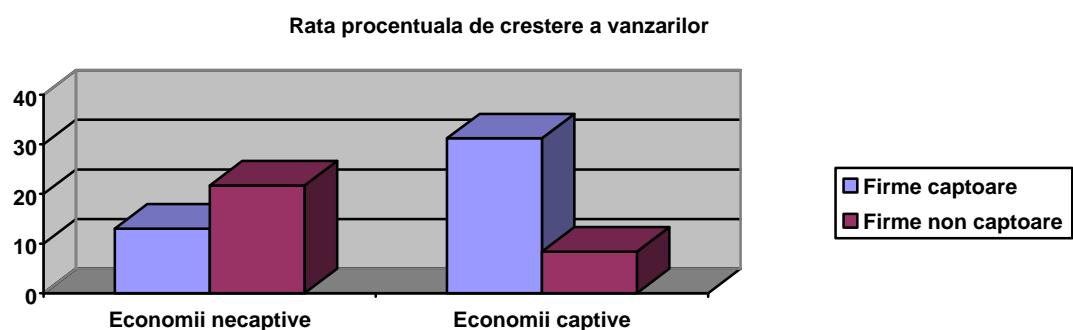
Sursa: Joel Hellman&Daniel Kaufman “State capture in transition”, <http://www.worldbank.org/wbi/governance>

In ceea ce priveste ”mareea coruptie” efectul unui stat captiv asupra unei economii este negativ. Atat vanzarile cat si investitiile sunt mai reduse in tarile cu grad de captivitate ridicat decat in tarile cu grad de captivitate redus.



Sursa: Joel Hellman&Daniel Kaufman “State capture in transition”, <http://www.worldbank.org/wbi/governance>

Dar firmele captoare au o situatie mai buna in economiile captive, desigur pe seama celoralte firme.



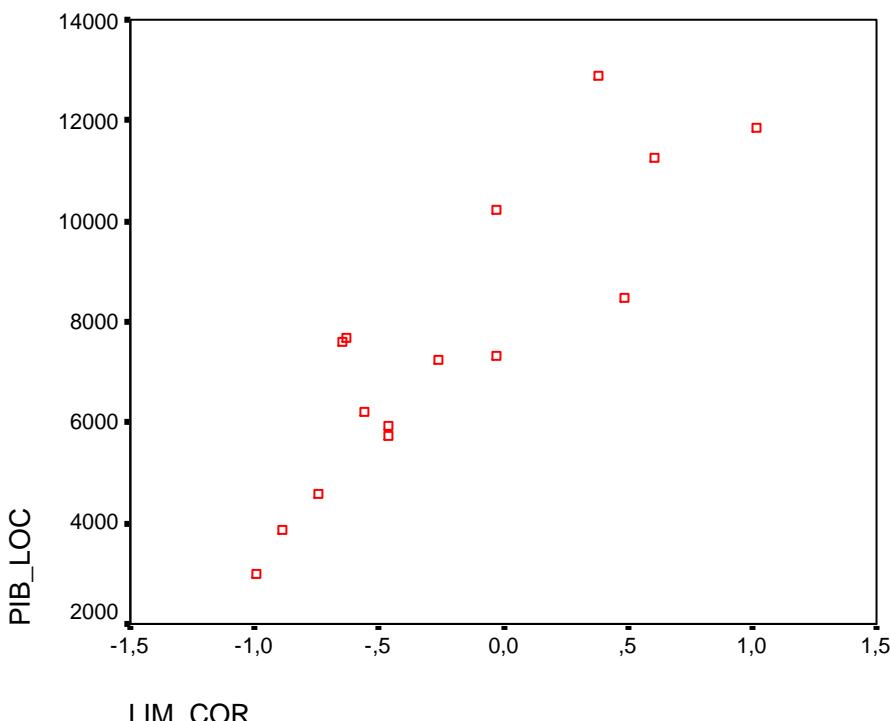
Sursa: Joel Hellman&Daniel Kaufman “State capture in transition”, <http://www.worldbank.org/wbi/governance>

Impactul coruptiei asupra performantei economice este dovedita de legatura care exista intre nivelul coruptiei si valoarea PIB/locuitor. Luand in considerare nivelul coruptiei masurat prin variabila „Controlul coruptiei” – estimata de Banca mondiala obtinem o valoare a coeficientului de corelatie intre nivelul coruptiei si PIB/locuitor de 0.873.

Nr. crt.	Tara	Controlul coruptiei	PIB pe locuitor (\$)
1	Slovenia	1,02	11864
2	Ungaria	0,61	11271
3	Polonia	0,49	8477
4	Cehia	0,38	12899
5	Slovacia	-0,03	10212
6	Lituania	-0,03	7312
7	Letonia	-0,26	7253
8	Romania	-0,46	5925
9	Croatia	-0,46	5745
10	Bulgaria	-0,56	6228
11	Rusia	-0,62	7699
12	Belarus	-0,65	7613

13	Georgia	-0,74	4570
14	Ucraina	-0,89	3884
15	Albania	-0,99	2991
		-0,99	

Diagrama care reprezinta legatura cvasi-liniara intre cele doua variabile este prezentata in cele ce urmeaza.



Concluzie

In concluzie putem spune ca motivele care au condus la o crestere a interesului in ceea ce priveste studiul coruptiei sunt pe deplin justificate. Studiile intensive realizate de catre Banca Mondiala sugereaza impasul la care s-a ajuns in economia mondiala in problema dezvoltarii. Aplicarea teoriei economice standard a constituit un esec in marea majoritate a tarilor sarace punand in cauza, in mod direct si greu de combatut metodele aplicate pana in prezent. Interventiile viitoare ale Bancii Mondiale nu vor mai putea ignora existenta cadrului institutional specific fiecarei tari, care include ca si element important coruptia.

Bibliografie:

- | | |
|--|---|
| Alejandro A. Chafnen,
Eugenia Guzman
Hellman Joel, Kaufman
Daniel | Economic Freedom and Corruption,
2000 index of Economic Freedom
State capture in transition,
http://www.worldbank.org/wbi/governance |
|--|---|

Kaufmann, Daniel Aart Kraay	Seize the state, seize the day. State capture, Corruption and Influence in Transition. Policy Research Working Paper 2444, World Bank, www.worldbank.org/wbi/governance/Governance Matters , The World Bank, August 1999 http://worldbank.org/wbi/governance/pubs/govmatters.html
Kaufmann, Daniel; Aart Kraay; Pablo Zoido - Lobaton	Aggregating Governance Indicators, Policy Research Working Paper 2195, World Bank www.worldbank.org/wbi/governance/
Kaufmann, Daniel Aart Kraay; Pablo Zoido - Lobaton	Growth without Governance, http://worldbank.org/wbi/governance/pubs/growthgov.html
Kaufmann, Daniel Aart Kraay	The missing pillar of a growth strategy for Ukraine: Institutional and policy reform for private sector development, Harvard Institute of International Development, Cambridge MA, 1997
Kaufman, Daniel	The Psychology of Moral Development. San Francisco: Harper & Row., 1984
Kohlberg, Lawrence	Institutions, institutional change and economic performance, New York, Cambridge University Press, 1990
North Douglass	Making democracy work. Civic traditions in modern Italy Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1993
Putnam Robert	Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform, Cambridge University Press, Cambridge, UK; New York, 1999
Rose-Ackerman, Susan.	Corruption, Quarterly Journal of Economics, 108, 1993
Shleifer, Andrei, Vishny, Robert	The Causes of Corruption: A Cross-National Study
Treisman, Daniel	<i>Journal of Public. Economy</i> 76(3), 2000 http://www.transparency.org/cpi/index.html#cpi

Abstract

Corruption represents an important element of the relationships between public authority and the citizens. Its influence on the functioning of the economy is very strong. The paper presents the concept of corruption, the causes of this phenomenon, the means of measuring and the economic impact.

Rezümé

A korrupció meglévő eleme az állami hatóság és az állampolgárok közötti viszonynak, ami nagyon erős hatást gyakorol a gazdaság működésére. A dolgozat bemutatja a korrupció fogalmát, ennek a jelenségnek az okait, mérésének az eszközeit és gazdasági hatásait.



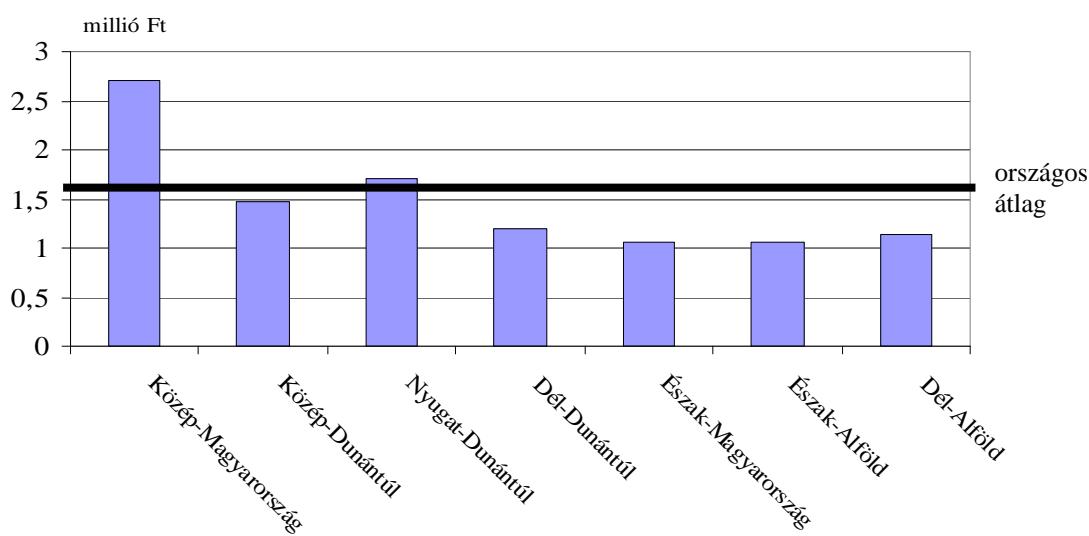
BIACSI ORSOLYA

AZ ORSZÁG KÜLÖNBÖZŐ RÉGIÓI KÖZÖTTI ELTÉRŐ ADOTTSÁGOK ÉS FEJLETTSÉGBELI KÜLÖNBSÉGEK*

Az ország különböző tájegységei között – hosszú történelmi folyamatban – kialakult fejlettségbeli különbségek az 1990-es évtized eleji gazdasági visszaesés következtében kiéleződtek, de ezeket a hatásokat az eltérő adottságokkal és korábban is eltérő gazdasági fejlettségi szinttel rendelkező országrészek nem egyformán élték meg. A negatív hatások mérsékeltebben érvényesültek Budapesten és a fővárosi agglomerációban, s a viszonylag fejlettebb gépiparral rendelkező nyugat-dunántúli területeken, ugyanakkor drasztikus leépülést okoztak a keleti országrészen, elsősorban a középminőségű tömegtermelés kohászati és élelmiszeripari bázisain, majd egy-két évvel később a bányászati területeken. Ezek a különbségek az 1993 utáni fejlődési pálya eltérő eredményeiben is megmutatkoztak: kiemelkedett az országban három régió, a fővárost is magába foglaló Közép-Magyarország, valamint a Nyugat-Dunántúl és a Közép-Dunántúl, míg a másik pólust Észak-Magyarország, Észak-alföld, Dél-Dunántúl és Dél-alföld képviseli.

1. sz. ábra

Az egy lakosra jutó bruttó hazai termék (GDP) 2002.



Forrás: KSH, 2004.

* I. díjas TDK dolgozat, témavezető: dr. Borgula Ilona főiskolai docens

A bruttó hazai termék több mint 65%-át a három kiemelkedő régió állítja elő, s az egy lakosra jutó értéke is csak ezekben haladja (közelíti) meg az országos átlagot. Ebben a három régióban az átlagoshoz közelí vagy gyorsabb a növekedés, magasabb a gazdasági aktivitás, az átlagosnál jóval alacsonyabb a munkanélküliség.

1. sz. tábla

A régiók főbb gazdasági jelzőszámai

Régió, ország	A GDP területi megoszlása, 2002. évben %	Az egy főre jutó GDP az 1995. évi százalékában	A 15-74 éves népesség gazdasági aktivitása 2003. évben %	Munkanél-küliségi ráta, 2003. évben %
Közép-Magyarország	45,6	341	57,5	4,0
Közép-Dunántúl	9,7	296	58,0	4,6
Nyugat-Dunántúl	10,2	305	57,7	4,6
Dél-Dunántúl	7,1	272	51,3	7,9
Észak-Magyarország	8,1	267	49,8	9,7
Észak-Alföld	9,9	275	49,3	6,8
Dél-Alföld	9,3	253	50,3	6,5
Ország összesen	100,0	303	53,8	5,9

Forrás: KSH, 2004.

A bruttó hozzáadott érték adatai jelzik az egyes régiók ágazati struktúráját is. A hozzáadott értéknek Közép-Dunántúlon 38%, Nyugat-Dunántúlon 37%-át az ipar adja, ez az arány Észak-Magyarországon 33%, Dél-Dunántúlon és a két alföldi régióban nem éri el a 30%-ot. Budapest egyedülálló hatása miatt az ipar részaránya Közép-Magyarországon a 20%-ot sem éri el (ebben a régióban az összérték több mint 70%-a a szolgáltatási ágakban keletkezik). Mindezek következményeként az ipar hozzáadott értékének 63%-át állítják elő a három fejlett régióban, a másik négy régió egyenkénti részesedése 7-11% között mozog.

2. sz. tábla

A bruttó hozzáadott érték megoszlása gazdasági ágak szerint 2002.

(%)

Régió, ország	Mezőgazdaság, vad-, erdő- gazdálkodás, halászat	Ipar	Építőipar	Szolgáltatások	Ágazatok összesen
Közép-Magyarország	0,9	18,0	5,0	76,1	100,0
Közép-Dunántúl	4,3	37,8	5,6	52,3	100,0
Nyugat-Dunántúl	4,2	37,1	5,4	53,3	100,0
Dél-Dunántúl	7,5	23,7	6,7	62,1	100,0
Észak-Magyarország	4,2	33,0	5,6	57,2	100,0
Észak-Alföld	7,1	26,5	5,3	61,1	100,0
Dél-Alföld	9,0	23,8	5,5	61,7	100,0
Ország összesen	3,7	24,9	5,3	66,1	100,0

Forrás: KSH, 2003.

Az eltérő növekedési ütem az ipar régióinként eltérő ágazati struktúrájából is következik: a dinamikusabban fejlődő vegyipar 66%-a, a fémfeldolgozás 65%-a, a gépipar 75%-a a három fejlettebb régió területén helyezkedik el, a többi régióban magasabb a stagnáló vagy éppen visszaeső ágazatok aránya.

Igen erős a külföldi működő tőke területi koncentrációja is. A külföldi érdekeltségű vállalkozások 77%-a, összes saját tőkéjük 84%-a tömörül a három fejlett régióban, igen jelentős hányadban Budapesten, illetve agglomerációjában. Csupán a legutóbbi egy-két évben mutatkoznak jelei annak, hogy a befektetők, közöttük a külföldi tőkebefektetők érdeklődése fokozódik az ország keleti, elsősorban az M3 autópálya továbbépítésével érintett területei iránt. Ennek azonban csak több év után várható mérhető hatása, amit még gyorsíthat az ország keleti irányú gazdasági kapcsolatainak normalizálása, fejlesztése, illetve az elmaradottabb területeken létrehozott vállalkozási övezetek erőteljesebb és eredményesebb támogatása. Emellett továbbra is igen jelentős kérdés – elsősorban a két alföldi régió vonatkozásában – a mezőgazdaság helyzete, a versenyképes, értékesíthető termékekkel előállító agrárium, valamint a ráépülő élelmiszer-feldolgozás fejlődési folyamatának elindítása.

3. sz. tábla

Az ipar ágazati szerkezete 2001.

(megoszlás a bruttó hozzáadott érték alapján)

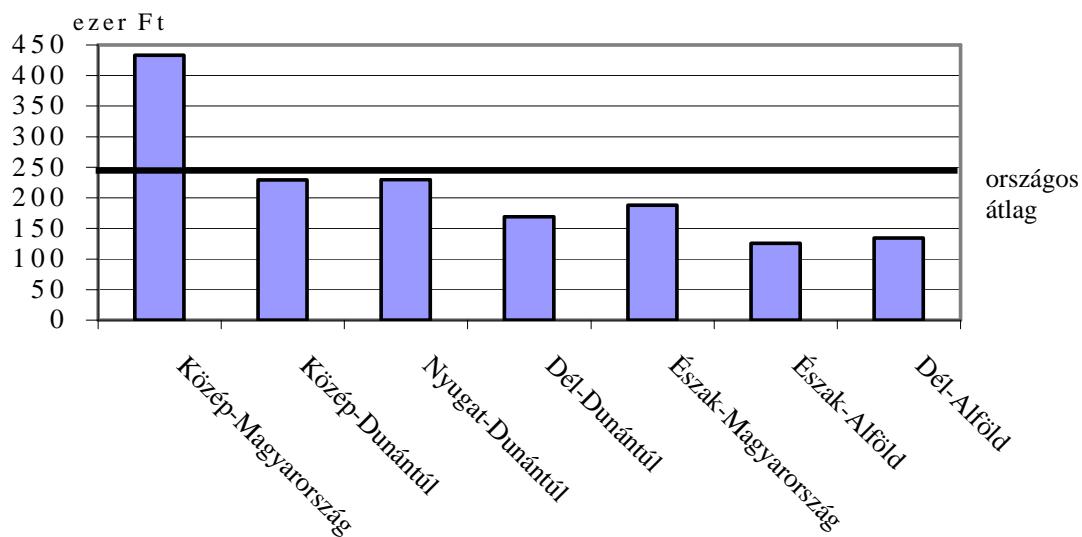
(%)

Régió	Élelmiszer, ital és dohány- termék	Textília, ruházati és bőr- termékek	Vegy- ipar	Fémalap- anyag, fém- feldolgo- zási termékek	Gép- ipar	Villamos- energia-, gáz-, gőz- és vízellátás	
Közép- Magyarország	12,7	3,6	23,8	6,3	28,0	9,9	15,7
Közép-Dunántúl	10,1	3,1	11,9	14,4	36,9	10,2	13,4
Nyugat- Dunántúl	11,1	8,3	7,4	5,4	50,0	5,9	11,9
Dél-Dunántúl	13,9	10,6	5,3	6,3	18,3	33,3	12,3
Észak- Magyarország	12,9	4,1	21,0	10,0	20,0	20,8	11,2
Észak-Alföld	21,4	10,7	17,6	5,1	23,8	10,5	10,9
Dél-Alföld	24,6	8,7	11,3	7,1	18,3	10,2	19,8

Forrás: KSH, 2002.

Ugyancsak jelentősen eltérő területi arányok jellemzik a beruházásokat, ezen belül az ipari beruházásokat. Az összes beruházás 68%-a, az ipari beruházások 620,%-a a három fejlettebb régió területén valósul meg, s a fejlesztésre fordított összegek egy lakosra jutó értéke is ezekben haladja (közelíti) meg az országos átlagot.

2. sz. ábra

Az egy lakosra jutó beruházás alakulása 2003.

Forrás: KSH, 2004.

Felhasznált irodalom:

- Brinszkyné Hidas Zsuzsanna: Vállalkozások a budapesti agglomerációban (Területi statisztika, 43. évfolyam 5. szám, 2003.)
- Erdős Tibor: Fenntartható gazdasági növekedés (Akadémiai Kiadó, 2003.)
- Klonkai László-Pálfalvi Zsoltné: Az élelmiszeripar szerepe és szerkezete Dél-alföld gazdaságában (Területi statisztika, 44. évfolyam 1. szám, 2004.)
- Nyakacska Mária: A gazdasági és az iparszerkezet változásának főbb regionális jellemzői az 1990-es évtized közepétől (Területi statisztika, 43. évfolyam 3. szám, 2003.)
- Szerb László: A vállalkozás és a vállalkozói aktivitás mérése (Statisztikai szemle, 82. évfolyam 6-7. szám, 2004.)
- A KSH jelenti: Gazdaság és társadalom (1989-2003 között évente megjelenő számai, KSH)
- A magyar régiók zsebkönyve (2000-2003. között évente megjelenő számai, KSH)
- Bács-Kiskun megye statisztikai évkönyve (1989. és 2003. között évente megjelenő számai, KSH Bács-Kiskun Megyei Igazgatósága)
- Békés megye statisztikai évkönyve (1989. és 2003. között évente megjelenő számai, KSH Békés Megyei Igazgatósága)
- Csongrád megye statisztikai évkönyve (1989. és 2003. között évente megjelenő számai, KSH Csongrád Megyei Igazgatósága)
- Magyarország nemzeti számlái, 2001-2002. (2004., KSH)
- Magyar Statisztikai évkönyv (1989. és 2002. között évente megjelenő számai, KSH)
- Statisztikai Havi Közlemények (2000. és 2003. között havonta megjelenő számai, KSH)
- Statisztikai tájékoztató Bács-Kiskun megye (2000. és 2003. között negyedévenként megjelenő számai, KSH Bács-Kiskun Megyei Igazgatósága)

- Statisztikai tájékoztató Békés megye (2000. és 2003. között negyedévenként megjelenő számai, KSH Békés Megyei Igazgatósága)
- Statisztikai tájékoztató Csongrád megye (2000. és 2003. között negyedévenként megjelenő számai, KSH Csongrád Megyei Igazgatósága)

Abstract

The reader has chosen as the topic of her paper the comparative analysis of the economy of the South – Plain region, especially that of Csongrád county. She aims at highlighting the role of factors affecting development on the basis of statistical data and economic analysis.

This is a relevant topic since the economic and social index numbers of the region have turned out much less unfavourable than the ones attained at national level and than the ones of the majority of the other regions in the last few years which means that the backlog of the South – Plain region has increased as compared to the other more developed ones.

The writer of the paper thinks that several factors have also contributed to the backlog of the region she is drawing our attention to.

Rezümé

A dolgozat témájául a dél-alföldi régió – kiemelten Csongrád megye – gazdaságának összehasonlító elemzését választotta az előadó. Célja, hogy a statisztikai adatokra alapozva, a gazdaság elemzésén keresztül rávilágítson a fejlődést befolyásoló tényezők szerepére.

A téma aktualitását az adja, hogy a régió gazdasági, társadalmi jelzőszámai az utóbbi években az országosnál és a régiók többségében az elértnél jóval kedvezőtlenebbül alakultak, ami egyben azt is jelzi, hogy nőtt a Dél-alföld fejlettebb régiókhöz viszonyított elmaradása. A dolgozat írója szerint a lemaradásban több tényező is közrejátszik, erre hívja fel a figyelmet.

CSIKÓS GÁBOR

TÉNYEK ÉS EMLÉKEK: HOLOKAUSZT MEZŐBERÉNYBEN – DR. SZEGŐ GYÖRGY SZEMÉVEL*

Abstract

The paper whose topic is rendered relevant by the 60th anniversary of the Holocaust, tries to present basically from two standpoints how the events of 1944 were taking place in Mezőberény. One of them is based on facts and data, whereas the other one is a subjective point of view. Both of them belong to Dr. György Szegő, a psychiatrist, native of this town who is describing in a detailed manner how he had experienced the events of the Holocaust in Mezőberény. In his book entitled *Two Prayers to One God*. The paper endeavours at comparing these two standpoints to each other.

Rezümé

A dolgozat, melynek aktualitását a holokauszt 60. évfordulója adta, alapvetően két nézőpontból igyekszik bemutatni, hogy miként zajlottak le az 1944-es események Mezőberényben. Az egyik egy tényeken, számadatokon alapuló nézőpont, amelynek alapját könyvtári, múzeumi és levéltári kutatások adják. A másik pedig, egy szubjektív szemszög, Dr. Szegő György, helyi születésű pszichiáteré, aki Két ima egy istenhez című könyvében részletesen leírja, hogyan élte meg a holokauszt mezőberényi eseményeit. A dolgozat e két nézőpont összevetésére törekzik.

I. díjas TDK dolgozat, témavezető: dr. Micheller Magdolna főiskolai tanár



OLÁH HENRIETTA

A SZEMÉLYÜGYI TEVÉKENYSÉG ELMÉLETE ÉS GYAKORLATI MEGVALÓ-SÍTÁSA KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS VIZSGÁLATA*

Bevezetés

Témaválasztás indoklása

Kutatásom első részében a személyügyi tevékenységeket vizsgáltam elméleti síkon, és azt hogy a szakmában jártas emberek mit tartanak annak. Levonhattam azt a következtést, hogy minden szakember ugyanazt a tevékenységi kört határozta meg. Kutatásomra legfőképp az inspirált, hogy választ kapjak arra a kérdésre, vajon gyakorlati síkon is ezeket a tevékenységeket végzik-e amennyiben igen, van-e eltérés az elmélet és a gyakorlati alkalmazás között. Feltételezem azt, hogy van eltérés. Ezt a feltételezést a korábbi gyakorlati tapasztalatom alapján valószínűsíttem, amit korábbi tanulmányaim során észleltem. A cég, ahol voltam, (egy közepes vállalkozásról van szó a kereskedelemben területén) ismeretük a témaökkorrel kapcsolatosan csak a személyügyi nyilvántartásra korlátozódott. További negatívumként érintett, hogy adminisztrátori munkakörben végezték. Ma 2004-et írunk és ez a helyzet még mindig változatlannak tűnik. Ez motivált, arra hogy vizsgálatot végezzek ezen a területen. Hipotézisem szerint az elméleti és a gyakorlati alkalmazás közötti különbséget az okozza, hogy a személyügyi feladatokat nem a megfelelő személyügyi végzettséggel rendelkező szakember látja el. Munkám során ezt szeretném alátámasztani.

Kutatás módszertana

Kutatásom során primer és szekunder információkat dolgoztam fel. A primer információt kérdőíves felméréssel szereztem, véletlenszerűen kiválasztva a vizsgált vállalatokat. A személyügyi szervező szakos csoporttársaim egy részét kértem meg arra, hogy nyári gyakorlatuk idején juttassák el a kérdőíveket a személyügyi vezetőknek, akiket levél útján kértem a kitöltésre. Összesen 70 ívet küldtem ki, és ennek 18%-a érkezett vissza, tehát további elemzéseim során ezekből tudok majd dolgozni. Mivel a reprezentativitást nem tudtam megoldani, a következtetések sem általánosíthatóak. Célom csupán az érdeklődés felkeltése. A szekunder információkat aktuális szakirodalomból és a főiskolánkon készült szakdolgozatokból merítettem. Öröömre sok kapcsolódási pontot fedeztem fel.

* I. díjas TDK dolgozat, témavezető: Szolnoki Péterné főiskolai adjunktus

Elméleti kitekintés

A következőkben a teljesség igénye nélkül, megemlítenék a szakma jeles képviselői közül néhányat, akiknek a személyügyi tevékenységek körét illetően megegyezik a véleménye.

Bakacsi Gyula, Bokor Attila, Császár Csaba, Dinnyés József, Farkas Ferenc, Fruttus István Levente, Gelei András, Gyökér Irén, Karoliny Mártonné, Kováts Klaudia, Kővári György, Lévai Zoltán, Nemekéri Gyula, Poór József, Szemes László, Takács Sándor, Világi Rudolf.

Személyügyi tevékenységek

A szakma jeles képviselőinek véleményét vizsgálva egyértelműen kitűnik, hogy a személyügyi tevékenységek minden szakember szerint ugyanazok.

Tevékenységek:

- HR- tervezés
- Toborzás
- Kiválasztás
- Munkakörelemzés-tervezés
- Munkakör-értékelés
- Teljesítményértékelés
- Kompenzáció
- Munka és egészségvédelem biztosítása
- Képzés-fejlesztés
- Karriermenedzsment
- Szervezeti kommunikáció
- HR információrendszer
- Munkaügyi kapcsolatok
- Elbocsátások, leépítések
- Bérezés, jutalmazás
- Szervezetfejlesztés

Újszerű személyügyi tevékenységek

A humánerőforrás-gazdálkodás új feladatairól és megoldásának új formáiról tanácskoztak egyetemi oktatók és gyakorlati szakemberek a Grenoble-ban 2003. november 21-22-én, az Igazgatók és Személyzeti Vezetők Országos Szövetségének konferenciáján, az ún. ANDCP egyetemen. A kétnapos tanácskozáson áttekintették a humánerőforrás-gazdálkodás új feladatait és azok újszerű megoldásait.

Témák:

1. Kádergondozás és szervezeti fejlesztés
2. A humánerőforrás-gazdálkodási feladatok ellátásának új formái
3. A különböző életkorú munkavállalók kezelése
4. Elvárások és új technológiák
5. Szociális szabályozás a vállalatoknál
6. Humánerőforrás-gazdálkodási újítások a közszférában
7. A vállalat felelőssége a társadalommal szemben
8. Újítások a kis- és közepes vállalatok humánerőforrás-gazdálkodásában

Az újszerű tevékenységek közül kiemelném egyrészt azt, hogy a Humán Erőforrásokkal kapcsolatos tevékenységek bizonyos elemei már megjelentek hazánkban a közszférában, viszont a a kis- és közepes vállalatok működésében még nem jellemző.

Elemzés

Hipotézisem szerint a személyügyi tevékenységek elméleti és gyakorlati alkalmazása közötti különbségnek az oka, hogy a személyügyi feladatokat ellátó szakemberek nem az adott területen szerezték meg a tudásukat. Ezért nem tudják, mi tartozik a szakterületbe és az alkalmazandó módszereket sem ismerik. Ezt primer információval tudom bizonyítani.

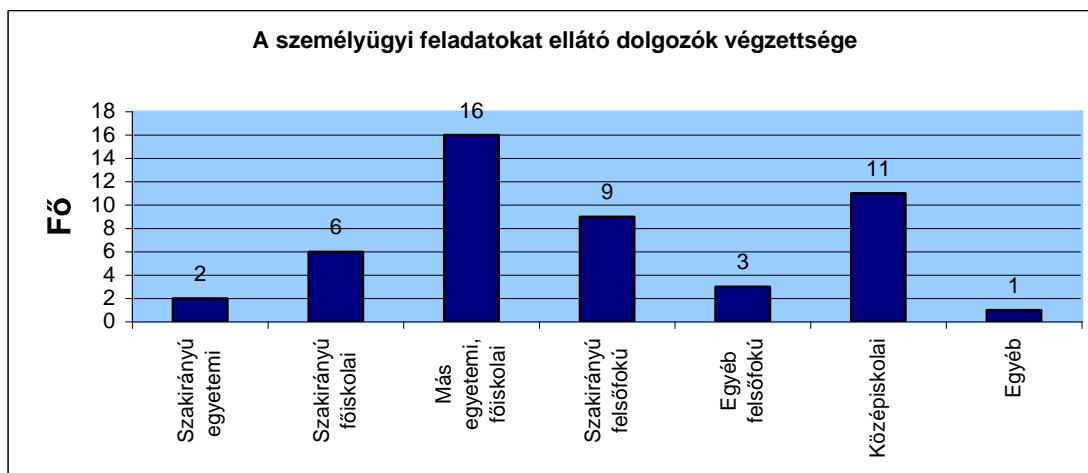
1. A vizsgált vállalatoknál a személyügyi feladatokat ellátó szervezet vagy személy hol helyezkedik el a szervezeti struktúrában? A mintául szolgáló vállalatok 37%-ánál önálló szervezeti egysékként látják el a személyügyi tevékenységekkel kapcsolatos feladatokat. 18-18-18%-ban a cég első számú vezetője, a cég funkcionális vezetői és a cég vezetői által megbízott egy szakember végzi ezeket a feladatokat. Az esetek 6%-ában több szervezeti egység. Tehát ezekből leszűrhetjük, hogy túlnyomó többségen külön szervezeti egységekben működik ez a terület. Fontos továbbá megjegyezni, hogy 54%-ban az első számú vezető alarendeltjeként, 30%-ban a pénzügyi területhez tartozik, a maradék 16%-ban pedig máshoz. Ez is bizonyítja ennek a tevékenységnak a fontosságát.

2. Ebben a pontban a személyügyi területen dolgozók számát vizsgáltam. Általánosságban elmondható, hogy amikor a foglalkoztatottak száma 51 és 200 fő közé esett a személyügyi feladatokat ellátó szakemberek száma 2 és 5 fő között volt. Két esetet emelnék ki ahol a foglalkoztatottak száma 200 és 500 fő közé esett, egy fő látta el ezeket a feladatokat. Mindkettő az ipar területén működik. Az sejthető, hogy a személyügyi tevékenység szigorúan

adminisztratív jellegű. Ez a két eset tűnt szélsőségesnek. 500 fő feletti foglalkoztatottság esetén a személyügyi szakemberek száma 6 és 10 közé esett. Átlagosan az 1 személyügyesre jutó foglalkoztatottak száma 80 fő. Ezek az adatok pozitívnak mondhatóak mivel ezzel is bizonyítható, hogy a vállaltoknak szükségük van ezen a területen dolgozó szakemberekre, tehát van kereslete ennek a szakmának. Az eddig kialakított kép nagyon bíztatónak tűnik, ám a következőkben feltárok olyan adatokat, amelyek éppen az előbbi állításomat cáfolják meg.

3. Az előzőekben a formai megközelítéseket elemeztem, most nézzük a tartalmi eredményeket. mindenéppen leszögezhetjük, hogy az EEM működtetéséhez a szükséges formai keretek adottak. Felmerül azonban a kérdés, hogy kik, milyen végzettséggel látják el ezeket a feladatokat. Az eredmény megdöbbentő. A következő ábra szemlélteti a személyügyi feladatokat ellátó emberek képzettségét.

1. számú ábra



A vizsgált vállalatok közül mindössze két esetben van szakirányú egyetemi megelölve. Számomra egyértelműnek bizonyult az a kérdés, hogy milyen végzettséggel rendelkeznek a személyügyi feladatokat ellátó dolgozók. Ám ez nem tűnt egyértelműnek. Külön arra nem kérdeztem rá, hogy mi a végzettség megnevezése, de mint utólag kiderült hibát követtem el. Az egyik megkérdezett vállalatnál, ahol szakirányú egyetemi végzettséget jelöltek meg, a kitöltő személyügyi vezető melléírta a konkrét megnevezéseket. Ebből derült ki, hogy a számára szakirányú egyetemi végzettség jogi diplomát takar. Ebből egyértelműen kiderül, hogy nem ismerik külön ezt a területet, mert ennél a vállalatnál feltételezésem szerint nem különül el a munkaügyi és a személyügyi terület. Sokan még ma is abban a tévhítben vannak, hogy a személyügyi feladatok egyenlőek a munkaszerződések megírásával és a

személyügyi nyilvántartással. Maradjunk az eredeti kérdésnél, a dolgozók végzettségénél. Túlnyomó részben ezeket a feladatokat más egyetemi, főiskolai diplomával látják el, ez egyrészt bizonyíték az előbbi állításra, másrészt a hipotézisemre is, miszerint nem személyügyi szakemberek látják el a szakmai feladatokat. A negatív dolgok után meg kell jegyezni, hogy kimagaslóan nagy az aránya a szakirányú felsőfokú végzettségnek is pontosan 18 %, és emellett nem sokkal lemaradva a szakirányú főiskolai végzettségnek is. Ám a többi adat nagyon lehangoló, mivel az ország különböző egyetemein, főiskoláin nagy létszámban képeznek szakembereket.

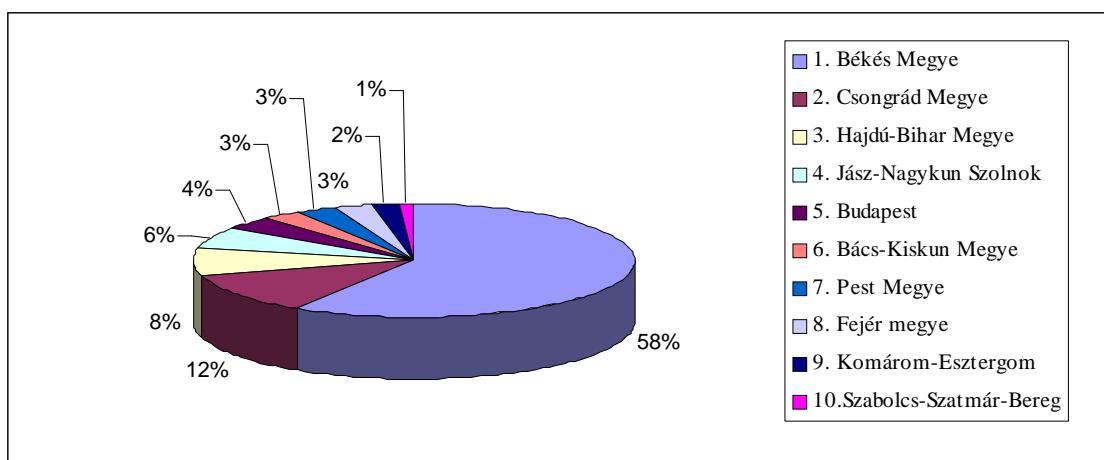
Felmerül bennem a kérdés, hogy vajon miért más szakmával rendelkezők látják el ezt a munkát? Hiszen a szakemberekből is van kínálat. Erre a kérdésemre a választ egy önálló kutatási témaban is lehetne vizsgálni, én jelen esetben nem erre keresem a választ.

4. Továbbiakban folytatom hipotézisem bizonyítását, miszerint az elméleti és gyakorlati alkalmazás eltér egymástól. Kérdőívemben rákérdeztem arra, hogy milyen személyügyi tevékenységeket végeznek rendszeresen. A válasz nem volt meglepő számomra. Amit minden vállalat végez az a személyügyi nyilvántartás. Kiemelkedően magas arányt mutat a felvétel, toborzás, képzés és fejlesztés. Ezek a legalapvetőbb tevékenységek, amelyeket 90%-ban minden szervezet ellát. Az EEM fejlődésének lépcsőfokai szerint az első és a második szint között helyezkedik el ezeknél a vállalatoknál, mivel az első szint feltételei megvalósultak, a második szintből, a Személyzeti Menedzsmentből csak bizonyos részek. Többségében már önálló szervezeti egységek működnek, de a munkaügy és a személyzeti funkciók nem váltak még teljesen szét, illetve nem tisztázottak. Ezt a későbbiekben bizonyítani fogom. Maradva az eredeti kérdésnél, felsorolnék néhány kapott eredményt arról milyen tevékenységeket, végeznek a vizsgált vállatok közül. Humán stratégia kialakítását a szervezetek közül mindössze 30% végzi, munkakörelemzést 23%, munkakör-értékelést 46%, személyügyi nyilvántartást minden általam vizsgált vállalat végez, toborzást, kiválasztást pedig 90%. A vállalatok 53%-a megjelölte a bérszámfejtést is, ez nem azt jelenti, hogy a többiek nem végzik el ezt a feladatot, hanem azt, hogy ezt a feladatot nem a személyügyi szervezet látja el.

5. Kérdőívem speciális részében a különböző személyügyi tevékenységek módszereire kérdeztem rá, mivel érdekelt, hogy mennyire ismerik a szakemberek által jónak látott módszereket. Elmondható az, hogy a vállalatok nincsenek tisztában a módszerekkel és az alkalmazott területekkel. Tehát hipotézisem igazodni látszik.

6. A hallgatók nyári gyakorlatának helyszíne megyénként

2. számú ábra



Az ábra jobb oldalán található megyék felsorolása nagyságrendi sorrendben van, tehát az első megye az, ahol a legtöbb hallgató töltötte a gyakorlatát, a 10-es pedig az, ahol a legkevesebb. A félreértek elkerülése végett az ábrán csak a személyügyi szervező szakos hallgatók vannak.

A grafikonon jól látható, hogy legnagyobb arányban 58%-ban Békés megyében töltötték gyakorlatukat, jelentős részt képvisel még Csongrád megye 12%, Hajdú –Bihar megye 8%.

Miért is érdekes ez? Erre azonnal megadom a választ. A Tessedik Sámuel Főiskola Gazdasági Karára döntően öt megyéből érkeznek, a felsorolás sorrendje megegyezik egy rangsorral is egyben.

- Békés megye
- Csongrád megye
- Hajdú-Bihar megye
- Jász-Nagykun Szolnok megye
- Bács-Kiskun megye

Ha ezt a felsorolást összevetjük az előbbi felsorolással, csak ez első ötöt nézve az előzőből akkor láthatjuk, hogy a lefedés szinte 100%-os. Ez is érdekes kérdést vethet fel. A főiskolánkon 1997-ben indult az első személyügyi képzés, 2000-ben léptek ki a munkaerőpiacra az első diplomások. Az eltelt négy évben megközelítőleg több mint négyezer

személyügyi szervező diplomát szereztek az itt végzett hallgatók. Az a kérdés, hogy miért nem ezek az emberek látják el a személyügyi feladatokat továbbra is nyitott marad.

Felhasznált irodalom:

- Karolini Mártonné, Farkas Ferenc, Poór József: Személyzeti/emberi erőforrás menedzsment kézikönyv. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft 2003.
- Bakacsi Gyula, Bokor Attila, Császár András, Kováts Klaudia, Takács Sándor: Stratégiai Emberi Erőforrás Menedzsment. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft 2000.
- Gyökér Irén: Humánerőforrás- Menedzsment. Műszaki Kiadó 1999.
- Nemeskéri Gyula, Fruttus István Levente: Az emberi erőforrás fejlesztésének módszertana. Budapest, ERGOFIT Kft 2001.
- Szemes László – Világi Rudolf: Személyügyi feladatok rendszere Pécs, PTE-FEEFI 2001.
- Szabó Péter: A személyügyi szervező képzés vizsgálata (Diplomamunka, 2004.)

Abstract

At the end of my research, I would like to sum up my conclusions. First of all, I would like to point out the fact that this field is necessary as I have already proved it during my work, too. An efficient activity is not possible until competent experts carry out these tasks. I would come back to my hypothesis according to which the use of theoretical activities is not the same as practice. I can see the problem not in theoretical teaching since here we can get familiar with the tasks of the human resources manager, but I think the problem lies in the fact that the company management views don't follow the formal solutions, yet. It is, however, sure that the utilization of the human resources requires a quick change because I think it is one of the key issues of closing up with the countries of the European Union.

Rezümé

Kutatásom végén szeretném összefoglalni azt, hogy milyen következtetésekre is jutottam. Legelőször azt szeretném leszögezni, hogy szükség van erre a szakmára amint ezt már munkám során is bizonyítottam. Addig nem lehetséges a hatékony működés, amíg nem hozzáértő szakemberek végzik ezeket a feladatokat. Visszatérnék ismét hipotézisemre, miszerint az elméleti tevékenységek használata nem azonos a gyakorlatéval. Nem az elméleti oktatásban, tanításban látom a problémát, hiszen itt elsajátíthatjuk a személyügyi szervező feladatait, hanem a vállalat vezetői szemlélet és ismerethiány tartalmilag még nem követi a formai megoldásokat. Az viszont biztosnak mondható, hogy nagyon gyors változtatást igényel az emberi erőforrás tartalmi megoldása, mert véleményem szerint az Európai Uniós országokhoz való felzárkózás egyik kulcskérdése ez.



A KÖTETBEN SZEREPLŐK JEGYZÉKE

Anghelina, Andrei Asist. Univ. Drd.

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Biacsi Orsolya IV. évfolyamos pénzügy szakos hallgató

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Csikós Gábor III. évfolyamos személyügyi szervező szakos hallgató

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Delia, David univ. drd.

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Dumescu, Florin dékán, egyetemi tanár, PhD

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Haiduc, Cristian Conf. Univ. Dr.

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Horățiu, Șoim egyetemi adjunktus

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Hronec, Martin PhD. Ing.

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

Hudecová, Eva JUDr. Ing. CSc.

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

Kožiak, Radoslav Ing., assistant professor

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

Krajcsóné Kraszkó Ilona főiskolai docens

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Ladislau, Klein dr. Ing.

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Luminița, Păiușan asist.univ. drd.

Vasile Goldiș Alapítványi Egyetem, Arad (Románia)

Máthé Ilona tanszékvezető, főiskolai docens, dr. univ.

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Nemes Nagy József egyetemi tanár, DSc.

Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest (Magyarország)

Oláh Henrietta III. évfolyamos személyügyi szervező szakos hallgató

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Rückné Kádár Judit főiskolai docens

TSF Gazdasági Főiskolai Kar, Békéscsaba (Magyarország)

Strašík, Anton Ing., PhD

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

Švantnerová, L'ubica Doc., Ing., PhD, címzetes főiskolai tanár

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

Uramová, Mária Doc., Ing., PhD, címzetes főiskolai tanár

Béla Mátyás Egyetem Közgazdasági Kar, Besztercebánya (Szlovákia)

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.